

KONZERVATORSKI ELABORAT ZA STARI GRAD TOUNJ

ZAGREB, STUDENI 2025.

APE

za arhitekturu, planiranje i ostale poslovne djelatnosti, ZAGREB

NARUČITELJ: **Općina Tounj**, Linije 3B, 47264 Tounj
GRAĐEVINA: **Stari grad Tounj**
LOKACIJA: **Tounj**, k.č. 3834/4, 3833/1 (zk .ul. 390) k.o. Tounj s k.č.
prostornih međa kulturnog dobra

NAZIV PROJEKTA: **Konzervatorski elaborat za Stari grad Tounj**

TD: **08/25**

IZRAĐIVAČ: **APE d.o.o.**, Kutnjački put 11, 10000 Zagreb

VODITELJ IZRADE ELABORATA: **Branka Križanić**, dipl.ing.arh.
STRUČNI TIM: **Sandra Jakopec**, dipl.ing.arh.
Miran Križanić, dipl.ing.arh.
Ivan Jagić, dipl.ing.arh.
Mirela Ćordaš, dipl.ing.arh.
Marijana Zlodre Ujdur, mag.ing.arch.
Vlatka Žunec, mag.ing.arch.
Ardijan Karlo Gashi, mag.ing.arch.
Nikola Franić, mag.ing.arch.
Marta Škvorc, mag.ing.arch.
Ema Čorak, univ.mag.ing.arch.

Fotografije, ilustracije i
kartografski prikazi: Autori elaborata, ostali autori i izvori kreditirani u popisu izvora
ili ispod prikaza
Fotografija na naslovnici: **Stari grad Tounj s južne strane, 1895. (izvor:MKM-FKB)**

Direktorica
ovl. arh. **Sandra Jakopec**, dipl.ing.arh.

Zagreb, studeni 2025.

SADRŽAJ:

0. UVOD

- 0.1. Ciljevi i metodologija izrade elaborata
- 0.2. Status zaštite i postojeća dokumentacija

1. OPIS KULTURNOG DOBRA

- 1.0. Opis kulturnog dobra
- 1.1. Prostorni kontekst kulturnog dobra
 - 1.1.1. Obveze iz važeće prostorno planske dokumentacije
 - 1.1.2. Situacija
 - 1.1.3. Izvodi iz katastra
 - 1.1.4. Izvodi iz posjedovnih listova BZP-a

2. GRAFIČKI I TEKSTUALNI PRIKAZ POSTOJEĆEG STANJA

- 2.1. Šira situacija oko lokacije starog grada Tounja – zona zaštite kulturnog dobra 2007.
- 2.2. Zona zaštite Starog grad Tounja – dio zone zaštite
- 2.3. Geodetska i ortofoto snimka
- 2.4. Arhitektonska snimka postojećeg stanja ruševina grada i škole
- 2.5. Zatečeno stanje građevina
 - 2.5.1. Ruševine grada - kvadratna kula i zgrada uz kulu
 - 2.5.2. Zgrada škole i okrugla kula
 - 2.5.3. Recentne zgrade u zoni grada i zgrada u neposrednoj blizini
 - 2.5.4. Fotodokumentacija postojećeg stanja
 - 2.5.5. Ortofoto prikaz postojećeg stanja

3. PRIKAZ POVIJESNIH PROMJENA NA GRADU

- 3.1. Arhivsko - dokumentacijska istraživanja
- 3.2. Kronološki pregled kartografskih prikaza Tounja i šireg prostora
Katalog povijesnih karata
- 3.3. Kronološka crta povijesnih događaja u starom grad Tounju
- 3.4. Povijesna geneza prostora
 - 3.4.1. Širi povijesni kontekst

4. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

- 4.1. Istraživanje razvojnih faza i povijesnih slojeva
 - 4.1.1. Vizure na grad

- 4.1.2. Razvojne faze i povijesni slojevi grada
- 4.1.3. Arheološka sondiranja na gradu 2006.
- 4.2. Utvrđivanje stupnja i uzroka oštećenja prouzročenih uvjetima iz okoliša

5. REZULTATI PRETHODNOG ISTRAŽIVANJA

- 5.1. Analiza arhitektonsko oblikovnih obilježja grada
- 5.2. Analiza arhivske nacrtne dokumentacije
 - 5.2.1. Analiza povijesnog i metarskog sustava na primjeru arhitektonskih nacрта grada iz 1873. g. i 1911. g.
- 5.3. Komparativni primjeri arhitektonskih i oblikovnih elemenata
- 5.4. Valorizacija

6. PRIJEDLOG POSEBNIH MJERA ZAŠTITE I OČUVANJA 7.12.

- 6.1. Prijedlog smjernica za zahvate u prostoru zone zaštite
- 6.2. Prijedlozi varijantnih rješenja graditeljske obnove i revitalizacije grada uz 3D prikaze
- 6.3. Prijedlozi varijantnih rješenja graditeljske prezentacije grada - render prikazi
- 6.4. Čardak/branište na glavnoj kuli starog grada Tounja - da ili ne?
- 6.5. Konzervatorske smjernice za arheološka i geotehnička istraživanja
- 6.6. Konzervatorske smjernice za konzervatorsko - restauratorska istraživanja zidnih struktura
- 6.7. Zbirni pregled posebnih mjera za zaštitu, očuvanje, revitalizaciju i prenamjenu
- 6.8. Prijedlog smjernica za nastavak radova

7. IZVORI I LITERATURA

8. POPIS PRILOGA

OPĆI DOKUMENTI

REPUBLIKA HRVATSKA
TRGOVAČKI SUD U ZAGREBU

Elektronički zapis
Datum: 04.04.2025

IZVADAK IZ SUDSKOG REGISTRA

SUBJEKT UPISA

MBS:

080328334

OIB:

69581576028

EUID:

HRSR.080328334

TVRTKA:

2 APE d.o.o. za arhitekturu, planiranje i ostale poslovne
djelatnosti

1 APE d.o.o.

SJEDIŠTE/ADRESA:

10 Zagreb (Grad Zagreb)
Kutnjački put 11

ADRESA ELEKTRONIČKE POŠTE:

8 ape-info@ape.hr

PRAVNI OBLIK:

1 društvo s ograničenom odgovornošću

PREDMET POSLOVANJA:

- 1 02.01 - Šumarstvo
- 1 74.8 - Ostale poslovne djelatnosti, d. n.
- 1 * - Inženjering, izrada nacrti (projektiranje) zgrada,
strojeva, investicijske dokumentacije, tehničke
dokumentacije i tehnički nadzor
- 2 70 - POSLOVANJE NEKRETNOSTIMA
- 2 72 - RAČUNALNE I SRODNE DJELATNOSTI
- 2 * - stručni poslovi prostornog uređenja u svezi s izradom
detaljnih planova uređenja i stručnih podloga za
izdavanje lokacijskih dozvola
- 2 * - građenje, projektiranje i nadzor
- 2 * - usluge dizajna
- 2 * - kupnja i prodaja robe
- 2 * - obavljanje trgovačkog posredovanja u domaćem i
inozemnom tržištu
- 3 * - Stručni poslovi prostornog uređenja u svezi s izradom
svih stručnih poslova prostornog uređenja

OSNIVAČI/ČLANOVI DRUŠTVA:

- 9 MIRELA ČORDAŠ, OIB: 88778707478
Zagreb, Dinarska ulica 39
- 6 - član društva

Izrađeno: 2025-04-04 07:43:31
Podaci od: 2025-04-04

D004
Stranica: 1 od 4

REPUBLIKA HRVATSKA
TRGOVAČKI SUD U ZAGREBU

Elektronički zapis
Datum: 04.04.2025

IZVADAK IZ SUDSKOG REGISTRA

SUBJEKT UPISA

OSNIVAČI/ČLANOVI DRUŠTVA:

- 11 SANDRA JAKOPEC, OIB: 83004250503
Zagreb, Ulica Antuna Stipančića 8
- 6 - član društva

OSOBE OVLAŠTENE ZA ZASTUPANJE:

- 9 dipl.ing.arh. MIRELA ČORDAŠ, OIB: 88778707478
Zagreb, Dinarska ulica 39
- 1 - direktor
- 3 - zastupa društvo pojedinačno i samostalno
- 11 SANDRA JAKOPEC, OIB: 83004250503
Zagreb, Ulica Antuna Stipančića 8
- 2 - direktor
- 4 - zastupa samostalno i pojedinačno

TEMELJNI KAPITAL:

- 10 2.640,00 euro

PRAVNI ODNOSI:

Osnivački akt:

- 1 Akt o osnivanju usklađen sa ZTD-om 02.12.1995.god. i sastavljen u novom obliku kao Izjava.
- 2 Odlukom od 26.08.2002. izmijenjena je Izjava o usklađenju sa ZTD-om i to čl. 1. odredba o članovima društva, čl. 2. odredba o nazivu tvrtke, čl. 6. odredba o predmetu poslovanja. Izjava promijenila oblik u Društveni ugovor.
- 3 Odlukom od 03.11.2004. godine izmijenjen je pročišćeni tekst Društvenog ugovora i to članak 5. odredbe o predmetu poslovanja.
- 4 Odlukom članova društva od 28.12.2009. godine izmijenjen je Društveni ugovor od 03.11.2004. godine i to odredbe koje se odnose na sjedište i upravu u društvu. Društveni ugovor od 03.11.2004. godine u cijelosti se zamjenjuje novim tekstom koji se prilaže i ulaže u zbirku sudskih isprava.
- 10 Odlukom članova društva od 28.06.2024. godine izmijenjen je Društveni ugovor od 28.12.2009. godine te je donesen potpuni tekst Društvenog ugovora od 28.06.2024. godine koji je dostavljen sudu u zbirku isprava.

Promjene temeljnog kapitala:

- 10 Odlukom od 28.06.2024. godine usklađen je temeljni kapital sa eurima.

OSTALI PODACI:

- 1 Subjekt je bio upisan kod Trgovačkog suda u Zagrebu na reg.ulošku broj 1-56902.

FINANCIJSKA IZVJEŠĆA:

Izrađeno: 2025-04-04 07:43:31
Podaci od: 2025-04-04

D004
Stranica: 2 od 4

REPUBLIKA HRVATSKA
TRGOVAČKI SUD U ZAGREBU

Elektronički zapis
Datum: 04.04.2025

IZVADAK IZ SUDSKOG REGISTRA

SUBJEKT UPISA

FINANCIJSKA IZVJEŠĆA:

Predano God. Za razdoblje Vrsta izvještaja
eu 31.03.25 2024 01.01.24 - 31.12.24 GFI-POD izvještaj

Upise u glavnu knjigu proveli su:

RBU Tt	Datum	Naziv suda
0001 Tt-95/25636-4	23.08.2000	Trgovački sud u Zagrebu
0002 Tt-02/7419-4	13.11.2002	Trgovački sud u Zagrebu
0003 Tt-04/10862-4	16.12.2004	Trgovački sud u Zagrebu
0004 Tt-09/14904-2	12.01.2010	Trgovački sud u Zagrebu
0005 Tt-09/14904-3	27.01.2010	Trgovački sud u Zagrebu
0006 Tt-10/13573-2	30.11.2010	Trgovački sud u Zagrebu
0007 Tt-20/22562-1	09.08.2020	Trgovački sud u Zagrebu
0008 Tt-21/4566-2	17.02.2021	Trgovački sud u Zagrebu
0009 Tt-21/51580-1	15.11.2021	Trgovački sud u Zagrebu
0010 Tt-24/28240-2	17.09.2024	Trgovački sud u Zagrebu
0011 Tt-24/45435-1	27.11.2024	Trgovački sud u Zagrebu
eu /	06.05.2009	elektronički upis
eu /	05.03.2010	elektronički upis
eu /	18.02.2011	elektronički upis
eu /	23.02.2012	elektronički upis
eu /	13.03.2013	elektronički upis
eu /	21.03.2014	elektronički upis
eu /	19.03.2015	elektronički upis
eu /	14.03.2016	elektronički upis
eu /	01.03.2017	elektronički upis
eu /	09.03.2018	elektronički upis
eu /	18.03.2019	elektronički upis
eu /	10.03.2020	elektronički upis
eu /	22.03.2021	elektronički upis
eu /	11.03.2022	elektronički upis
eu /	04.04.2023	elektronički upis
eu /	25.03.2024	elektronički upis
eu /	31.03.2025	elektronički upis

Sukladno Uredbi o tarifi sudskih pristojbi (NN br. 37/2023)
Tar. br. 28. ne plaća se pristojba za izdavanje aktivnog i/ili
povijesnog izvzatka iz sudskog registra.

Izrađeno: 2025-04-04 07:43:31
Podaci od: 2025-04-04

D004
Stranica: 3 od 4

REPUBLIKA HRVATSKA
TRGOVAČKI SUD U ZAGREBU

Elektronički zapis
Datum: 04.04.2025

IZVADAK IZ SUDSKOG REGISTRA

SUBJEKT UPISA

Ova isprava je u digitalnom obliku elektronički
potpisana certifikatom:
CN=sudreg2,L=ZAGREB,2.5.4.97=HR72910430276,C=HR,O=MIN
ISTARSTVO PRAVOSUĐA UPRAVE I DIGITALNE TRANSFORMACIJE

Broj zapisa: 00VhP-U0xSe-JkYIN-98lrs-zsAgM
Kontrolni broj: SFQsh-xBPXf-txAau-Gt0rZ

Skeniranjem ovog QR koda možete provjeriti točnost podataka.
Isto možete učiniti i na web stranici
http://sudreg.pravosudje.hr/registar/kontrola_izvornika/ unosom gore navedenog broja
zapisa i kontrolnog broja dokumenta.
U oba slučaja sustav će prikazati izvornik ovog dokumenta. Ukoliko je ovaj dokument
identičan prikazanom izvorniku u digitalnom obliku, Ministarstvo pravosuđa i uprave
potvrđuje točnost isprave i stanje podataka u trenutku izrade izvotka.
Provjera točnosti podataka može se izvršiti u roku tri mjeseca od izdavanja isprave.

Izrađeno: 2025-04-04 07:43:31
Podaci od: 2025-04-04

D004
Stranica: 4 od 4

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/22-03/0036

Urbroj: 532-05-01-01-01/6-22-4

Zagreb, 25. veljače 2022.

Ministarstvo kulture i medija, OIB: 37836302645, rješavajući o zahtjevu Branke Križanić, dipl. ing. arh. iz Karlovca, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih (»Narodne novine«, broj 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20 i 117/21) i temeljem članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“ br. 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **Branka Križanić, dipl. ing. arh. iz Karlovca, OIB 21113238018**, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točke 5.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izradu konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Po izvršnosti ovoga Rješenja, osoba iz točke 1. ovoga Rješenja, upisat će se u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **3447**.

Obrazloženje

Branka Križanić, dipl. ing. arh. iz Karlovca podnijela je zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, sukladno Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Zahtjevu je priložena preslika diplome Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu od 23. veljače 1981., popis poslova obavljenih na kulturnim dobrima te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera sukladno članku 7. Pravilnika.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije, a sukladno članku 3. stavku 3. i članku 11. stavku 1. navedenog Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz članka 2. stavka 1. točke 5. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. citiranog Pravilnika, a po izvršnosti ovoga Rješenja, upisat će se Branka Križanić, dipl. ing. arh. u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojemu će se evidentirati za koje je poslove ista dobila dopuštenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

Dostavlja se:

1. Branka Križanić, d.i.a., Kurelčeva 8, 47000 Karlovac (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture i medija, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Spis predmeta, ovdje

0. Uvod

Ako možemo biti svjedoci milenijskih događaja u 21. stoljeću, velika je čast i privilegija biti tu i sada. Ako je još dovoljno blizu okruženju kojeg dijelimo sa slavnim ličnostima naše povijesti onda dijelimo i ponos slavnih i minulih stoljeća. A kada nas u 2025. godini dijeli 545 godina povijesti od spomena grada, mjesta i ljudi koji su stvarali to mjesto, onda je to više od sjećanja, onda je to stari grad Tounj iznad ponora rijeke Tounjčice u Tounju.

Stari grad Tounj danas je više sjećanje i uspomena na jedan od slavnih i značajnih frankopanskih gradova, kasnije važne vojne predstraže karlovačkoj tvrđavi, te obrazovno i upravno sjedište. Izrazito vrijedno je spomenuti i ulogu grada u počecima i razvoju školstva koje je 2023. godine označilo 250 godina školstva u Tounju i 180 godina školstva u samom gradu. Još su danas žive ponosne generacije Tounjaca koji su pohađali školu u ovom gradu.

Smješten na litici nad kanjonom rijeke Tounjčice nekada je bio dominantna obrambena točka i vizura u prostoru. Danas je to teško prepoznatljiv prostor i struktura grada od kojeg je ostala mala okrugla kula, dio ruševina i recentna školska zgrada, okružena industrijskim postrojenjima u funkciji kamenoloma sa zapadne i sjeverne strane te semiurbanim prostorom naselja Tounj s istočne strane. Izrazita slojevitost graditeljske strukture i funkcija gradskog prostora, ostaci ruševina pod zemljom kao arheološki sloj, daju starom gradu Tounju s prostornim međama svojstvo kulturnog dobra, upisanog u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara. Izrazitim dugogodišnjim zalaganjem i entuzijazmom načelnika Općine Tounj Ivce Sopeka, dio povijesnog prostora grada s ostacima građevinskih struktura izdvojen je iz prostora kamenoloma i otkupljen, te postao vlasništvo Općine Tounj, s namjerom da se kulturna baština općine od nacionalnog značaja zaštititi, očuva i obnovi u skladu sa smjernicama konzervatorske struke. Konzervatori su dužni slijediti i podržati nastojanje vlasnika, lokalne zajednice i zakonske okvire i propise o očuvanju kulturne baštine. I ponos i obaveza. Stoljeća uspona i padova, gradnje i razgradnje, bivanja i odlazaka, sve u jednom malom gradu koji je bio sve samo ne mali i beznačajni. Vrijeme je.

0.1. Ciljevi i metodologija izrade elaborata

Stari grad Tounj do sada nije bio sustavno istraživao, a za razliku od drugih frankopanskih gradova, o Tounju se pisalo malo i sporadično. Arhivska dokumentacija i pisana građa raspršena je po arhivima, muzejima, knjižnicama. Cjelovita arheološka istraživanja do sada nisu provedena osim djelomičnih sondažnih istraživanja uz ruševine grada. Također ne postoji cjelovita arhitektonska dokumentacija svih građevina, osim one prikupljene u arhivskim istraživanjima autora elaborata. Izrada konzervatorskog elaborata na inicijativu i prema smjernicama nadležnog Konzervatorskog odjela u Karlovcu (sada Područna konzervatorska služba Karlovac za područje Karlovačke županije, u sastavu Ministarstva kulture i medija RH) prvi je cjeloviti dokument o Starom gradu Tounju.

Konzervatorskim elaboratom objedinit će se i obraditi sve prikupljene i dostupne arhivski relevantne podatke, s posebnim naglaskom i analizom arhitektonske i prostorne strukture grada i njegovih mijena kroz stoljeća, uvjetovanih dinamikom povijesnih događaja na ovim prostorima i šire. Postavit će se osnovni okvir za dodatna arheološka, restauratorska i geotehnička istraživanja, potrebna za konačnu valorizaciju i prezentaciju, te dati smjernice za izradu daljnje projektne dokumentacije konzervacije, restauracije, rekonstrukcije, faksimilske rekonstrukcije ili rekompozicije grada. Prateći dio elaborata cjelovita je arhitektonska snimka postojećeg stanja grada, 3D lasersko skeniranje sa fotogrametrijom vanjskog plašta grada, geodetska snimka stvarnog stanja zone obuhvata te georeferenciranje modela, koji su relevantni izvor dragocjenih podataka o gradu i lokaciji i omogućavaju donošenje sveobuhvatnih zaključaka o budućnosti grada.

Glavni cilj izrade konzervatorskog elaborata je Stari grad Tounj ponovno postaviti na listu vidljivih povijesnih i kulturnih točaka frankopanske i hrvatske kulturne baštine, te starih gradova Karlovačke županije u okviru jedinstvenog kulturno turističkog projekta Karlovačke županije i jedinica lokalne samouprave pod nazivom „Dodir civilizacija“. Obaveza je to prema slavnim hrvatskim obiteljima Frankopana i Zrinskih, hrvatskom narodu i tounjskom kraju.

Metodologija izrade elaborata temelji se na analizi bibliografskih jedinica i arhivske dokumentacije, te arhitektonskom i geodetskom snimanju postojećeg stanja grada u 2025. godini.

Arheološka sondažna istraživanja provedena su u manjem opsegu 2006. godine, restauratorska i geotehnička istraživanja do sada nisu provedena, što je obaveza u slijedećoj fazi dokumentiranja slojeva grada. Očekujemo utvrđivanje gabarita glavne kvadratne kule od koje su pod zemljom ostali samo temelji, građevinskim restauratorskim sondiranjem očekujemo nalaze u strukturi okrugle kule i školske zgrade, a geotehnička istraživanja trebaju utvrditi kvalitetu terena i temelja ruševnih dijelova grada i mogućnost nalaska izvora pitke vode ili bunara. Nažalost, zbog izgradnje vodospreme u dvorištu grada uništeni su arheološki slojevi nekadašnjih građevina i mogućih nalaza i dokaza o slojevima gradnje i življenja u gradu.

Arhivska istraživanja provedena su u kontaktu sa svim relevantnim izvorima, Ministarstvom kulture i medija, Područnim konzervatorskim uredom Zagreb, Područnom konzervatorskom službom Karlovac, HDA - Hrvatskim državnim arhivom Zagreb, DA-KA – Državnim arhivom Karlovac, Hrvatskim restauratorskim zavodom Zagreb, Gradskim knjižnicama Karlovac i Ogulin, Historijskim arhivom Ljubljana, Zavičajnim muzejom Ogulin, Hrvatskim povijesnim muzejom Zagreb, Državnom geodetskom upravom-Ispostava Ogulin. Na ovom mjestu zahvaljujemo svim kolegama, stručnim djelatnicima navedenih institucija na iznimnoj podršci i suradnji pri prikupljanju podataka.

Integrirajući sve prikupljene podatke i nalaze utvrđujemo da je najveći dio onih povijesnog i kartografskog karaktera, a vrlo malo arhitektonskih dokumenata, što u velikoj mjeri otežava konzervatorsko i arhitektonsko očitavanje i valorizaciju grada. Značajna fotodokumentacija MKM svjedoči o nekadašnjoj graditeljskoj strukturi samoga grada, konzervatorski terenski izvještaji zabilježili su neke presudne i tragične događaje u povijesti grada kroz 20. stoljeće.

Navedena dokumentacija potakla nas je da različitim grafičkim prikazima povežemo istražene izvore, utvrdimo slojevitost njegovog nastanka i nestanka i predložimo moguće pristupe u interpretaciji grada.

Izrada konzervatorskog elaborata za Stari grad Tounj i arhitektonska snimka postojećeg stanja financirani su sredstvima Ministarstva kulture i medija kroz program javnih potreba u kulturi za 2025. godinu, nositelj programa je Općina Tounj. Izrada je povjerena tvrtki APE d.o.o. iz Zagreba i njezinim suradnicima. Sadržaj i struktura konzervatorskog elaborata propisani su 2023.g. smjernicama utvrđenim od strane nadležnog Konzervatorskog odjela u Karlovcu (sada Područna konzervatorska služba Karlovac za područje Karlovačke županije, u sastavu Ministarstva kulture i medija RH). Donošenjem novog Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara RH 2024. godine (NN145/24), čl. 46. t.(3) i t.(5) propisani su uvjeti i sadržaj konzervatorskog elaborata, pa je i sadržaj ovog elaborata usklađen s novim zakonskim odredbama.

Provedeno je 3D lasersko skeniranje grada s fotogrametrijom vanjskog plašta grada i geodetsko snimanje stvarnog stanja zone obuhvata te georeferenciranje modela od strane tvrtke Geokom d.o.o. iz Zagreba, kao podloga za izradu i arh. snimke i konzervatorskog elaborata, a koje je financirala Općina Tounj iz vlastitog proračuna.

0.2. Status zaštite i postojeća dokumentacija

Status zaštite

Stari grad Tounj na k.č. 3834/4, 3833/1 (zk.ul.390) k.o. Tounj, zajedno sa svojim prostornim međama određenim s k.č. 3831, 3833/1, 3834/1, 3834/2, 3834/3, 3834/4, 3837/2 dio 3842/2 (zk ul. 390), 3833/2, 3842/1 (zk ul. 52), 3843 (zk ul. 592), dio 3963 (zk ul.2), 3832 (zk ul. 1) i dio 3956, k.o. Tounj, pojedinačno je zaštićeno kulturno dobro, upisano 2007. godine u Registar kulturnih dobara Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z- 3095, (KLASA: UP-I°612-08/06-06/0040, URBROJ: 532-04-01-1/4-06-2, 01. ožujka 2007.).

Unutar zone zaštite nalaze se katastarske čestice na kojima se nalaze ostaci staroga grada i zgrada bivše škole s k.č. u neposrednom okruženju sa sjeverne, zapadne i istočne strane do ruba padine kanjona rijeke Tounjčice, a koje čine građevinsku zonu sa zgradama još uvijek u funkciji kamenoloma, k.č. padine kanjona te dio rijeke Tounjčice od izvora sa sustavom spilja, sve do povijesnog mosta preko Tounjčice, do kojeg vodi stara povijesna cesta još iz 15. stoljeća. Točkom 3. rješenja utvrđen je sustav mjera zaštite kulturnog dobra iz točke 1. i unutar

prostornih međa iz točke 2., a koji se odnosi na obveze vlasnika kulturnog dobra i druge imatelje kulturnog dobra.

Stari grad Tounj zbog svoje slojevite višestoljetne gradnje zaštićeni je arheološki lokalitet koji tek treba istražiti. Spada u najugroženiji arheološki lokalitet na prostoru Općine Tounj.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP-I^o 612-08/06-06/0040

Urbroj.: 532-04-01-1/4-06-2

Zagreb, 01. ožujka 2007.

REPUBLIKA HRVATSKA OPĆINA TOUNJ	
Primljeno: 12. 04. 2007.	
Klasifikacijska oznaka 612-08/07-01/05	Org. jed. 03
Uredbeni broj 532-04-01/4-06-2	Prilog Vrijednost

Ministarstvo kulture na temelju članka 12. stavak 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", broj 69/99, 151/03 i 157/03) i članka 9. stavka 1. Pravilnika o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 37/01) donosi

R J E Š E N J E

1. Utvrđuje se da **Stari grad Tounj u Tounju, na k.č. 3834/4, 3833/1 (zk.ul. 390) k.o. Tounj**, ima svojstvo kulturnog dobra.
2. Prostorne međe kulturnog dobra iz točke 1. izreke ovog rješenja određene su k.č. 3831, 3833/1, 3834/1, 3834/2, 3834/3, 3834/4, 3837/2, dio 3842/2(zk.ul. 390), 3833/2, 3842/1 (zk.ul. 52), 3843, (zk.ul. 592) dio 3963 (zk.ul. 2), 3832, (zk.ul. 1.) i dio 3956, k.o.Tounj.
Izvod iz katastarskog plana s ucrtanim prostornim međama sastavni je dio ovog rješenja.
3. Utvrđuje se sljedeći sustav mjera zaštite kulturnog dobra iz točke 1. ovog rješenja:
 - Zaštitni i drugi radovi na kulturnom dobru iz točke 1. i unutar prostornih međa iz točke 2. izreke ovog rješenja mogu se poduzeti samo uz prethodno odobrenje nadležnog tijela,
 - Vlasnik kao i drugi imatelj kulturnog dobra dužan je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje predmetnog kulturnog dobra, a koje odredi nadležno tijelo,
 - Ako se prilikom dopuštenih radova na području ovog kulturnog dobra nađu ostaci građevina ili predmeti, nalaznik je dužan o tome obavijestiti nadležno tijelo i nadležni muzej, a predmete predati nadležnom muzeju
 - Istraživanje kulturnog dobra i iskapanje nalaza dopušteno je samo uz prethodno odobrenje nadležnog tijela i uz uvjet da se svi nalazi nakon dovršenih istraživanja i iskapanja stručno konzerviraju, a pokretni nalazi predaju na čuvanje nadležnom muzeju.
 - Predmetno kulturno dobro ili njegovi dijelovi mogu biti predmet kupoprodaje samo pod uvjetima iz članka 36.-40. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.
4. Predmetno kulturno dobro s prostornom međom iz točke 2. izreke ovog rješenja upisat će se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara.
5. Ovo rješenje dostavit će se nadležnom katastru i sudu radi zabilježbe u zemljišnim knjigama.
6. Žalba ne odgađa izvršenje ovog rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Stari grad Tounj, nad kanjonom rijeke Tounjčice, istočno od Ogulina, prvi puta se spominje 1481. godine u vlasništvu Stjepana Frankopana. Od 1577. godine je u rukama krajiške vojske, u sastavu Ogulinske pukovnije. Do razvojačenja Vojne krajine Tounj je sjedište Tounjske kumpanije. Od 1873. godine u gradu su smješteni administrativni i obrazovni sadržaji. Zapaljen je 1943. godine.

Po prvom poznatom izgledu iz 1639. godine utvrđeni grad bio je pravokutnog tlocrta (obodni zidovi) s kvadratnom kulom, sagrađenom u 15. stoljeću u jugozapadnom, kulama nad gradskim vratima i drvenim kućama za posadu unutar grada. Sredinom 17. stoljeća u sjeverozapadnom uglu dograđuje se okrugla kula, u sjeveroistočnom pravokutna, a do kraja stoljeća uz glavnu kvadratnu kulu unutar zidina i stambena katnica s drvenim trijemom. Od 1717. godine uz istočni zid grade se još dvije stambene zgrade. Godine 1912. na mjestu zapadnog zida, između kvadratne i okrugle kule sagrađena je prizemna zgrada trorazredne škole.

Okrugla kula iz 17. stoljeća uklopljena je u korpus škole, zbog čega je ostala sačuvana i u funkciji (sačuvani su i svodovi prizemne etaže). Glavna kvadratna kula bila je sačuvana do poslije Drugog svjetskog rata. Od katnice s trijemom koja se nadovezivala na glavnu kulu ostao je sačuvan dio obodnog zida. Prilikom promjene namjene zgrade škole iz 1912. godine na dijelu pročelja izmijenjeni su otvori.

Zbog slojevitosti gradnje i činjenice da je dio starog grada pod zemljom, možemo pretpostaviti i starije kulturološke slojeve unutar kao i izvan kompleksa. Zbog svoje visoke povijesne vrijednosti kao imanje Frankopana, a kasnije kao važna predstraža karlovačkoj utvrdi, te upravno i obrazovno sjedište, kompleks ima visoku povijesno umjetničku vrijednost.

Na osnovu predložene dokumentacije i iznesenih činjenica Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra, imenovano rješenjem Klasa: 612-08/02-01/234, Urbroj: 532-10-1/1-02-20 od 2. travnja 2002., na osnovu članka 5. Pravilnika o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, na sjednici održanoj 01. ožujka 2007. utvrdilo je da **Stari grad Tounj u Tounju, na k.č. 3834/4, 3833/1 (zk.ul. 390) k.o. Tounj**, ima svojstvo kulturnog dobra u smislu članka 7. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te se sukladno članku 12. stavak 4. istog Zakona određuje njihov upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara

Prostorne međe kulturnog dobra (točka 2. izreke rješenja), sustav mjera zaštite (točka 3. izreke) i obveza dostave rješenja nadležnom uredu za katastar i sudu radi zabiljezbe u zemljišnim knjigama određeni su sukladno članku 12. stavku 2. i 4. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Sukladno odredbi članka 12. stavka 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara žalba ne odgađa izvršenje ovog rješenja.

Iz navedenih razloga riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba ministru kulture u roku od 15 dana od dana primitka ovoga rješenja. Žalba se predaje ovoj Upravi neposredno ili poštom, preporučeno, a može se izjaviti i u zapisnik. Na žalbu se sukladno članku 7. stavak 1. točka 19. Zakona o upravnim pritojbama ("Narodne novine" broj 8/96, 77/96, 131/97, 68/98, 66/99, 145/99, 116/00 i 163/03) ne plaća upravna pristojba.

Dostaviti:

1. IGM-TOUNJ D.D., Tounj 17, 47264 Tounj (s povratnicom)
2. Hrvatske željeznice, Infrastruktura, Prometna sekcija Rijeka, Krešimirova 1, 21000 Rijeka (s povratnicom)
3. Marija Mrda, Tounj 16, 47264 Tounj (s povratnicom)
4. Općina Tounj, Općinsko poglavarstvo, 47264 Tounj (s povratnicom)
5. Ured državne uprave u Karlovačkoj županiji, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, graditeljstvo i imovinsko-pravne poslove, Ispostava Ogulin, 47300 Ogulin (s povratnicom)
6. Općinsko državno odvjetništvo, Građansko-upravni odjel, 47300 Ogulin (s povratnicom)
7. Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Karlovac, Ispostava Ogulin, 47300 Ogulin
8. Općinski sud u Ogulinu, Zemljišno-knjižni odjel, 47300 Ogulin
9. Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine
 - Konzervatorski odjel u Karlovcu, Ambroza Vranicanya 6 47000 Karlovac
 - Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, ovdje
 - Pismohrana

Var broj Klasa: 612-08/06-12/2019

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNA GEODETSKA UPRAVA
PODRUČNI URED ZA KATASTAR KARLOVA
ISPOSTAVA OGULIN

KATAST. OPĆINA Tounj

(tijelo nadležno za geodetske poslove)

BROJ LISTA KATAST. PLANA 38 PRIJAVNI LIST BROJ 935-06/07-01/80
Ur.br.541-10-3-02/3-07-2

KOPIJA KATASTARSKOG PLANA
MJERILO 1: 2500

Kopija se izdaje na zahtjev stranke u službene svrhe.

Oslobodeno od plaćanja upravne
pristojbe po čl. 6. toč. 1
Zakona o upravnim pristojbama.

u Ogulinu, 18.01.2007. god.

Precrtao: Rokulić Jadranka

Voditelj ispostave:
Sanja Stipetić dipl.inž.geod.
(potpis ovlaštene osobe)

Stamp: REPUBLIKA HRVATSKA, DRŽAVNA GEODETSKA UPRAVA, POGRANIČNA IZPOSTAVA OGULIN

Barcode: 3 850157 019472

140045
Nacionalna novina d.d. Zagreb - (131)
Oznaka za narudžbu: UT-XIV-24

Postojeća dokumentacija

Do sada za stari grad Tounj nije izrađena niti jedna studija koja bi za cilj imala prikupiti što više podataka za izradu plana i programa obnove.

U ovom elaboratu prezentirani su, do sada poznati i dostupni, svi najvažniji elementi istraživanja koji mogu poslužiti za obnovu grada. Arhivska dokumentacija o zahvatima na gradu i oko grada, vezana za tvrtke koje su bile vlasnice kamenoloma, nije sačuvana niti u sadašnjoj arhivi tvrtke „Rudar“ d.o.o. niti ostalim arhivima u Karlovcu i Zagrebu.

Izradi elaborata u 2025. godini prethodila su arhitektonska, geodetska i 3D snimanja postojećeg stanja grada i njegovog okruženja te izrada prateće nacrtne i digitalne dokumentacije (APE d.o.o. Zagreb, Geokom d.o.o. Zagreb, 2025.).

Provedena sondažna arheološka istraživanja 2006. godine na dijelu zidina grada, i liniji obrambenih zidina s južne i istočne strane, s pratećom fotodokumentacijom i Izvještajem, nalaze se u arhivi Područne konzervatorske službe u Karlovcu.

Arhivsko - dokumentacijska istraživanja provedena su u niz relevantnih institucija u Republici Hrvatskoj i R Sloveniji. Unutar tih institucija pronađena je značajna tiskana, kartografska, fotografska građa koja se obrađuje u slijedećim poglavljima elaborata. Izvršena je digitalizacija dijela dokumentacije ili fotografiranje dokumentacije za potrebe izrade elaborata.

Digitalizirana dokumentacija HDA i ARS dostupna je na slijedećim linkovima:

Georeferencirani digitalni preslici originalnih katastarskih planova (fond HR-HDA-1421,

link: [Arhiv Republike Slovenije, Virtualna arhivska čitalnica, Digitalizirana građa o starom gradu Tounju ,](https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=1698549.0609971764%2C5661156.143438693%2C1716750.6283575841%2C5667681.95472854),,.</p></div><div data-bbox=)

link: (<https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=579984>).

Pri izradi Prostornog plana općine 2002. g. izražena je Konzervatorska podloga za potrebe izrade PPU Općine Tounj, a 2009. g. za Izmjene i dopune PPUO Tounj izrađena je i Izmjena i dopuna Konzervatorske podloge od strane grupe autora. Podloga sadrži stručni tekstualni, tabelarni i grafički prikaz analize kulturne baštine Općine Tounj, s provedbenim odredbama. Pri izradi daljnjih PPUO Tounj nisu rađene nove konzervatorske podloge.

1.OPIS KULTURNOG DOBRA

1.0. Opis kulturnog dobra

Rješenjem o zaštiti kulturnog dobra koje je donijelo Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu i očuvanje kulturne baštine, Zagreb Klasa: UP-I⁰ 612-08/06-06/0040, Urbroj: 532-04-01-1/4-06-2 od 01. ožujka 2007. g. utvrđuje se da Stari grad Tounj u Tounju, na k.č. 3834/4, 3833/1 (zk.ul.390) k.o. Tounj, zajedno sa prostornim međama kulturnog dobra određenim s k.č. 3831, 3833/1, 3834/1, 3834/2, 3834/3, 3834/4, 3837/2, dio 3842/2 (zk.ul.390), 3833/2, 3842/1 (zk.ul.52), 3843 (zk.ul.592), dio 3963(zk.ul.1) i dio 3956 k.o. Tounj, ima svojstvo kulturnog dobra te se upisuje u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara.

U opisu Obrazloženja stoji: „ *Stari grad Tounj, nad kanjonom rijeke Tounjčice, istočno od Ogulina, prvi puta se spominje 1481. godine u vlasništvu Stjepana Frankopana. Od 1577. godine je u rukama krajiške vojske, u sastavu Ogulinske pukovnije. Do razvojačenja Vojne Krajine Tounj je sjedište Tounjske kumpanije. Od 1873. godine u gradu su smješteni administrativni i obrazovni sadržaji. Zapaljen je 1943. godine.*

Po prvom poznatom izgledu iz 1639. godine utvrđeni grad bio je pravokutnog tlocrta (obodni zidovi) s kvadratnom kulom, sagrađenom u 15. stoljeću u jugozapadnom uglu, kulama nad gradskim vratima i drvenim kućama za posadu unutar grada. Sredinom 17. stoljeća u sjeverozapadnom uglu dograđuje se okrugla kula, u sjeveroistočnom pravokutna, a do kraja stoljeća uz glavnu kvadratnu kulu unutar zidina i stambena katnica s drvenim trijemom. Od 1717. godine uz istočni zid grade se još dvije stambene zgrade. Godine 1912. na mjestu zapadnog zida, između kvadratne i okrugle kule sagrađena je prizemna zgrada trirazredne škole. Okrugla kula iz 17. stoljeća uklopljena je u korpus škole, zbog čega je ostala sačuvana i u funkciji (sačuvani si i svodovi prizemne etaže). Glavna kvadratna kula bila je sačuvana do poslije Drugog svjetskog rata. Od katnice s trijemom koja se nadovezivala na glavnu kulu ostao je sačuvan dio obodnog ziđa. Prilikom promjene namjene zgrade škole iz 1912. godine na dijelu pročelja izmijenjeni su otvori.

Zbog slojevitosti gradnje i činjenice da je dio starog grada pod zemljom, možemo pretpostaviti i starije kulturološke slojeve unutar kao i izvan kompleksa. Zbog svoje visoke povijesne vrijednosti kao imanje Frankopana, a kasnije kao važna predstraža karlovačkoj utvrdi, te upravno i obrazovno sjedište, kompleks ima visoku povijesno umjetničku vrijednost.“

Grad Tounj je povijesni naziv vojnog grada s gabaritima pravokutnika, definiranim obrambenim zidinama, kulama i zgradama koje su se kroz razvoj grada gradile uz rubove zidina. S gubitkom vojne namjene grada dolazi i do uklanjanja i razgradnje pojedinih dijelova, dok se najduže zadržao i sačuvao, zbog novih funkcija, zapadni dio grada s glavnom kvadratnom kulom i zgradom uz kulu, malom okruglom kulom i zapadnim obrambenim zidom između njih, i to sve do početka 20. stoljeća. Početkom 20. stoljeća između dviju kula i uz

uklanjanje zapadnog obrambenog zida interpolira se zgrada škole, postupno se razgrađuju obrambene vanjske zidine, uklanjaju istočne zgrade, što dovodi do rekompozicije cijelog grada. To je i početak razgradnje kvadratne kule i zgrade uz kulu. Početkom 21. stoljeća gradnjom podzemne vodospreme u nekadašnjem dvorištu grada formira se gotovo ravni plato s podzidima i mijenja i konfiguracija prirodnog stjenovitog terena.

Iako se nakon tog vremena mijenjaju i funkcije tih građevina, u ovom elaboratu zadržavamo nazive sačuvanih građevina prema njihovom izvornom nazivu i sačuvanoj projektnoj dokumentaciji, te s jasnom razdjelnicom između izvornog dijela gradske strukture i recentne interpolacije škole.

Dakle, govorimo o utvrđenom gradu Tounju s glavnom kvadratnom kulom, zgradom uz kulu, s okruglom kulom, zapadnim obodnim obrambenim zidom i ostalim obrambenim zidinama, te recentnoj interpolaciji zgrade škole.

Stari grad Tounj radni je i stručni naslov za cijeli kompleks grada Tounja i škole, prema konzervatorskoj sistematizaciji kulturnih dobara i rješenju o zaštiti kulturnog dobra.

Stručnom analizom u ovom elaboratu potrebno je utvrditi slojevitost gradnje i namjene, izvorno stanje i recentne zahvate, te na temelju toga izvršiti valorizaciju svih slojeva i donijeti smjernice za moguću revalorizaciju i revitalizaciju starog grada.

Šira situacija oko lokacije starog grada Tounja – zona zaštite kulturnog dobra 2007.g.

Šira zona oko starog grada predstavlja prostor obuhvaćen zonom zaštite kulturnog dobra definiranom Rješenjem o zaštiti kulturnog dobra i njegovih prostornih međa, 2007. godine. Kada MKM 2007. godine donosi rješenje o zaštiti starog grada Tounja već su u prostoru izvedeni zahvati koji su narušili sveobuhvatnu sliku ostataka samog grada, cestovnih trasa, izgradnje industrijskih postrojenja za potrebe kamenoloma, odmah ispod trase željezničke pruge s istočne strane, ugrožavajući i dijelove starog grada kao i samu kapelu sv. Ivana Nepomuka sjeverozapadno od grada. U gabaritima nekadašnjih gradskih zidina izvršena je izgradnja velike vodospreme s kojom je došlo do poravnanja terena nekadašnjeg dvorišta grada. Cijeli prostor na kojem se nalazio kompleks starog grada bio je u vlasništvu kamenoloma i tvrtke IGM, u potpuno zapuštenom stanju.

Rješenjem o zaštiti određene su prostorne međe zaštite neposredne zone oko starog grada s namjerom uređenja prostora, vlasništva i uklanjanja industrijske zone i sadržaja iz neposrednog okruženja, kao preduvjet zaštite, očuvanja, revitalizacije i rekonstrukcije grada. Nažalost, do danas se stanje nije poboljšalo. Međutim, vrlo značajna je činjenica da je danas Općina Tounj vlasnik dijela katastarskih čestica i ostataka građevina starog grada s namjerom njegove obnove. Dio industrijskih i pomoćnih zgrada u vlasništvu kamenoloma je izvan funkcije i u poluruševnom stanju. Zonu zaštite dijeli cesta koja iz smjera istoka iz naselja Tounj prolazi zonom u pravcu zapada prema kamenolomu i željezničkoj postaji, a ujedno je i prilazna cesta gradu. Daljnjom detaljnom analizom unutar elaborata utvrdit će se stvarno stanje na terenu, odnosi i vlasništvo te prijedlozi za uređenje prostora kao preduvjet za obnovu grada.

Zona zaštite Starog grada Tounja – dio zone zaštite

Na katastarskoj karti iz 2007. godine – dio zone zaštite na kojoj je ucrtana zona zaštite starog grada daju se problemske analize prostora, promjene u prostornim međama, vlasničkim odnosima, konfliktima u prostoru, uz usporedbu stanja 2007. i 2025. godine. Na geodetskoj podlozi iz 2025. sagledava se stanje izgrađenosti te uočavaju značajne razlike u odnosu na 2007. godinu. Navedene analize predstavljaju početnu točku sagledavanja prostora grada i njegovog okruženja, za promišljanje o mogućim rješenjima revitalizacije kroz konzervatorske smjernice.

1.1. Prostorni odnosi uz kulturno dobro

1.1.1. Obveze iz važeće prostorno planske dokumentacije

Za Općinu Tounj na snazi su II. Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Općine Tounj (ADF d.o.o. Karlovac, 2025). Cilj izrade Plana je racionalno uređenje prostora Općine Tounj redefiniranjem građevinskih područja, infrastrukturnih sustava i koridora te sustava zaštite okoliša, kulturnih i prirodnih vrijednosti radi osiguranja daljnjeg kvalitetnog prostornog razvoja Općine Tounj na načelima održivog razvoja. Ciljevima u točki I.1. Plana prirodne, kulturno-povijesne i tradicijske značajke područja Općine Tounj označene su kao veliki potencijal za razvoj turističke ponude uvođenjem smjernica razvoja održivog turizma. Poseban je naglasak na obvezi Općine Tounj u obnovi, razvoju i održivo korištenju svih objekata kulturno-povijesne i tradicijske baštine koji mogu pridonijeti razvoju, naročito turizma.

U liD PPU Općine Tounj, Knjiga I., Odredbe za provođenje, članak 27. pod točkom 6b. Mjere zaštite kulturno-povijesnih cjelina, I. Opće odredbe i upravni postupak pri zaštiti nepokretnih kulturnih dobara, Odredbe za provođenje zaštite povijesnih građevina, između ostalih odredbi stoje i one koje se odnose upravo na stari grad Tounj, to su odredbe 8., 9., 11. i 16. te ih ovdje citiramo:

„...8. Na kartografskom prilogu razmještaja kulturnih dobara 1:25000 označene su sve kulturno povijesne cjeline i pojedinačne građevine koje su u skladu sa Zakonom o zaštiti spomenika kulture imaju svojstvo kulturnog dobra i podliježu ovim mjerama. Na istom kartografskom prilogu označena su i lokalna dobra koja su ovom prilikom evidentirana, a imaju svoju ulogu u cjelokupnoj slici prostora.

9. Na kartografskom prilogu sva kulturna dobra su označena prema tipologiji. Unutar njihove zone stroge zaštite, tj. neposrednom pripadajućem okruženju mogući su zahvati održavanja, rekonstrukcije i sanacije dok se u kontaktnim zonama njihove ekspozicije ili šireg pejzažnog okruženja isključuje svaka mogućnost izgradnje. To se osobito odnosi na stare gradove, na crkve, župne dvorove, škole i dr. na koje se pružaju vrijedne ulične vizure unutar naselja ili u neizgrađenoj zoni izvan naselja.

11. Najugroženije pojedinačne građevine su stari grad Tounj i kapela sv. Ivana Nepomuka zbog neposredne blizine kamenoloma i njihovog neodržavanja, te neadekvatne namjene. Ujedno je ugrožen i devastiran njihov neposredni okoliš infrastrukturom i novim gospodarskim građevinama neprihvatljivog sadržaja i oblikovanja. Potrebno je predvidjeti uklanjanje svih novih građevina u njihovom okruženju, provesti kompletna istraživanja, dokumentiranja i izradu detaljne dokumentacije za njihovu obnovu i prezentaciju.

16. Stari gradovi (ruševine), stari grad Tounj, stari grad Ključ – ruševine

Njihova zaštita podrazumijeva osim daljnjih arheoloških istraživanja samih građevina i okolnog područja građevinsku sanaciju i konzervaciju ostataka. Sve radove potrebno je publicirati, a ove vrijedne primjere kulturne baštine uvrstiti u turističke i kulturne programe....“

U članku 30., Mjere zaštite povijesnih građevina i sklopova (izvan zona naselja), točke 2 i 3. odnose se na očuvanje zona neposredne zaštite :

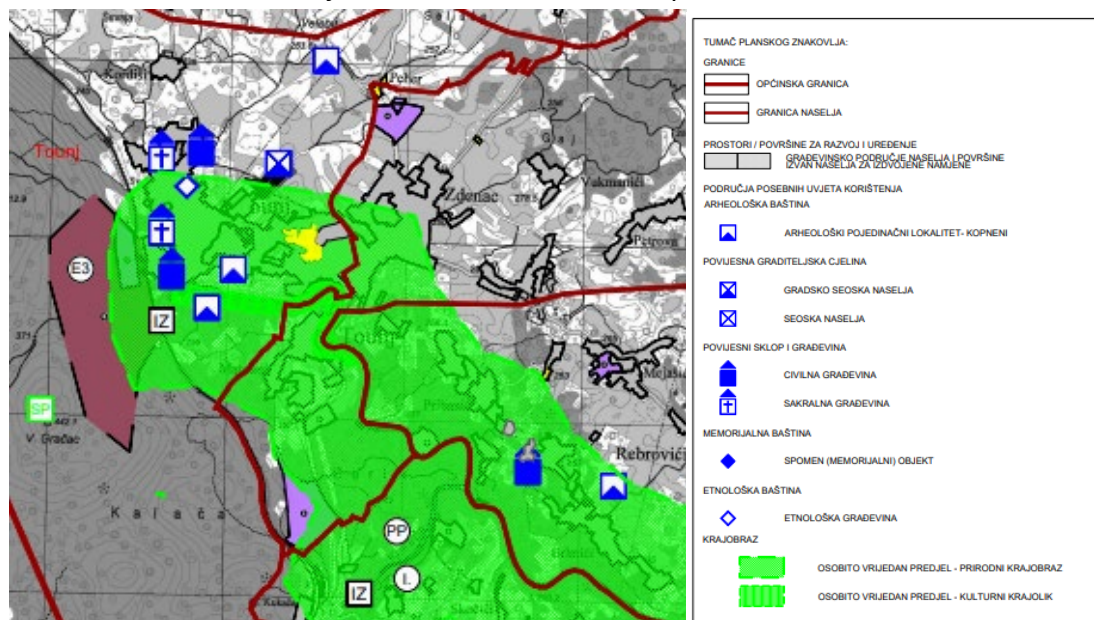
„...2. Na prostoru oko povijesnih zgrada koje se ne nalaze u zoni zaštićenog naselja uspostavlja se zona neposredne zaštite kao zona ekspozicije prostora, uz sprečavanje nove izgradnje u njihovoj neposrednoj blizini.

3. Naročito se to odnosi na područje starog grada Tounja s kapelom sv. Ivana Nepomuka, koje je potrebno potpuno rekultivirati. Za to područje potrebno je izraditi kvalitetnu dokumentaciju prezentacije uz prethodna konzervatorska, restauratorska i arheološka istraživanja....“

Članak 31., V. Mjere zaštite arheoloških lokaliteta u dvije točke navode značaj arheoloških lokaliteta za povijesni i kulturni identitet prostora, njihovu slabu istraženost, te potrebu za provedbom njihova istraživanja i iskopavanja i prezentaciju u turističke svrhe. Arheološka istraživanja starog grada Tounja, zapravo njegovih ostataka devastiranih izgradnjom unutar kamenoloma i poduzeća IGM, posebno se naglašavaju i izdvajaju kao nužna.

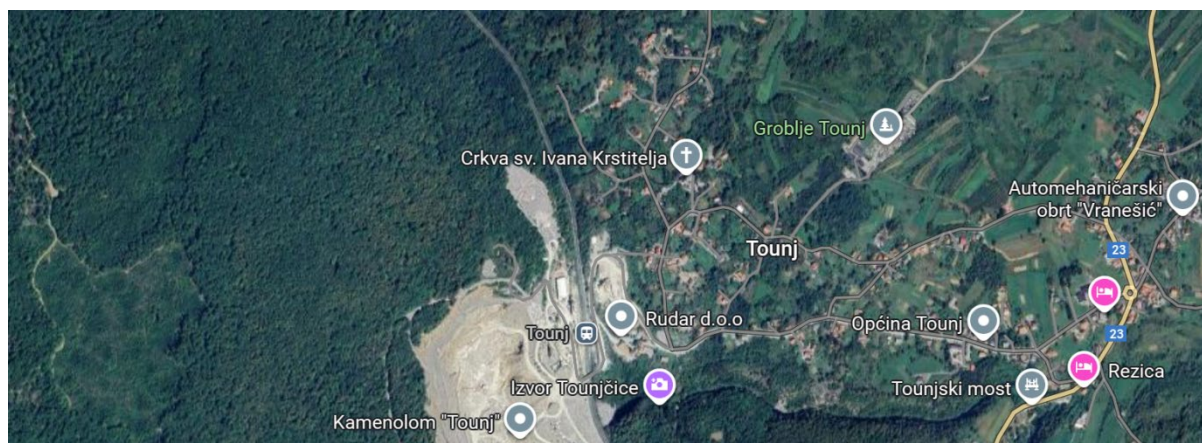
Članak 32. donosi smjernice za istraživanja i obradu, između ostalog: konzervatorsko-restauratorska i arheološka istraživanja starog grada Tounja

Kartografski prikaz 3.1.a, Uvjeti korištenja i zaštite prostora, sadrže cjeline, građevine i zone kulturno povijesnih vrijednosti i svih arheoloških lokaliteta, koji se štite na temelju Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i ovim planom. F...

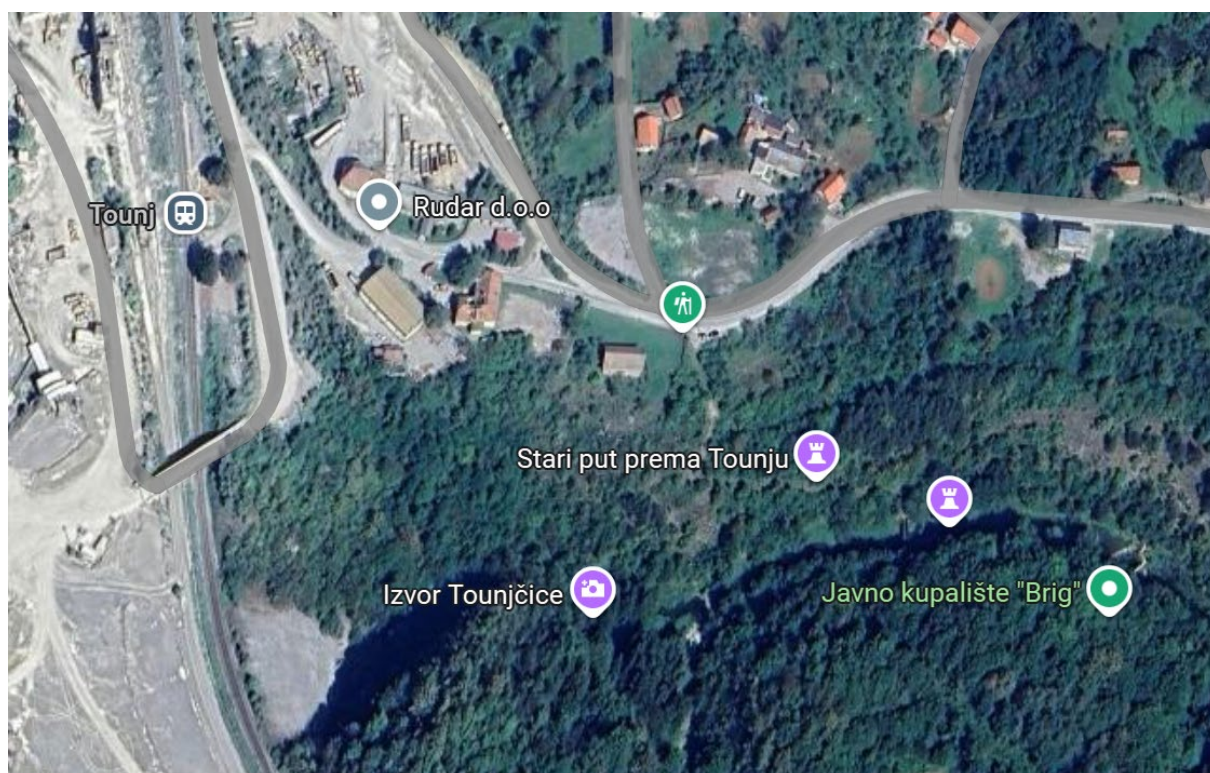

F.1. II. ID PPU OPĆINE TOUNJ, 3.1.A., Uvjeti zaštite i korištenja prostora, Graditeljska baština (ADF d.o.o. Karlovac)

1.1.2. Situacija

F.2.Tounj - Šira situacija staroga grada Tounja unutar naselja Tounj (izvor: DGU) (geoportal)

F.3. Tounj – detalj situacije

https://satellites.pro/Google/Tounj_map#45.248610,15.326486,17

Naselje Tounj

Satelitska situacija u širem kontekstu prikazuje osnovne karakteristike prostora naselja Tounj, sa zapadne strane brdskim zelenim lancem Krpela i eksploatacijskog polja kamenoloma u podnožju, trasom željezničke pruge u smjeru sjever – jug, Josefinskom cestom (danas magistralnom državnom cestom u smjeru sjever-jug, te semiurbanim naseljem Tounja između

dviju prometnica i kanjona rijeke Tounjčice s južne strane. Povijesni preplet ulica između vrtača definira i strukturu izgrađenosti i najvažnijih javnih sadržaja u naselju: sjedište Općine, župnu crkvu Sv. I. Krstitelja, groblje, željezničku postaju, Tounjski most, sjedište tvrtke kamenoloma Rudar, izvor Tounjčice, stari put prema Tounjčici i javno kupalište u zelenom okruženju kanjona.

Ono što je nama fokus i tema elaborata, na karti niti je označeno niti vidljivo, a to je stari grad Tounj!!? U detalju situacije uočava se jedino zgrada stare škole s platoom s istočne strane, a na mjestu zgrada starog grada zelena je ploha.

Specifičnost tounjskog kraja je u njegovu položaju između peripanonske Hrvatske i središnjeg planinskog prostora ili Gorske Hrvatske. To mu daje prometno značenje jer je na tom prostoru najuži planinski greben i veza između kontinentalnog zaleđa i Primorja. Migracijska kretanja i razmjena dobara preko tog područja uzrokovala je vrlo ranu naseljenost već u 7. stoljeću. Razvili su se karavanski i kirijaški putovi i suvremene prometne mreže, naročito nakon osmanlijskih osvajanja. Tounjski kraj označava rijeka Tounjčica s istočne strane, brdo Krpel sa zapadne strane, a južna granica dopire do šume Brezovice, dok sjeverna granica nije jasno prirodno definirana.

Tounj je nastao kao izduljeno ruralno naselje uz srednjovjekovni grad (Thovunska pech). Naročiti utjecaj na njegov razvoj u semiurbano naselje imali su izgradnja povijesne ceste Josefine (danas magistralne) od Karlovca do Senja (1775-1779.). Građena na inicijativu cara Josipa II dobila je naziv Via Josephina tj. Jozefinska ili Josipova cesta. Nosi naziv i Struppijeva cesta po svom prvom graditelju. Tada je 1775. g. izgrađen i kameni most preko Tounjčice. Pri rekonstrukciji ceste po Kajetanu Knežiću (Knežićeva cesta) u periodu od 1833-1845. godine, dograđen je 1836. godine i drugi kat mosta, što ovaj most čini jedinstvenim primjerom mostogradnje. Na Josefini je niz pratećih građevina i infrastrukturnih objekata koji zajedno čine vrhunsko djelo cestogradnje 18. i 19. stoljeća. U Potoku Tounjskom na Josefini izgrađena je 1847. godine Funtana - Vrelo Božidar, oblikovana kao jednostavna i arhitektonski skladna građevina, završna točka kaptaže izvora iznad ceste. Most i Funtana zaštićena su kulturna dobra rješenjem MKM. F...

Izgradnja željezničke pruge Zagreb – Karlovac - Rijeka od 1855-1873. godine predstavlja dodatni faktor razvoja Tounja. Otvaranje kamenoloma u Tounju već 1856. godine označio je i razvoj naselja, a željeznička postaja u Tounju osigurala je dodatnu prometnu povezanost s ostalim dijelovima Hrvatske i šire.

Kao dio kulturne graditeljske baštine ističu se župna crkva sv. Ivana Krstitelja (sagrađena oko 1700., srušena 1895. osim zvonika. Nova crkva izgrađena je 1897. u historicističkom stilu prema projektu arhitekta Hermanna Bolleu). Uz crkvu je barokna župna kurija s bunarom. Ranobarokna kapela sv. Ivana Nepomuka iz 17. stoljeća, u blizini starog grada Tounja, sakralna je građevina ovalnog tlocrta, po tome jedinstvena na području Karlovačke županije. Obje su zaštićena kulturna dobra rješenjem MKM i predstavljaju izrazitu kulturnu vrijednost ovog malog povijesnog naselja.F...

Zaštićena kulturna dobra Tounja

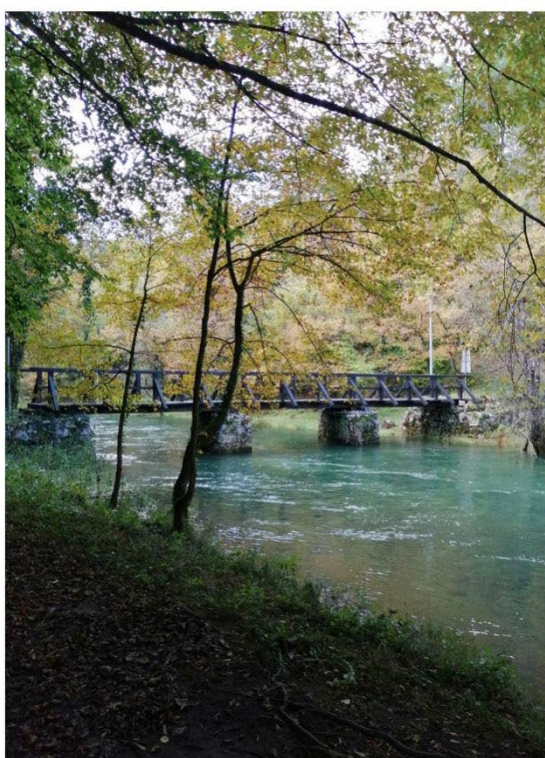
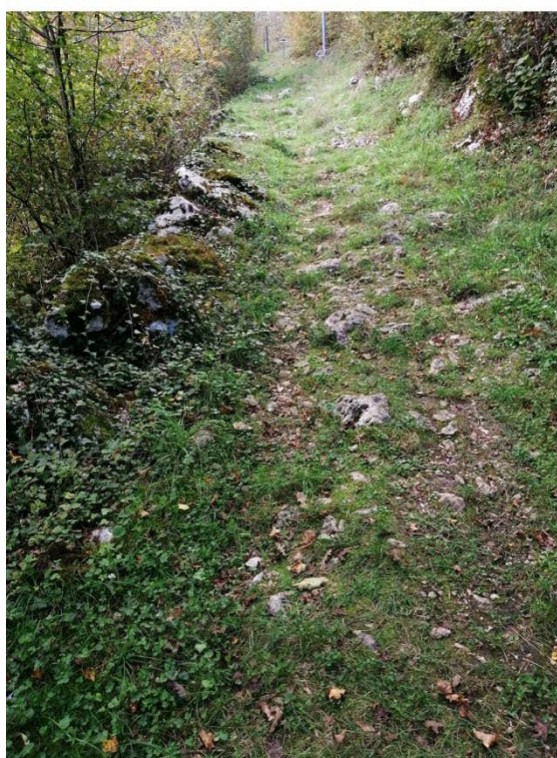
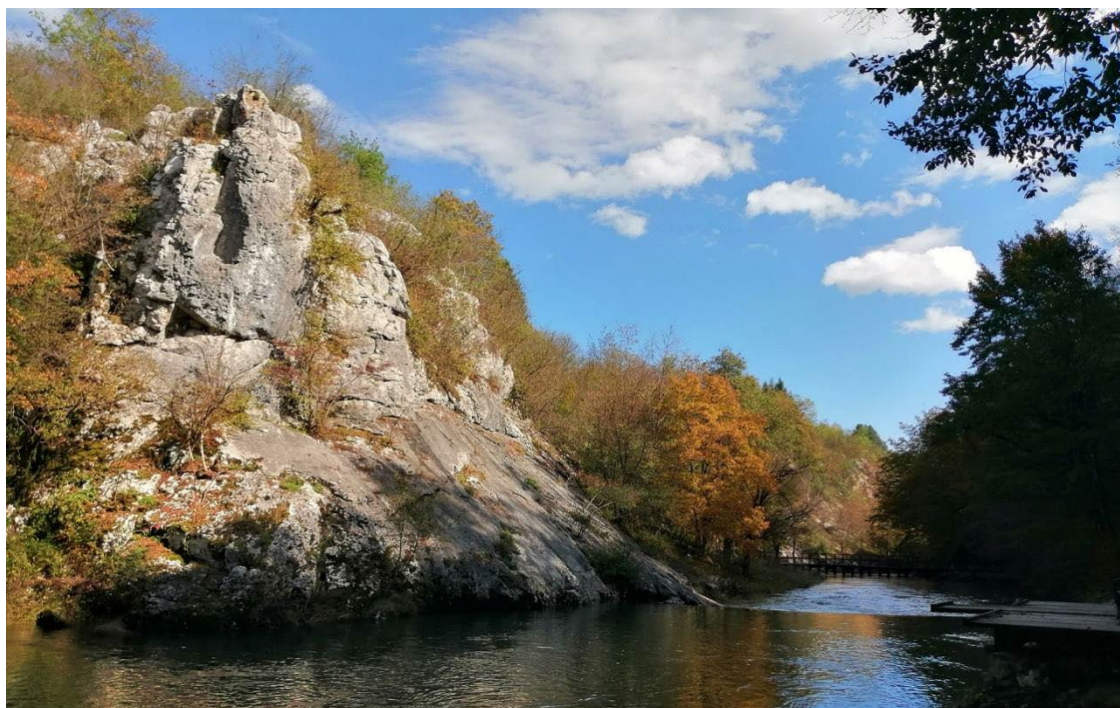
F.4., F.5. Kameni most preko rijeke Tounjčice, Božidar vrelo u Potoku Tounjskom uz trasu Jozefinske ceste (B. Križanić, I. Sopek 2018.)

F.6. Župna crkva sv. I. Krstitelja i kapela sv. I. Nepomuka (B. Križanić 2016,2024.)

Prirodna baština

Posebnost tounjskom kraju svakako daje rijeka Tounjčica koja prolazi dubokim kanjonom izuzetne prirodne ljepote i atraktivnosti. F...Izvire u Špilji Tounjčici dugoj oko 300 m, a sifonom je spojena s obližnjom špiljom ispod kamenoloma Tounj. Cijeli špiljski sustav Tounjčice dug je oko 9900 m i jedan je od najduljih u Hrvatskoj. Do kanjona vodi stara frankopanska kamena cesta, danas uređena šetnica, a u kanjonu je dočekuje također frankopanski obnovljeni drveni most na kamenim babicama. Nizvodno su ruševine dva mlina. Zbog izuzetnih posebnosti porječje rijeke Mrežnice - Tounjčice proglašeno je 2024. godine Spomenikom prirode, Natura 2000 područje: HR2000593. Obuhvaća gornji tok rijeke Mrežnice i donji tok rijeke Tounjčice na područjima Gradova Ogulin i Slunj i Općina Tounj i Barilović, površine 671,67 ha. U gornjem toku Mrežnice i Tounjčice ističu se kanjonski elementi krajobraza, vodotoka i sedrenih barijera te kompaktni šumski predjeli hrasta kitnjaka, graba i bukve. U gornjim izvorišnim dijelovima vodotoka Mrežnice i Tounjčice izraziti značaj imaju strogo zaštićene vrste potočnog raka, plemenitog raka i uskoškarog raka.

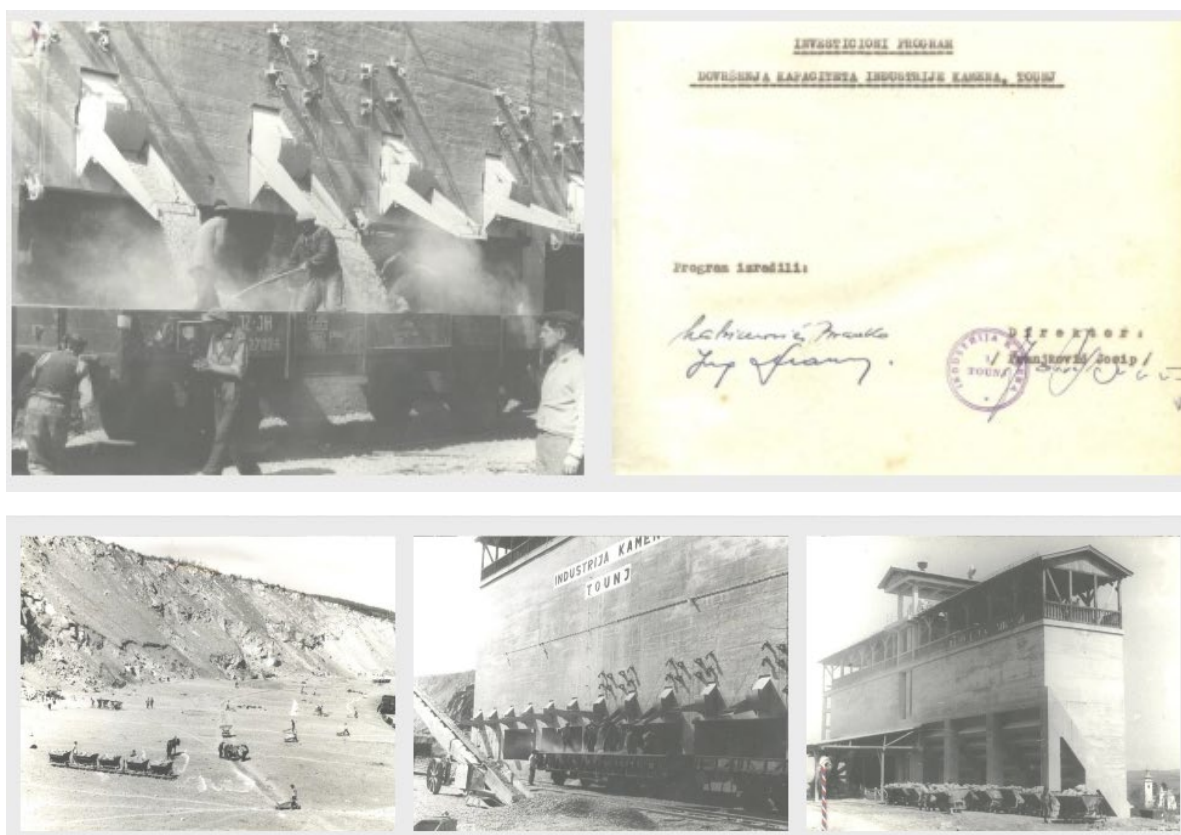

F.7. Kanjon rijeke Tounjčice, frankopanska cesta i most (B. Križanić, 2024.)

Kamenolom Tounj

Za gospodarski razvoj tounjskog kraja od posebnog je značaja eksploatacija kamena vapnenca u kamenolomu zapadno od naselja, podno brda Krpel. Otvaranje kamenoloma oko 1873. godine povezano je s gradnjom željezničke pruge Zagreb-Karlovac-Rijeka. Kamen se koristio za potrebe izgradnje gornjeg željezničkog sloja i ostalih objekata na pruži te kasnije stalno održavanje. Veliki korisnik kvalitetnog vapnenca bila je i tvornica Željezara Sisak – Pogon visokih peći od 1946 -1966. godine. Od 1957.godine kamenolom djeluje kao samostalno poduzeće „Industrija kamena Tounj“. **F.8.** Značajnu ulogu kamenolom dobiva i pri gradnji autocesta 90-ih godina 20. stoljeća, naročito autoceste Zagreb - Karlovac – Rijeka u okviru tvrtke IGM Tounj. Danas je u vlasništvu tvrtke Rudar d.d. iz Rijeke, s koncesijom za eksploataciju tehničko-građevinskog kamena do 2028.g.

Međutim, istovremeno s pozitivnim utjecajem na gospodarski razvoj Tounja, njegova je izrazito destruktivna uloga na vrijednu kulturnu baštinu u neposrednoj blizini, na stari grad Tounj i kapelu sv. I. Nepomuka, kao i na prirodnu baštinu spiljskog sustava Tounjčice. Kroz elaborat analiziramo vremenske i prostorne uvjete u kojima se desetljećima susreću dvije oprečne vrijednosti društva. Pokušaj da se promijeni ovaj odnos, da se promijeni tijek utjecaja na kulturnu i prirodnu baštinu, unaprijedi i poveže budući razvoj općine uključujući obje vrijednosti, jedna je od ključnih tema ovog elaborata.

F.8. Dokument i fotografije kamenoloma iz 1959. (arhiva Zavičajni muzej Ogulin)

1.1.3. Izvod iz katastra

Za potrebe izrade ovog elaborata zatraženi su od Područnog ureda za katastar, Odjel za katastar nekretnina Ogulin Izvodi iz Katastarskog plana u mj 1:1000 (izvorno mjerilo 1:2500), Izvadak iz BZP-a u Katastarskoj općini: 319473 Tounj, Izvadak iz zemljišne knjige - povijesni prikaz za k.č. koje se nalaze u zoni zaštite kulturnog dobra prema rješenju o zaštiti iz 2007. godine, te Uvjerjenja za dokazivanje da su određene građevine evidentirane prije 15.02. 1968. s izvodom iz katastarskog plana i kopijom snimke iz zraka. Zbog više vlasnika u zoni zaštite starog grada i promjena u strukturi vlasništva tijekom proteklih 20 godina, važan je uvid u zatečeno stanje vlasništva, parcelacije, izgrađenosti i naročito legalnosti građevina u funkciji kamenoloma. (Prilog 1)

Katastarski i satelitski prikazi

Komparativni prikaz situacije oko starog grada pokazuje odnos izgrađenosti, zelenih uređenih i neuređenih površina, te prometnih površina. I dok se prostorne međe katastarskih čestica poklapaju, vidljiva je neusklađenost stvarnog stanja izgrađenosti i zahvata u prostoru s upisom u katastar, naročito na k.č. 3811. Na k.č. 3811 izgrađeni su novi putovi i građevine u funkciji šireg zahvata u prostoru za potrebe kamenoloma i servisnih sadržaja i postrojenja. Detaljna analiza situacije, izgrađenosti i vlasništva obrađuje se u slijedećem poglavlju u analizi postojećeg stanja grada.

ODJEL ZA KATASTAR NEKRETNOSTI OGULIN

KLASA: 938-06/25-01/209

URBROJ: 541-15-04/2-25-2

OGULIN, 24.06.2025.

IZVOD IZ KATASTARSKOG PLANA

Mjerilo 1:1000

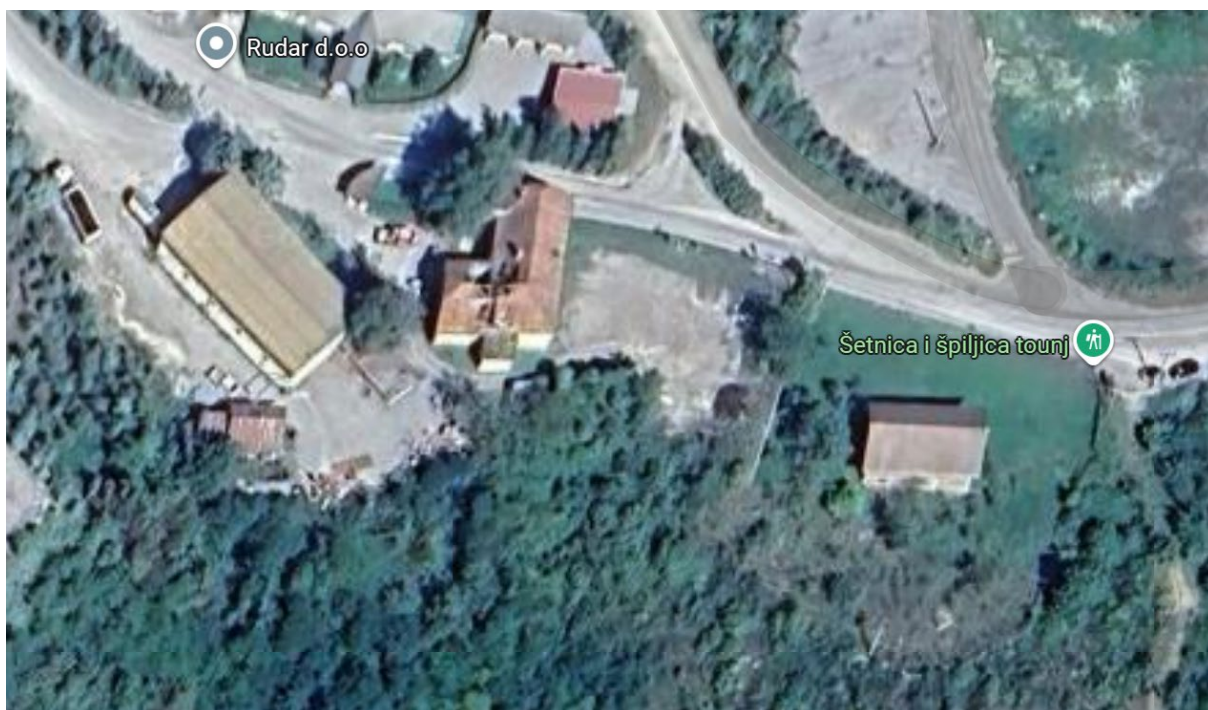
Izvorno mjerilo 1:2500

F.9. Izvod iz katastarskog plana, (DGU, Odjel za katastar nekretnina Ogulin)

F.10. Tounj katastar naselja – detalj (<https://oss.uredjenazemlja.hr> › map)

F.11. Tounj – situacija oko starog grada
(https://satellites.pro/Google/Tounj_map#45.248610,15.326486,17)

1.1.4. Izvodi iz posjedovih listova BZP-a

Svi izvadci odnose se na Katastarsku općinu 319473, Tounj i vode se pod brojem u ZK ulošcima. Osim vlasništva bilo je važno utvrditi i zabilježbe o založnom pravu prema rješenju MKM nad pojedinim k.č. u zoni.

Popis izvadaka iz BZP-a prema broju ZK uloška, s podacima o vlasništvu k.č. i uvidom u Teretovnicu izvadka, odnosno upis založnog prava na k.č. na temelju Rješenja MK o zaštiti starog grada Tounja iz 2007. godine:

1. **ZK uložak br. 708** – k.č. 3832 – put Tounj - javno dobro, neotuđivo vlasništvo Općine Tounj
2. **ZK uložak br. 1980** – k.č. 3833/1, 3834/4 – zona grada i vodospreme – vlasništvo Općina Tounj – u Teretovnici postoji zabilježba od 19.4.2023. o založnom pravu za k.č. 3833/1 i 3834/4 prema rješenju MK Uprave za zaštitu kult. baštine od 2007. i svim brojevima k.č. u zoni zaštite kulturnog dobra
3. **ZK uložak br. 796** – k.č. 3831 – zgrada i dvor – vlasništvo Rudar d.o.o., Rijeka - u Teretovnici uknjižba o založnom pravu od 31.3.2010. na k.č. 3833/1, 3834/4 na temelju rješenja MK Uprave za zaštitu kult. baštine od 2007. i svim brojevima k.č. u zoni zaštite kulturnog dobra – prije prodaje Općini Tounj
4. **ZK uložak br. 1836** – k.č. 3834/1, 3834/3, 3837/2, 3842/2 – dvorište, voćnjak, 3 objekta - vlasništvo Rudar d.o.o., Rijeka - u **Teretovnici NE postoji zabilježba** o založnom pravu na k.č. 3834/1, 3834/3, 3837/2, 3842/2 iako se nalaze u zoni zaštite starog grada i navedene su u rješenju MK Uprave za zaštitu kult. baštine od 2007.
5. **ZK uložak br. 1399** – k.č. 3834/2 – dvorište, 2 objekta - vlasništvo Rudar d.o.o., Rijeka – u Teretovnici **NE postoji zabilježba** o založnom pravu na k.č. 3834/2 iako se nalazi u zoni zaštite starog grada i navedena je u rješenju MK Uprave za zaštitu kult. baštine od 2007.
6. **ZK uložak br. 1651** – k.č. 3833/2, 3842/1 – dvorište, voćnjak, kuća – vlasništvo Sonja Oštarčević, Tounj - u **Teretovnici NE postoji zabilježba** o založnom pravu na k.č. 3833/2 iako se nalazi u zoni zaštite starog grada, kao i dio k.č. 3842/1 koja je 2007. godine bila također u zoni zaštite i navedene su u rješenju MK Uprave za zaštitu kult. baštine od 2007.

Izvadak iz ZK – povijesni prikaz, Teretovnica str. 10

1. ZK uložak br. 708 - **NE postoji uknjižba**
2. ZK uložak br. 1980 - UKNJIŽBA, ZALOŽNO PRAVO
3. ZK uložak br. 796 - UKNJIŽBA, ZALOŽNO PRAVO
4. ZK uložak br. 1836 - UKNJIŽBA, ZALOŽNO PRAVO
5. ZK uložak br. 1399 - **NE postoji uknjižba**
6. ZK uložak br. 1651 - **NE postoji uknjižba**

Popis Uvjerjenja za k.č. u svrhu dokazivanja da je građevina evidentirana prije 15.2.1968. s izvodom iz katastarskog plana i kopijom snimke iz zraka, odnosno dokaz njezine legalnosti.

1. Uvjerjenje za k.č. 3831 u katastarskom operatu k.o. Tounj – građevina A evidentirana u listopadu 1964.
2. Uvjerjenje za k.č. 3833/1 u katastarskom operatu k.o. Tounj – građevina A evidentirana u listopadu 1964.
3. Uvjerjenje za k.č. 3834/1 u katastarskom operatu k.o. Tounj – građevina A, B i C evidentirana 25.05.1992.
4. Uvjerjenje za k.č. 3834/3 u katastarskom operatu k.o. Tounj – nema evidentiranih građevina, niti na snimci iz zraka 1963.
5. Uvjerjenje za k.č. 3834/4 u katastarskom operatu k.o. Tounj – građevina A evidentirana u listopadu 1964., B evidentirana 25.05.1992.
6. Uvjerjenje za k.č. 3837/2 u katastarskom operatu k.o. Tounj – nema evidentiranih građevina, niti na snimci iz zraka 1963.
7. Uvjerjenje za k.č. 3840 u katastarskom operatu k.o. Tounj – nema evidentiranih građevina, niti na snimci iz zraka 1963.

REPUBLIKA HRVATSKA
Područni ured za katastar Karlovac
ODJEL ZA KATASTAR NEKRETNOSTI OGULIN
Stanje na dan: 08.09.2025. 06:50

Katastarska općina: 319473, TOUNJ Broj ZK uložka: 1980

Broj zadnjeg dnevnika/Upravnog rješenja: Z-523/1/2025
Aktivne plombe:
KLASA: 938-07/2025-03/336
URBROJ: 541-15-04/2-25-5

Izvadak iz BZP-a

A
Posjedovnica
PRVI ODJELJAK

Rbr.	Broj katastarske čestice	Broj D. L.	Adresa katastarske čestice/Način uporabe katastarske čestice/Način uporabe zgrade, naziv zgrade, kućni broj zgrade	Površina/ m ²	PPR
1.	3833/1	38	TOUNJ GOSPODARSKA ZGRADA, TOUNJ	719	
2.	3834/4	38	TOUNJ DVIORIŠTE 2 OBJEKTA	1643 1308 335	
UKUPNO:				2362	

B
Vlastovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Primjedba
1.	Vlasnički dio: 1/1 OPĆINA TOUNJ, OIB: 55680038973, LINIJE 3B, TOUNJ 47300 OGULIN	

C
Teretovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Iznos	Primjedba
8.	Zaprimljeno 19.04.2023. g. pod brojem Z-5396/2023 ZABILJEŽBA, Usljed otpisa kčbr. 3834/4 i 3833/1 prenaša se i sljedeća zabilježba Zaprimljeno 31.03.2010. broj Z-525/10 Na temelju pravomoćnog rješenja Ministarstva kulture Uprave za zaštitu kulturne baštine klasa:UP-I 612-08/06-06/0940, ur.br:532-04-01-114-06/2 od D1. ožujka 2007. g. i članka 12 st.2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara zabilježuje se da na kč.br. 3834/4, 3833/1 i k.o. Tounj upisanim u A Stari grad Tounj u Tounju ima svojevo kulturnog dobra te da pristome međe line kč.br. 3831, 3833/1, 3834/1, 3834/2, 3834/3, 3834/4, 3837/2 i druge određene naručenim rješenjem.		ZABILJEŽBA

Potvrđuje se da ovaj izvadak odgovara stanju baze zemljišnih podataka na datum 08.09.2025.

Sukladno Zakonu o upravnim pristojbama („Narodne novine“, br. 115/16 i 114/22) te Uredbi o tarifi upravnih pristojbi („Narodne novine“, br. 156/22), upravna pristojba po Tar. Br. 1. ne naplaćuje se.

REPUBLIKA HRVATSKA
Područni ured za katastar Karlovac
ODJEL ZA KATASTAR NEKRETNOSTI OGULIN
Stanje na dan: 08.09.2025. 06:50

Katastarska općina: 319473, TOUNJ Broj ZK uložka: 1651

Broj zadnjeg dnevnika/Upravnog rješenja: Z-5227/2025
Aktivne plombe:
KLASA: 938-07/2025-03/336
URBROJ: 541-15-04/2-25-7

Izvadak iz BZP-a

A
Posjedovnica
PRVI ODJELJAK

Rbr.	Broj katastarske čestice	Broj D. L.	Adresa katastarske čestice/Način uporabe katastarske čestice/Način uporabe zgrade, naziv zgrade, kućni broj zgrade	Površina/ m ²	PPR
1.	3833/2	38	TOUNJ DVIORIŠTE	629 629	
2.	3842/1	38	TOUNJ VOČNJAK DVIORIŠTE KUĆA, TOUNJ	1712 1055 500 157	
3.	3918	45	POD LEDINOM PAŠNJAK	3457 3457	
UKUPNO:				6798	

B
Vlastovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Primjedba
5.	Vlasnički dio: 1/1 OŠTARČEVIĆ SONJA, OIB: 20694421003, TOUNJ 16, TOUNJ 47300 OGULIN	

C
Teretovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Iznos	Primjedba
Tereta nema!			

Potvrđuje se da ovaj izvadak odgovara stanju baze zemljišnih podataka na datum 08.09.2025.

Sukladno Zakonu o upravnim pristojbama („Narodne novine“, br. 115/16 i 114/22) te Uredbi o tarifi upravnih pristojbi („Narodne novine“, br. 156/22), upravna pristojba po Tar. Br. 1. ne naplaćuje se.

Izdao:
SLUŽBENA OSOBA: Marija Cindrić, univ. spec. geod. et
geomf.
Viši stručni savjetnik za geodetske poslove

Ispis iz BZP-a (datum i vrijeme izrade) 08.09.2025. 06:50:12 Stranica 1

REPUBLIKA HRVATSKA

Područni ured za katastar Karlovac
ODJEL ZA KATASTAR NEKRETNOSTI
Stanje na dan: 08.09.2025. 06:50

Katastarska općina: 319473, TOUNJ

Broj ZK uložka: 1399

Broj zadnjeg dnevnika/Upravnog rješenja: Z-5223/2025
Aktivne plombe:
KLASA: 938-07/2025-03/138
URBROJ: 541-15-042-25-3

Izvadak iz BZP-a

A

Posjedovnica

PRVI ODJELJAK

Rbr.	Broj katastarske čestice	Broj D. L.	Adresa katastarske čestice/Način uporabe katastarske čestice/Način uporabe zgrade, naziv zgrade, kućni broj zgrade	Površina/ m2	PPR
1.	3834/2	38	TOUNJ	814	
			2 ZGRADE I DVORIŠTE	814	
			UKUPNO:	814	

B

Vlastovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Primjedba
1.	Vlasnički dio: 1/1	
	RUDAR D. O. O., OIB: 32684643424, MARTINKOVAC 109, 51000 RJEKA	

C

Teretovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Iznos	Primjedba
1.			
1.1	Primljeno 24. svibnja 2006. g. br. Z-631/06 SPOREDNA HIPOTEKA Na temelju Sporazuma broj 223/06 o zasnivanju zajedničkog založnog prava (simultane hipoteke) na nekretnostima od 05. svibnja 2006. g. uključuje se pravo zalogu na nekretnosti upisane u A, a radi osiguranja tražbine predlagatelja osiguranja prema Komitetu u iznosu od 20.000.000,00 kn slovom: dvadesetmijuna kuna, s početkom od 01. 07. 2006. g. do 31. 01. 2007. g. te povratom u 16 jednakih tromjesečnih anuiteta od kojih prvi dospijeva na naplatu dana 01. 05. 2007. g., a posljednji dospijeva na naplatu dana 01. 02. 2011. g., uvećana za eventualne zatezne kamate koje su promjenjive i obračunavaju se sukladno zakonskim propisima, kao i za eventualne troškove utvrđene u Ugovoru, sa klauzulom ovrhe, za korist:	20.000.000,00 KN	
1.2	Zabilježuje se da je glavna hipoteka upisana u zk.ul.br. 4989 K.O. Ogulin		ZABILJEŽBA

Ispis iz BZP-a (datum i vrijeme izrade)

08.09.2025. 06:50:10

Stranica 1

Katastarska općina: 319473, TOUNJ

Izvadak iz BZP-a

Broj ZK uložka: 1836

A

Posjedovnica

PRVI ODJELJAK

Rbr.	Broj katastarske čestice	Broj D. L.	Adresa katastarske čestice/Način uporabe katastarske čestice/Način uporabe zgrade, naziv zgrade, kućni broj zgrade	Površina/ m2	PPR
			DVORIŠTE	110	
31.	3958	38	TOUNJ	210	
			ZORADA	210	
32.	3959	38	TOUNJ	395	
			ZORADA	395	
			UKUPNO:	165489	

B

Vlastovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Primjedba
1.	Vlasnički dio: 1/1	
	RUDAR D. O. O., OIB: 32684643424, MARTINKOVAC 109, 51000 RJEKA	

C

Teretovnica

Rbr.	Sadržaj upisa	Iznos	Primjedba
1.			
1.1	Zaprimljeno 18.10.2022.g. pod brojem Z-14703/2022 UKNUŽBA, ZALOŽNO PRAVO Primljeno 24. svibnja 2006.g. br. Z-631/06 SPOREDNA HIPOTEKA Na temelju Sporazuma broj 223/06 o zasnivanju zajedničkog založnog prava (simultane hipoteke) na nekretnostima od 05. svibnja 2006. g. uključuje se pravo zalogu na nekretnosti upisane u A, a radi osiguranja tražbine predlagatelja osiguranja prema Komitetu u iznosu od 20.000.000,00 kn slovom: dvadesetmijuna kuna, s početkom od 01. 07. 2006. g. do 31. 01. 2007. g. te povratom u 16 jednakih tromjesečnih anuiteta od kojih prvi dospijeva na naplatu dana 01. 05. 2007. g., a posljednji dospijeva na naplatu dana 01. 02. 2011. g., uvećana za eventualne zatezne kamate koje su promjenjive i obračunavaju se sukladno zakonskim propisima, kao i za eventualne troškove utvrđene u Ugovoru, sa klauzulom ovrhe, za korist:	20.000.000,00 KN	Sporadni užitak
1.2	Zaprimljeno 18.10.2022.g. pod brojem Z-14703/2022 UKNUŽBA, ZALOŽNO PRAVO Zabilježuje se da je glavna hipoteka upisana u zk.ul.br. 4989 K.O. Ogulin		Sporadni užitak

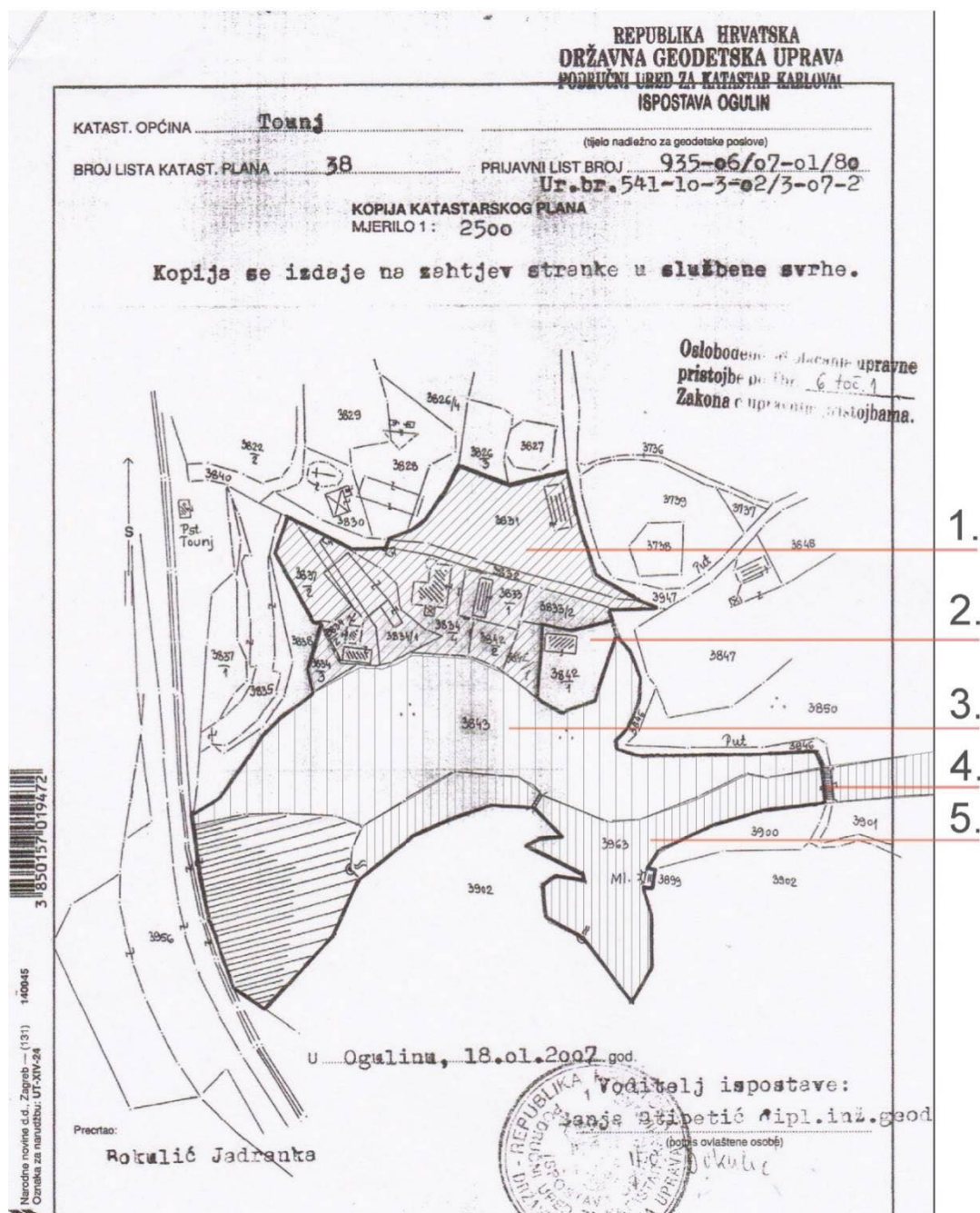
Ispis iz BZP-a (datum i vrijeme izrade)

08.09.2025. 06:50:38

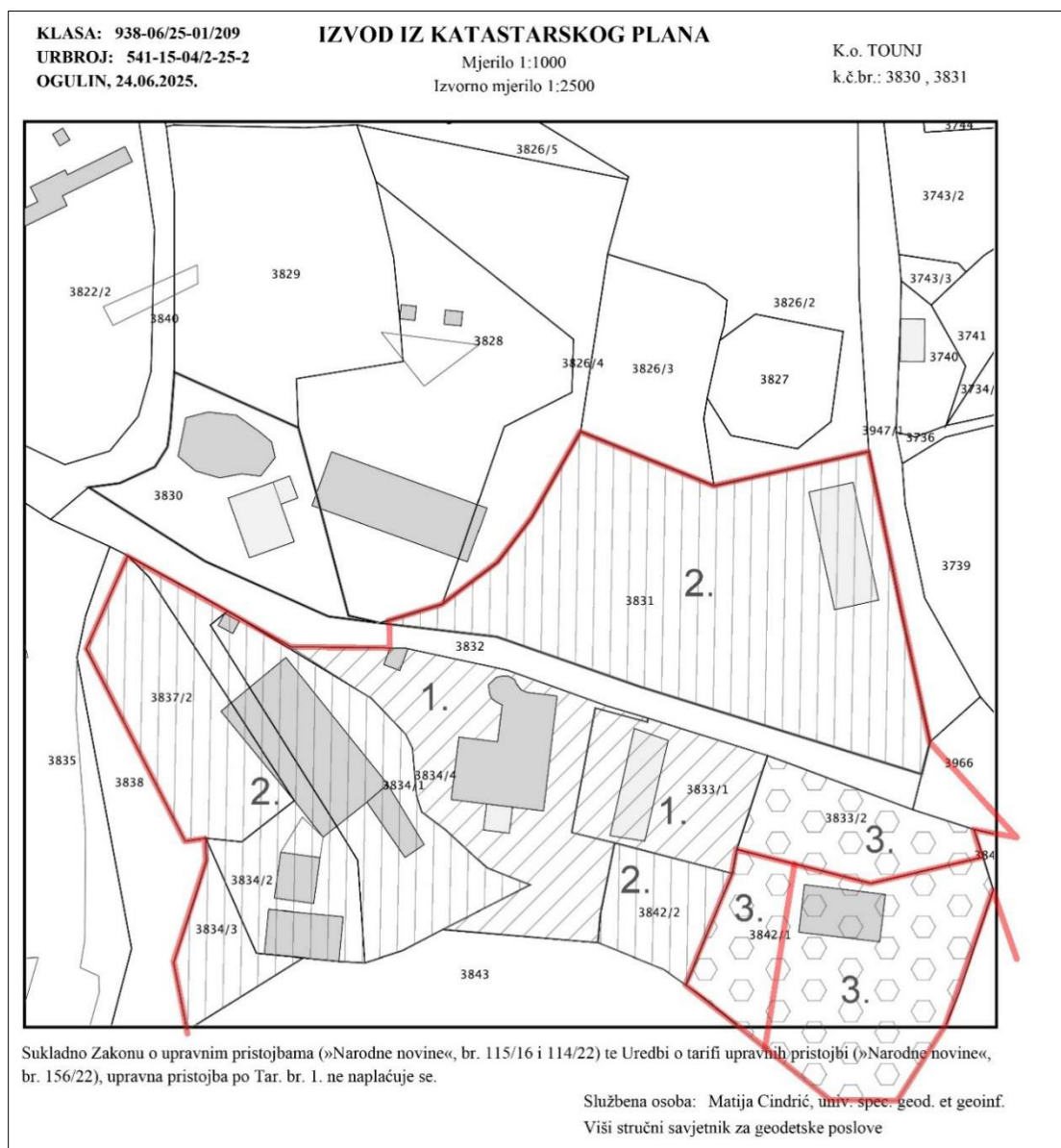
Stranica 3

2. GRAFIČKI I TEKSTUALNI PRIKAZ POSTOJEĆEG STANJA

2.1. Šira situacija oko lokacije starog grada Tounja – zona zaštite kulturnog dobra 2007.

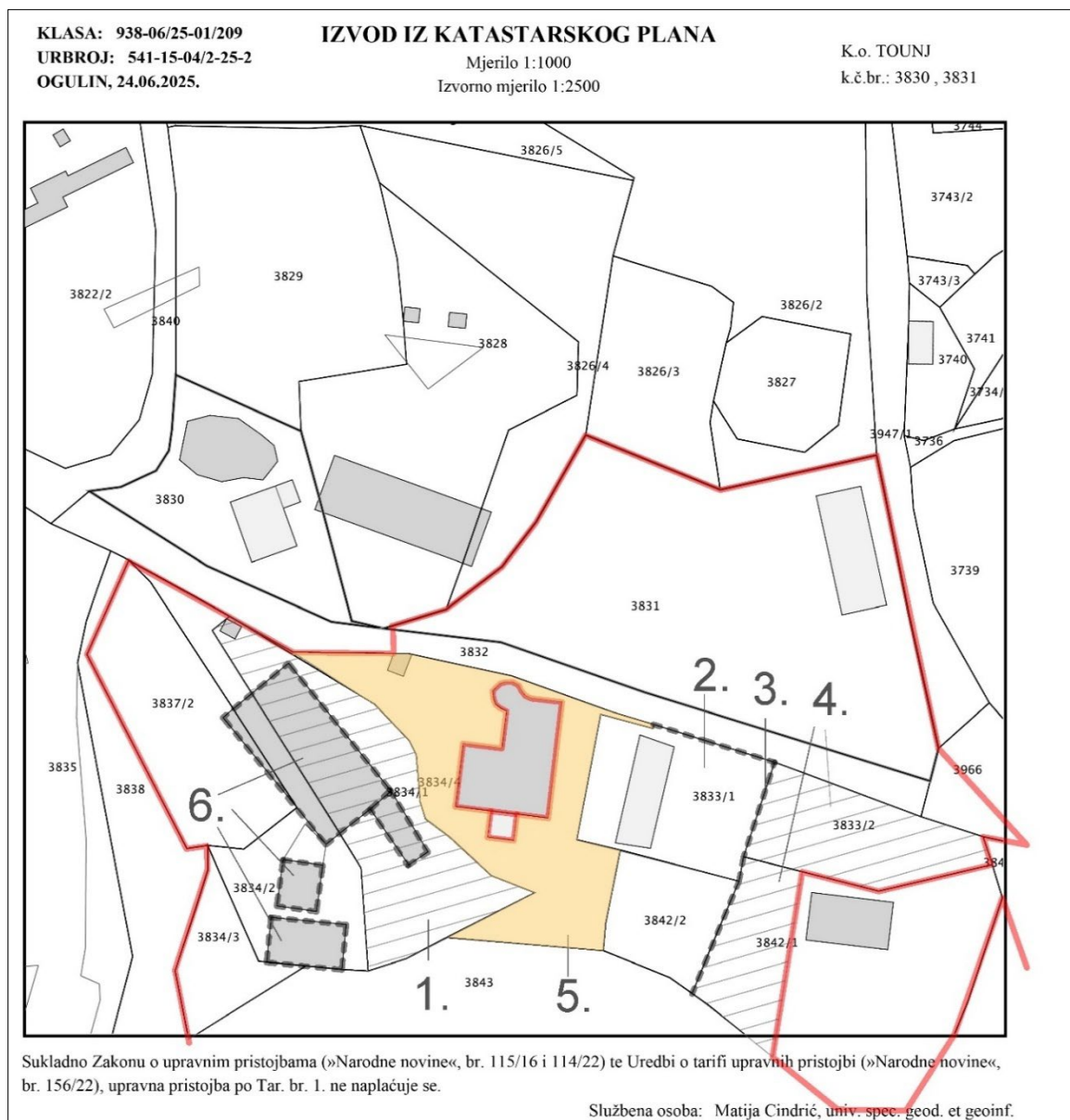
F.12. Katastar 2007. , zona zaštite iz Rješenja MKM / 1. sjeverna građevinska zona zone , 2. privatna k.č. izvan zone, 3. padina kanjona, 4. frankopanski most, 5. rijeka Tounjčica s izvorima i spiljama/

F. 14. Dio zone zaštite – vlasnički odnosi – zatečeno stanje 2025. na podlozi katastarskog plana

1. – vlasnik Općina Tounj
2. – vlasnik Rudar d.o.o. Rijeka /kamenolom/
3. – privatno vlasništvo – preparcelacija i otkup dijela zemljišta ispod podzida vodospreme

U zoni je vrlo nepovoljan odnos vlasništva nad zemljištem i zgradama. Najveći dio je u vlasništvu Rudara d.o.o. Rijeka /kamenoloma/, što sa svih strana okružuje zonu starog grada. Došlo je i do nepovoljne prodaje dijela zemljišta s istočne strane grada privatniku, nakon gradnje vodospreme i podzida, čime su se dijelovi zemljišta i fizički odvojili od zone grada. Pitanje je kako je proveden postupak otkupa zemljišta koji je dio kulturnog dobra. MKM nije bilo uključeno u postupak.

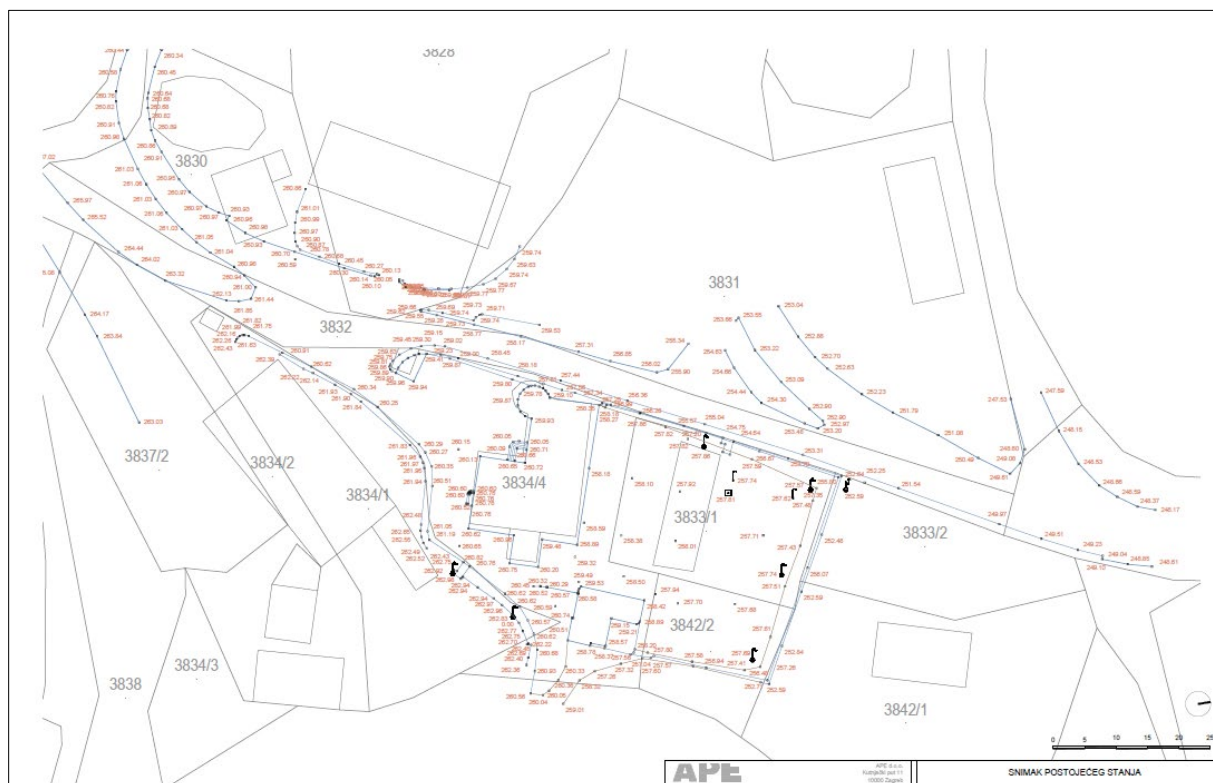
F.15. Dio zone zaštite – konflikti u prostoru – zatečeno stanje 2025. na podlozi katastarskog plana

1. – oblik međe i parcele k.č. 3834/1 s k.č. grada 3834/4 ulazi prostor starog grada – provedeno bez suglasnosti MKM
2. – podzemna vodosprema i novoformirani ravni plato na k.č. 3833/ 1. Ucrtna zgrada je uklonjena, parcela k.č. 3834/2 u vlasništvu Rudara d.o.o. a prostorno pripada zoni grada!
3. – sjeverni i istočni podzid platoa vodospreme, promjena visinskih odnosa na terenu i prema cesti i privatnoj parceli
4. – 2 parcele koje su bile u zoni zaštite sad su privatno vlasništvo – pitanje je buduće korekcije granice zone zaštite zbog potrebnih mjera za prezentaciju grada
5. – središnja parcela k.č. 3834/4 na kojoj je sačuvana zgrada bivše škole sa svih strana je degradirana, skučena i neadekvatna za buduće zahvate obnove grada
6. – parcelacija i nelegalne građevine na zapadnom dijelu zone zaštite nalaze se izvan funkcije, a svojim prostornim smještajem i oblikom degradiraju zonu grada

F.16. Dio zone zaštite – geodetska snimka 2025. – analiza stanja izgrađenosti

1. – pomoćne zgrade u funkciji kamenoloma - izvan funkcije u zapadnom dijelu, u funkciji
2. – vodosprema ispod platoa mijenja konfiguraciju terena u gabaritu starog grada i parcelaciju na istočnoj strani
3. – uklonjena zgrada prije gradnje vodospreme
4. – zgrada škole izvan funkcije u poluruševnom stanju
5. – sačuvane ruševine starog grada / okrugla kula, ruševine kvadratne kule i zgrade uz nju
6. – parcele pripojene i u privatnom vlasništvu istog vlasnika na k.č. 3842/1
7. – podzid platoa ind. hale u zoni kule – ne prati međe svoje k.č.
- 7a. – NAJKRITIČNIJA TOČKA U PROSTORU - preklpom na geodetskoj podlozi vidljivo je da podzid ulazi u parcelu grada i zonu ruševine kule
8. - podzidi vodospreme kamenim zidom definiraju novi rub grada na sjeveru i istoku
9. – žičana ograda uz rub privatne parcele prema cesti

F.17. Geodetska snimka postojećeg stanja grada (Geokom d.o.o. 2025.)

2.3. Geodetska i ortofoto snimka

Situacija zatečenog stanja najbolje se analizira na geodetskoj snimci zone zaštite iz 2025. **F...** godine koju čini građevinsko područje sa sjeverne strane kanjona rijeke Tounjčice, odnosno na njezinoj lijevoj obali, unutar kojeg je zona starog grada. Danas bez jasno vidljivih obrisa obrambenih vanjskih zidina, s ruševinama glavne kvadratne kule i zgrade uz kulu, te sačuvanom malom okruglom kulom uz recentno građenu zgradu škole, interpoliranu između kula početkom 20. stoljeća. To su ujedno elementi grada koji su bili sačuvani još početkom 20. stoljeća, bez istočnog dijela grada s građevinama. Ortofoto snimke iz zraka dodatno dočaravaju situaciju na terenu, izgrađenost prostora i intervencije, odnose građevina i putova, te građevinsko stanje građevina. F17.18.

U zoni starog grada najugroženije su ruševine kvadratne kule i zgrade uz kulu, okrugla kula ugrađena je u recentnu zgradu škole (koja je kroz vrijeme mijenjala funkciju). Sačuvan je dio ruba južnog obrambenog zida grada prema kanjonu, samo u nivou terena. Sjeverni i istočni rub novog platoa iznad vodospreme podzidani su novim skošenim kamenim podzidom do nivoa terena platoa, a plato nasipan šljunkom. Zapadno od zgrade škole mala je zgrada portirnice izvan funkcije, a industrijska hala s prigradnjom je izvan funkcije kao i dvije manje zgrade prema rubu kanjona, izgrađene na nepravilnom podzidanom povišenom platou. Formiranje južnog dijela podzida platoa izveden je nad dijelom tlocrtnog gabarita kvadratne kule, što predstavlja izrazitu devastaciju izvornog povijesnog sloja! Na prostoru sjeverno od

pristupne ceste parcela je na kojoj su izvedeni zahvati nasipavanja, iskopa i formiranja novih putova za potrebe prometa teretnih vozila kamenoloma i asfaltne baze i izgradnja novih zgrada. U istočnom dijelu zone zaštite, ispod podzida platoa grada, dvije su rubne k.č. nedavno pripojene privatnoj građevinskoj parceli izvan zone zaštite.

F.18. Ortofoto snimka postojećeg stanja grada (Geokom d.o.o. 2025.)

2.4. Arhitektonska snimka postojećeg stanja ruševina grada i škole

Arhitektonska snimka postojećeg stanja ruševina starog grada i škole izrađena je na temelju 3D laserskog skeniranja sa fotogrametrijom vanjskog plašta grada i geodetskog snimanja stvarnog stanja zone obuhvata te georeferenciranja modela geodetske snimke u mj 1:100 koja se sastoji od svih tlocrta, presjeka i pročelja s fotodokumentacijom. Za potrebe ovog elaborata izrađena je snimka u mj 1:200 i sastavni je dio elaborata. (Prilog 2.)

2.5. Postojeće stanje građevina

U analizi postojećeg stanja građevina odvojeno se daje stanje ruševina grada kvadratna kula i zgrada uz kulu. Okrugla kula obrađuje se uz zgradu škole iako je dio gradske strukture, budući da se njezini oblikovni elementi i dimenzije direktno povezuju s funkcijom i konstrukcijom zgrade škole, te je lakše slijediti promjene nastale predmetnom interpolacijom. Podrum kvadratne kule trenutno je zasipan šljunkom i zarušen te njegovo snimanje nije bilo moguće provesti prije dodatnih istražnih arheoloških radova i čišćenja terena i nasipa. Recentne građevine u zoni grada su vodosprema i portirnica.

2.5.1. Ruševine grada - kvadratna kula i zgrada uz kulu

Ruševine kvadratne kule potpuno su devastirane zahvatima u prostoru, nasipavanjem terena sa sjeverne strane, izgradnjom podzida platoa hale sa zapadne strane, te intervencijama poravnanja kote poda za pomoćne recentnih zidanih zgrada garaža i spremišta. Iste su uklonjene, a vidljiva je još betonska podloga poda i dio betonskih zidova, ugrađenih u sačuvani kameni zid zgrade do kule. Stanje sa zgradama fotodokumentirano je ranijih godina. S južne strane prema kanjonu nalazi se kameni materijal od višegodišnjeg zarušavanja kule. Arhivskim istraživanjima prikupljena je dragocjena nacrtana dokumentacija iz koje se čitaju gabariti kule, njezina pozicija u odnosu na zgradu uz nju, podatak da je imala svođeni djelomično ukopani podrum, te da je građena na prirodnom pokosu, s padom terena prema kanjonu rijeke Tounjčice prema jugu. Na ovom mjestu važno je spomenuti da su arhivskim istraživanjima utvrđene tlocrtne dimenzije kule 12,0 x 12,0 m, te da je njezino sjeverno pročelje bilo u ravnini s pročeljem zgrade do nje ili u manjem otklonu.

Vidljiva uvučena linija postojećeg platoa sa sjeverne strane u odnosu na liniju pročelja zgrade recentna je podna podloga na ruševinama podruma kule i hodnika između kule i zgrade. Na taj način može se sa sigurnošću utvrditi zona zahvata pripremnih radova za arheološka istraživanja, čišćenja nasipa terena oko kule, uklanjanje dijela podzida hale, uklanjanje ruševnog sanitarnog bloka zgrade škole i zona arheološkog istraživanja gabarita kule, te geotehničkog u svrhu utvrđivanja stanja temeljne zone i dijela zidova podruma. F...

Ruševine zgrade uz kulu sačuvane su samo djelomično u obodnim vanjskim zidovima prizemlja tj. podruma i 1. kata. Budući da je zgrada naknadno prigradnja kuli, građena je bez dodatnog zapadnog zida već je sjevernim i južnim zidom samo prislonjena, što je bio uobičajeni način gradnje. Između kvadratne kule i zgrade bio je zajednički ulazni hodnik širine oko 2,5 m s ulaznim vratima s otvorenog drvenog trijema. Vidljivo je da je cijela zgrada građena od grubo obrađenog kamena s priklesanim većim kamenim blokovima na uglovima zgrade. Na pročelju se nalaze i tragovi vapnene glatke žbuke, a u načinu zidanja vidljiva je vapnena žbuka kao vezivno sredstvo. U tijeku postupne razgradnje zgrade taj dio vanjskih zidova zgrade najprije se urušio. Na taj način ostao je nosivi poprečni zid zgrade koji je s ostalim zidovima sa sjeverne, južne i istočne strane formirao koristan prostor zgrade s podrumom i katom. U zatečenom stanju i na ortofoto i arhitektonskoj snimci zgrade čitamo zgradu bez spojnog hodnika u

gabaritima širine cca 8,80 m i duljine cca 10,50 m. Sjeverni, istočni i južni zid debljine su 76 cm dok je zapadni 60 cm, s vidljivom degradacijom vanjskog lica zida. Visina zapadnog zida mjerenjem s unutarnje strane je cca 6,0 m, a istočnog cca 6,50 m. U sjevernom zidu s vanjske strane moguće je potražiti otvore – ležajeve drvenih greda drvenog trijema, a s unutarnje strane rupe od stropnih greda. Uslijed vremenskih uvjeta došlo je do izrazite degradacije zidne strukture i vezivnog sredstva koji prijeti daljnjim urušavanjem zidova. Arhivska nacrtana dokumentacija potvrđuje ove gabarite i dimenzije. Prostor prizemlja donedavno je služio kao skladišni prostor. Vidljive recentne intervencije u svim zidovima osim zapadnog ukazuju na promjenu otvora ulaza i prozora, izvedbe novih pregradnih zidova i ploče stropa od armiranog betona, sa ožbukanim unutarnjim zidovima i betonskom podnom podlogom. Iako se može ocijeniti da je takvim intervencijama zgrada devastirana, ipak je jačim vezivnim sredstvom produžne ili cementne žbuke, ab stropnom pločom i zatvaranjem vanjskih zidova prozorima i vratima, izvršeno povezivanje postojećih kamenih zidova u prizemnoj/podrumskoj zoni i spriječilo njihovu potpunu razgradnju. I bršljan koji je obrastao vanjske zidove sačuvao ih je od rušenja. Za potrebe snimanja zgrade pažljivo je uklonjen dio bršljana ali ne u cijelosti.

S istočne strane zgrade provedena su sondažna arheološka istraživanja u vrijeme gradnje vodospreme 2006. g. te otkriven dio kamenog zida. Istraživanja je potrebno ponoviti u cijeloj duljini. Prema arhivskoj dokumentaciji radi se o prigradnji unutar koje je bio sanitarni blok. U produžetku južnog zida zgrade bio je južni obrambeni zid grada čiju su temeljnu zonu arheološka sondiranja također detektirala u manjoj arheološkoj sondi. Rezultati istraživanja su dokumentirani i fotografirani. F..., Prilog 2

2.5.2. Zgrada škole i okrugla kula

Recentna zgrada škole izgrađena je 1912. godine kao interpolacija u postojeću strukturu zapadnog dijela grada između kvadratne i okrugle kule, kao trirazredna škola. F..., Školska zgrada sačuvana je u istim gabaritima sve do danas, 22,49 x 17,43 m ali izvan funkcije i u prilično devastiranom stanju. Debljina svih nosivih zidova od kamena je 50 cm, pregradnih variraju. Recentne pregradnje moguće su izvedene opekom. Kota poda prizemlja u odnosu na teren je povišena za 0.50 m. Svjetla visina prostorija je 4,20 m, visina podruma 2,40 m, visina krovišta do sljemena je 8,63 m, a s istočne strane 10,78 m. Promjer kule u projektu 1911. g. je 6,10 m, a danas ga mjerimo 5,26 m !! Ovu kotu treba dodatno provjeriti pri izradi projektne dokumentacije. Visina sokla i zida podruma s istočne strane obzidani su priklesanim kamenom sa starog grada. Najveće oštećenje je u središnjem dijelu krovišta nastalo urušavanjem zbog neodržavanja i utjecaja atmosferilija. Uslijed toga nastala su oštećenja i u unutarnjim strukturama drvenog krovišta, međukatne konstrukcije, zidova i opreme. Pokrov je biber crijep. Većina prozora je drvena u izvornom stanju, dvokrilni s nadsvjetlom i podijeljeni u šest polja, neki su zazidani, a na zapadnom bočnom pročelju ugrađena je aluminijska bravarija i promijenjeni gabariti otvora. Ulazna vrata su u lošem i nefunkcionalnom stanju. Pročelja su ožbukana grubom žbukom, oštećena, ispod koje se mjestimično nazire ranija glatka žbuka i kamena struktura zida. Unutarnji raspored prostora s vremenom se mijenjao pregradnjama,

danas vidljivo promijenjen. U sredini hodnika su urušene jednokrake stubes koje su vodile u potkrovlje dok je prostor potkrovlja u kasnijoj fazi bio u stambenoj funkciji. Ulaz u podrum je promijenjen i zatvoren metalnim dvokrilnim vratima. Sanitarni blok je zidan kamenom, debljine vanjskih zidova 50 cm, ožbukom grubom žbukom i s ravnom betonskom pločom, nalazi se u vrlo lošem i poluruševnom stanju.

Okrugla kula

Okrugla kula je u vrlo lošem građevinskom stanju, s vertikalnim pukotinama u zidu, recentno probijenim velikim otvorima, bez kape stožastog krova, s ravnom betonskom pločom upitne statičke kvalitete. Visina kule izvana od kote poda zgrade do ab krovne ploče je 6,61 m. Unutarnji zid je ožbukom glatkom žbukom, prostor je svođen polukružnim svodom sa susvodnicama upitne statičke stabilnosti. Visina unutarnjeg prostora do tjemena svoda je 3,30 m. Prema visini unutarnjeg svoda i visini krovne ploče može se pretpostaviti da je visina kule snižena za cijelu etažu već u projektu iz 1911. g, a moguće je i daljnjim obnovama došlo do dodatnog sniženja i zamjene betonskim prstenom bez krova. Završetak kamenog zida je vidljivi ab kružni serklaž. Pod kule je za 4 cm niži od kote poda hodnika i ostalih prostorija. Pri gradnji škole došlo je do zatrpavanja izvorne kote poda kule koja je bila u ravni zemljanog terena dvorišta grada. Dodatnim istražnim radovima na kuli utvrdit će se izvorna kota poda kule i terena, mogući tragovi drvene međukatne konstrukcije, materijal zidanja svoda, tj. kamen ili opeka. Svod je mogao biti dio recentnijih zahvata uređenja prostora, a izvorni strop jednostavne drvene konstrukcije. **Prilog 2.**

Odnosi projektiranog stanja 1911. i izvedenog s današnjim zatečenim obrađeni su dodatno u slijedećim poglavljima elaborata.

2.5.3. Recentne zgrade vodospreme i portirnice u zoni grada i zgrada u neposrednoj blizini

Podzemna zgrada vodospreme nalazi se u dvorištu grada s istočne strane školske zgrade. Ilegalno izvedena građevina za potrebe kamenoloma, u vrijeme intenzivnog prometa teških vozila gradskom cestom kroz naselje, za polijevanje ulica. Zatrpana je zemljanom nasipom s uređenim kosim podzidima, izvedenih dijelom od kamenih blokova klesanaca a dijelom zatravnjenim. Podzidi su izvedeni uz rub pristupne ceste sa sjeverne strane i prema privatnoj parceli s istočne strane. Gornji plato zasut je nasipom šljunka. Time su uništeni svi ostaci podzemnih struktura građevina koje su nekada bile u dvorištu grada kao i sjevernog i istočnog obrambenom zida grada. **F.**

Mala zgrada portirnice kamenoloma uz rub ceste i na prilazu gradu recentna je građevina, danas je izvan funkcije i u lošem građevinskog stanju. Izrazita devastacija prostora u neposrednoj blizini samoga grada je povišeni nepravilni plato i industrijska proizvodna hala s prigradnjama, koje sa jugozapadne strane ulaze u samu strukturu grada nasipom i zaklanjaju pristup. **F.**

2.5.4. Fotodokumentacija postojećeg stanja starog grada

F.19. Ruševine kule i zgrade uz kulu (B. Križanić 2025.)

F. 20. Zgrada škole u devastiranom stanju (B. Križanić 2024.)

2.5.5. Ortofoto prikaz postojećeg stanja

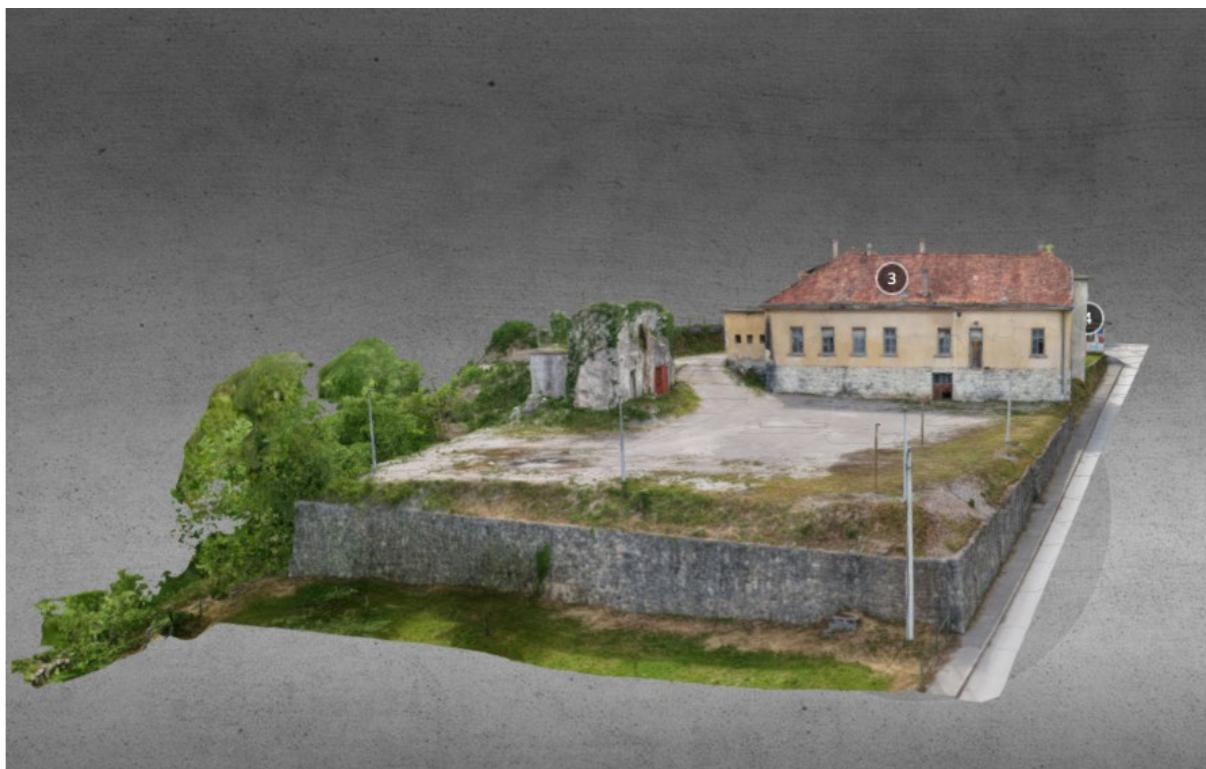
Snimke zone grada iz zraka daju prostorni odnos izvornih i recentnih građevina, gabarite i njihovo građevinsko stanje, konfiguraciju terena i oblik parcele, ulaz na parcelu grada. Vidljivo je i građevinsko stanje građevina, što predstavlja dopunu arhitektonskoj snimci postojećeg stanja. Dominantni volumen u prostoru je zgrada škole na neartikuliranom prostoru zasipanog šljunkom u vrijeme intenzivnog korištenja prostora u industrijske servisne svrhe. Istovremeno, neprepoznatljivi su ostaci starog grada i njegove glavne branič kule, glavnog simbola svakog obrambenog grada, na rubu padine prema kanjonu i zarastao u šikaru. 1.ruševine kule i zgrade, 2.okrugla kula, 3.škola, 4.portirnica, 5.podzid i istočni plato vodospreme

F. 21. Pogled sa zapada

F.22. Pogled s juga

F. 23. Pogled s istoka

F.24. Pogled sa sjevera

(Ortofoto snimke: Geokom d.o.o. Zagreb i APE d.o.o. Zagreb, 2025.)

3. PRIKAZ POVIJESNIH PROMJENA NA GRADU

3.1. Arhivsko - dokumentacijska istraživanja

Za prikupljanje relevantne arhivske građe izvršen je uvid u slijedećim institucijama: Državni arhiv Karlovac (DA-KA), Hrvatski državni arhiv u Zagrebu (DHA), Historijski arhiv Ljubljana i ARS (Slovenska čitalnica), Zavičajni muzej Ogulin, Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin, Gradska knjižnica I.G.Kovačić Karlovac, Ministarstvo kulture i medija (Središnja arhiva i fototeka) Zagreb, Ministarstvo kulture i medija (Područna konzervatorska služba) Karlovac.

DA-KA, Državni arhiv Karlovac

U arhivskoj pisanoj i digitaliziranoj dokumentacijskoj građi nalaze se kopije izvornih nacrtu grada(kule i zgrade uz kulu) i interpolacije recentne zgrade škole po godinama od 1873, 1876, 1911, ključne za cjelovitu analizu ovog elaborata.

DHA, Hrvatski državni arhiv

Istražene su: Zbirka građevinskih nacrtu (HR-HDA-905), Zbirka planova (HR-HDA-904), Arhivska mapa za Hrvatsku i Slavoniju (HR-HDA-1421), Grafička zbirka (HR-HDA-903), Fond HR-HDA-785. Obitelji Zrinski i Frankopan, Fond HR-HDA-25. Ugarska dvorska komora. Hrvatske plemićke obitelji i vlastelinstva, Fond HR-HDA-441. Ogulinska graničarska pukovnija, Obavijesna pomagala Odsjeka za arhivsko gradivo 1868-1945, Grafička zbirka HR-HDA-903 Hrvatskog državnog arhiva 16.-20. stoljeće.

U Zbirci građevinskih nacrtu (HR-HDA-905) čuvaju se nacrti/planovi javnih (ali i privatnih objekata) izdvojeni iz različitih upravnih fondova HDA, ali u njima nema sačuvanog gradiva koje se odnosi na objekte u Tounju i sam grad Tounj.

U Zbirci planova (HR-HDA-904) čuvaju se nacrti/planovi javnih (ali i privatnih objekata) izdvojeni iz različitih upravnih fondova HDA, te je sačuvano dio građevinskih nacrtu javnih zgrada u Tounju, Inv. br. 381. TOUNJ – nacrt, šupa, 1803., Inv. br. 382. TOUNJ – nacrt, škola, 1800. Profil und Werksatz ober der Schule und Lehrer Wohnung im Schloss zu Thoiun.-1:144.-<S.l: ca 1800>.- Nacrt: rukopis u boji; 35x22 cm, Inv. br. 383. TOUNJ – nacrt, vojno konačište, 1817.

U fondu Arhiv mapa za Hrvatsku i Slavoniju (HR-HDA-1421) čuva se katastarsko gradivo iz razdoblja tzv. Prvoga stabilnog katastra (1847. – 1877.) i kasnijih reambulacija, a pokriva područje Kraljevine Hrvatske i Slavonije. Za k.o. Tounj sačuvano je katastarsko gradivo koje se sastoji od upisnika čestica iz 1870/1882 godine (upisani posjednici prema rastućem broju katastarske čestice, vrsta kulture, kućni broj, veličina čestice), zapisnik reambulacije te katastarski planovi iz 1870. s ucrtanom reambulacijom iz kasnijeg razdoblja.

U Grafičkoj zbirci (HR-HDA-903) čuva se prikaz starog grada Tounja (Inv. br. 1891).

U fondu HR-HDA-785. Obitelji Zrinski i Frankopan čuvaju se prijepisi isprava Zagrebačkoga kaptola o uvođenju Jurja IV. i Nikole V. Zrinskog u vlasništvo nad utvrdom Tounjskom (Tovunjskom) Peći i drugim utverdama. Prijepisi potječu iz 16. i 19. stoljeća (signature: 1.2.8.3.6.1. i 1.2.8.3.6.2.).

U fondu HR-HDA-25. Ugarska dvorska komora. Hrvatske plemićke obitelji i vlastelinstva također se čuva više isprava u kojima se spominje utvrda Tounjska (Tovunjska) Peć i tvrđa Tounj, no ne u kontekstu izgradnje. Uvidom u obavijesno pomagalo koje sadrži podatke za otprilike polovicu gradiva ovoga fonda utvrđeno je da se utvrda Tounjska Peć spominje u ispravama:

-fasc.74, no.36 (Petar IV. Zrinski Kristoforu Delišimunoviću, kapetanu tvrđave Tounja, i njegovoj supruzi Suzani Mrnjavčić za Kristoforovu vjernu službu daruje i zapisuje svoja dobra u Velikoj Švarči; 1649.)

-fasc. 318, no. 22 – Tounjska Peć spominje se među posjedima Nikole Zrinskog nad kojima je izvršena ovrha u korist Jurja, Nikole i Vuka Krste Frankopana Tržačkih; 1609.

- fasc. 315, no.2 (1591. god.) i fasc.319, no.43 (1616. god.)– Tounjska Peć spominje se uzgred uz ostale posjede, bez ostalih podataka. Riječ je o izvješću Zagrebačkoga kaptola o izvršenju banskoga naloga i opomeni Jurja Zrinskog glede povrata spisa i isprava koje se tiču dobara pokojnog Stjepana Frankopana (među potonjima navodi se i Tounjska Peć) Jurju Frankopanu (fasc. 315, no.2) odnosno ispravi vezanoj uz parnicu radi poništenja nagodbe koju je pokojni Gašpar Frankopan sklopio s Jurjem i Nikolom Zrinskim glede raznih utvrda i posjeda (fasc.319, no.43).

U fondu HR-HDA-441. Ogulinska graničarska pukovnija čuva se zemljišna knjiga Tounja iz 1808. (knj. br. 332, signatura 3.4.2.8.6.).

Pregledan je i analitički inventar planova i nacrti u fondovima generalkomandi, no nisu pronađeni nikakvi nacrti ili planovi koji se odnose na Tounj.

Pregledom obavijesnih pomagala Odsjeka za arhivsko gradivo 1868-1945. nisu zabilježeni navodi o fotografijama, nacrtima, kartama i drugim dokumentima koji se odnose na gradnju i održavanje utvrde starog grada Tounja. U fototeci HDA-a također nisu pronađene nikakve fotografije.

U Grafičkoj zbirci HR-HDA-903 Hrvatskog državnog arhiva 16.-20. stoljeće, čuva se Tounjov otisak (inv. br. 1891.), a njegov autor nije naveden. Na poleđini otiska, u gornjem lijevom kutu, grafitnom olovkom je, između ostalog, napisano: '*M. Šenoa; Za broj 400/1946; 49*'.

Historijski arhiv Ljubljana i Arhiv Republike Slovenije

U Arhivu Republike Slovenije ARS, Slovenska čitalnica čuvaju se: Pieronijevi planovi objavljeni su u knjizi : <https://plus.cobiss.net/cobiss/si/sl/bib/239330560> i kopija utvrde Tounj iz SI AS 1073, II-56r, listovi 48 i 49. Pogled na Tounj izradio je i Valvasor ... (Die Ehre ..., XII, str. 71).

Najviše materijala (dokumenata, spisa) o utvrdama Vojne granice nalazi se u zbirci SI AS 2, Pokrajinski posjedi za Kranjsku - I. Registar, 1457.-1782. (Podfond)

Elementi sadržaja i izgleda

Sadržaj PO:

niz dosjea (kraj 15. stoljeća - 1782.), naknadno preuređenih prema Wallnerovom klasifikacijskom planu

otprilike sadrži: pokrajinske poslove: financije, posebno porezi, pokrajinska vojska, plemstvo, vlastelinstvo, pobune, pokrajinski uredi i službe, pokrajinsko gospodarstvo itd./ vojni poslovi: Vojna granica itd./ vjerski (reformacija i protureformacija) i crkveni poslovi/ protokoli i repertoar matičnih knjiga/

niz knjiga: zapisnici sjednica pokrajinske skupštine 1530.-1782./ nekoliko svezaka za presliku (16. i početak 17. stoljeća)/ projekt za utvrđivanje Vojne granice 1532./ Obrambeni nalog Graza 1574./

Zbirka SI AS 2, Pokrajinski posjedi za Kranjsku - I. Registar, 1457.-1782. (Podfond) nije posebna istraжена jer je potreban odlazak u arhiv, što je moguće izvršiti nekom drugom prigodom za nastavak istraživanja građe.

Zavičajni muzej Ogulin

U Zavičajnom muzeju u Ogulinu čuva se malobrojna arhivska građa: stručni članci u kojima se spominje Tounj:

1. Branko Rumenović; Stanovništvo Tounja, ZOV - Zajednica ogulinskih vjernika, br. 2, Ogulin, 2009.
2. Ivan Tironi; Frankopanska utvrda u Tounju, ZOV - Zajednica ogulinskih vjernika, br. 2, Ogulin, 2004.

Fotografska zbirka sadrži jedino kopiju Grafike starog grada Tounja, inv. oznaka ZMOG-F-155 - grafika vjerojatno potječe iz 17. st. Na njoj je i oznaka (Bilješka) NSK, pa pretpostavljamo da ju je Muzej nabavio od NSK.

Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin

U Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin postoji vrijedna knjižna građa tri autora u kojima je sadržano vrlo mnogo povijesnih podataka u Tounju i starom gradu:

1. H. Salopek, Stari rodovi
2. Ž. Holjevac, Ogulinska pukovnija
3. B. Šibarić, 250 godina školstva u Tounju

Gradska knjižnica I.G.Kovačić Karlovac

U Gradskoj knjižnici Karlovac postoji vrlo vrijedna knjižna građa autora u kojima je sadržano vrlo mnogo povijesnih podataka u Tounju i starom gradu, ali i o ostalim utvrdama 16.st. u Hrvatskom kraljevstvu te pojedinim članovima obitelji Frankopan:

V. Klaić, Krčki knezovi Frankapani

M. Kruhek, Knezovi Modruški Bernardin i Krsto Frankopan

M. Kruhek, Krajiške utvrde Hrvatskog kraljevstva 16. stoljeće

E. Laszowski, Monumenta Habsburgica vol.I, 1914.

E. Laszowski, Monumenta Habsburgica vol.III, od 1544 do 1554.

Grupa autora, Leksikon utvrda Hrvatske

Modruški zbornik 2009.

Zbirka časopisa Novosti 1917. i Prosvjeta 1897. daju također vrijedne podatke o starom gradu Tounju.

Ministarstvo kulture i medija, Središnja arhiva MKM-FKB, Zagreb

Bogata arhivska dokumentacija i foto središnja arhiva daje bogatu foto građu o praćenju stanja starog grada Tounja kroz povremene reambulacije, od početka 20. stoljeća do 70-ih godina 20. stoljeća: Foto središnja arhiva-MKM-FKB, Katalozi arhivske dokumentacije, Putni izvještaji konzervatora o stanju grada kroz povremene terenske obilaske.

Posebno vrijedni su Dokumenti Zemaljskog povjerenstva za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika rbr.84/1912., Tounj, rušenje grada. Kroz pisane izvještaje i grafičke prikaze dokumentirana su nastojanja povjerenstva da se spriječi devastacija i rušenje dijela grada, ali i nemoć same službe zaštite koja se nalazila na početku svog djelovanja i afirmacije.

Arhiva posjeduje izuzetno vrijednu digitaliziranu knjigu Julija Frassa, Cjelovita topografija Karlovačke Vojne Krajine, naročito o vojnom ustrojstvu u Ogulinskoj pukovniji i Tounjskoj kumpaniji, župama, ljudima i prirodnim osobitostima prostora.

Ministarstvo kulture i medija, Područna konzervatorska služba, Karlovac

Područna konzervatorska služba (ranije Konzervatorski odjel u Karlovcu) nadležna je za zaštitu kulturne baštine za područje Karlovačke, pa tako i za Općinu Tounj od 1990. godine. U arhivi ureda nalaze se dokumenti iz operativnog djelovanja službe u upravni i neupravnim postupcima, te fotodokumentacija s povremenih reambulacija starog grada. Ovaj ured pokrenuo je i proveo prvu preventivnu i zatim trajnu zaštitu starog grada Tounja i njegovog neposrednog okruženja upisom u Registar kulturnih dobara RHrvatske, 2007. godine. Stari grad tada dobiva trajni status kulturnog dobra.

Ured posjeduje i zbirku karata u Izvještajima o utvrđivanju granica Hrvatskog Kraljevstva od 16. do 18. stoljeća, Ljudevita Krmpotića, s povijesnim prikazima vezanim i na stari grad Tounj.

3.2. Kronološki pregled kartografskih prikaza Tounja i šireg prostora

Najranije kartografske prikaze nalazimo od sredine 17. do sredine 18. stoljeća sa zemljopisnim prikazima terena, planina, šuma, vodotoka i karavanskih putova. U svim topografskim izmjerama možemo pratiti i razvoj naselja Tounj s ucrtanim obrambenim vojnim gradom nad Tounjčicom, što mu daje gospodarski i vojni značaj.

U katalogu povijesnih karata daje se pregled izmjera u Habsburškoj monarhiji od 2. pol. 18. stoljeća do 1. pol. 20. stoljeća. Carica Marija Terezija donosi 1763. godine odluku o izmjeri svih zemalja u Habsburškoj monarhiji, iz vojno strateških i gospodarskih razloga, te izradi pouzdanih i detaljnih topografskih karata.

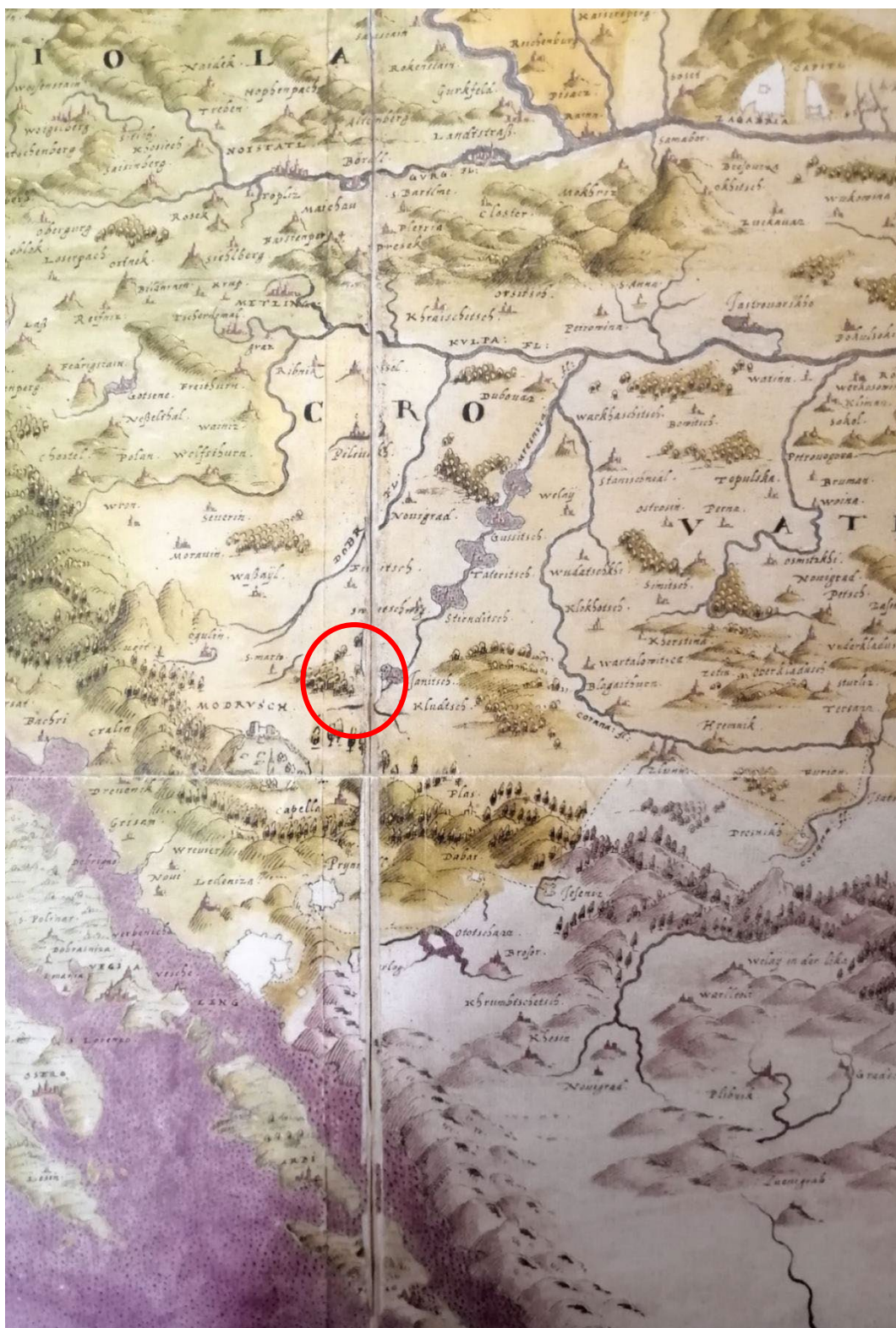
Prva državna topografska izmjera ili jozefinska (po Josipu II.) obavlja se od 1763. do 1787. za cijelu Habsburšku monarhiju. Izvršena je i za civilni dio Hrvatske i Slavonije po županijama i za vojni dio po pukovnijama, te ekonomska izmjera samo za vojni dio Hrvatske i Slavonije (tzv. JOZEFINSKI KATASTAR). Nastali su pod pokroviteljstvom središnje državne uprave, danas se čuvaju u Ratnom arhivu u Beču, a u Hrvatskom državnom arhivu samo fragmenti originala i precrti te izmjere.

Druga topografska izmjera ili franciskanska izmjera (po Franji I.) obavlja se od 1806. do 1869. za cijelu Habsburšku monarhiju. Za Hrvatsku, Slavoniju i Vojnu Krajinu provedena je od 1865. do 1869., te ekonomska izmjera za civilni i vojni dio Hrvatske i Slavonije (tzv. FRANCISKANSKI KATASTAR).

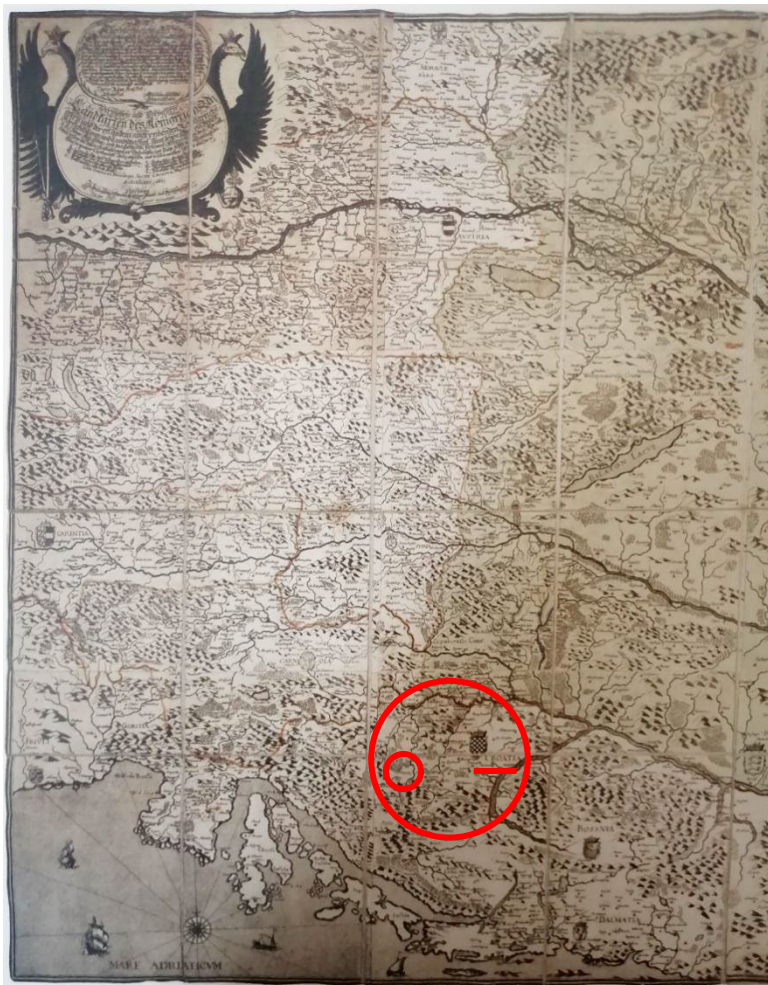
Treća topografska izmjera ili francjozefinska izmjera (po Franji Josipu I.) obavlja se od 1869. do 1916. za cijelu Habsburšku monarhiju i sve hrvatske zemlje.

Sačuvana katastarska dokumentacija daje cjeloviti uvid u razvoj i širenje carstva, promjene u strukturi naselja, promjene u načinu korištenja čestica kao i razlozima tih promjena. **

Katalog povijesnih karata

F.25. 1660. M. Stier, Zemljovid Hrvatske i Slavonije, ONB Cod 8609.fol.2.jpg – detalj Tounj, (L. Krmp.,1997.)

**F.26. 1660. Martin Stier, 225 –
Zemljovid Ugarske, detalj Tounj
(L. Krmp., 1997.)**

(L. Krmp.,1997.)

**F.27. 1729.g., M.A.Weiss, 251-
Zemljovid Hrvatske, detalj Tounj**

F. 28. Karlstädter Generalat - Prva vojna izmjera (1774.-1775.) (Arcanum Hungarica)

F.29. Karlstädter Generalat [B IX a 786] - Prvo vojno mjerenje (1783.-1787.) (Arcanum Hungarica)

F. 30. Tounj, detalj uže zone naselja, grada, kapele i crkve, bunari? (1783.-1787.)

Prvim vojnim izmjerama u 2. pol. 18. stoljeća Tounj pripada Karlovačkom Generalatu. Stari grad Tounj jasno je naznačen ali piktogramski, kao i most na Jozefini preko rijeke Tounjčice.

Prva vojna izmjera i prvo vojno mjerenje u 2. pol. 18. stoljeća naznačuju Tounj (Thuin) kao gusto naseljeno mjesto oko povijesnog prepleta putova. Stari grad Tounj, kapelom uz grad (nije imenovana) i crkva Sv. Ivana (St. Johan) sjeverno od grada na rubu naselja označene su kartografskim simbolima, ali s točnom pozicijom u prostoru. U gradu su zgrade predimenzioniranih volumena, a kapela (sv. I. Nepomuka?) crtana sa izdvojenim zvonikom? Unutar grada i istočno od grada na raskrižju dva glavna puta označene su pozicije crnom točkom. Jedino se na tim dvjema izmjerama pokazuju takve oznake. Pretpostavljamo da bi mogle biti neke važne oznake u mjerilu karte, možda pozicija bunara grada i bunara na prostoru od zajedničkog značaja za naselje, poput trgovišta ili sajmišta.

Ispod grada s južne strane označene su spilje Tounjčice, a sjeveroistočno značajne površine kulture vinove loze.

F.31. Europa u 18. stoljeću – First Military Survey – Provinz Kroatien, Provinz Slavonien, Warasdiner Generalat (Arcanum Budapest)

F.32. Provinz Kroatien (1865-1869) – Second Military Survey of the Habsburg Empire (Arcanum Budapest)

F.33. Croatia (1865-1869) – Druga vojna izmjera Habsburškog Carstva

F. 34. Croatia (1865-1869) – Druga vojna izmjera Habsburškog Carstva – Detalj karte, Thoun

Detalj karte s precizno označenim zemljopisnim položajem Tounja, naselja Zdenac, Potok, Gerovo, brda Krpel, rijeke Tounjčice, želj. pruge i Josefine s mostom i Ogulina.

Oznaka starog grada ima neobičan raspored građevina unutar naznačenih zidina. Budući da su i kapela i crkva, kao i dva mlina u kanjonu Tounjčice označene piktogramski, pretpostavlja se da ni grad nije crtan prema stvarnom stanju. Naznake konfiguracije terena označavaju ravničarski dio naselja s vrtačama, poljoprivrednim površinama između okućnica, kanjonom rijeke i šumskim potezom brda Krpel sa zapadne strane, te trasama željezničke pruge i ceste Josefine u smjeru sjever – jug.

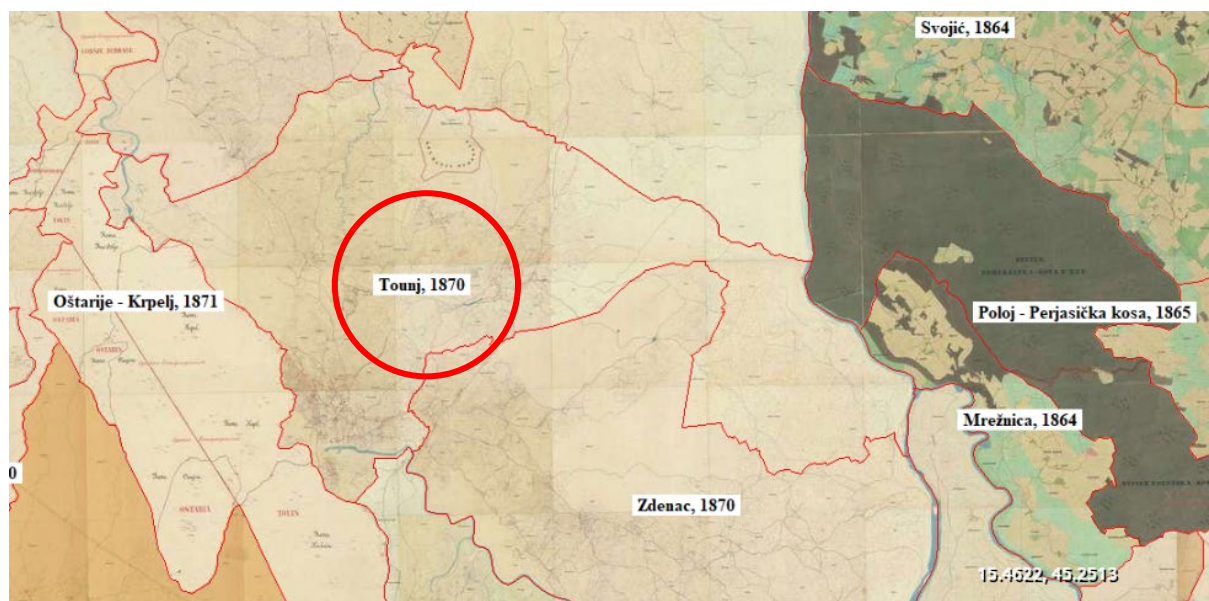

F.35. Habsburško Carstvo (1869. -1887.) – Treća vojna izmjera (1:25000) - Detalj karte Tounj

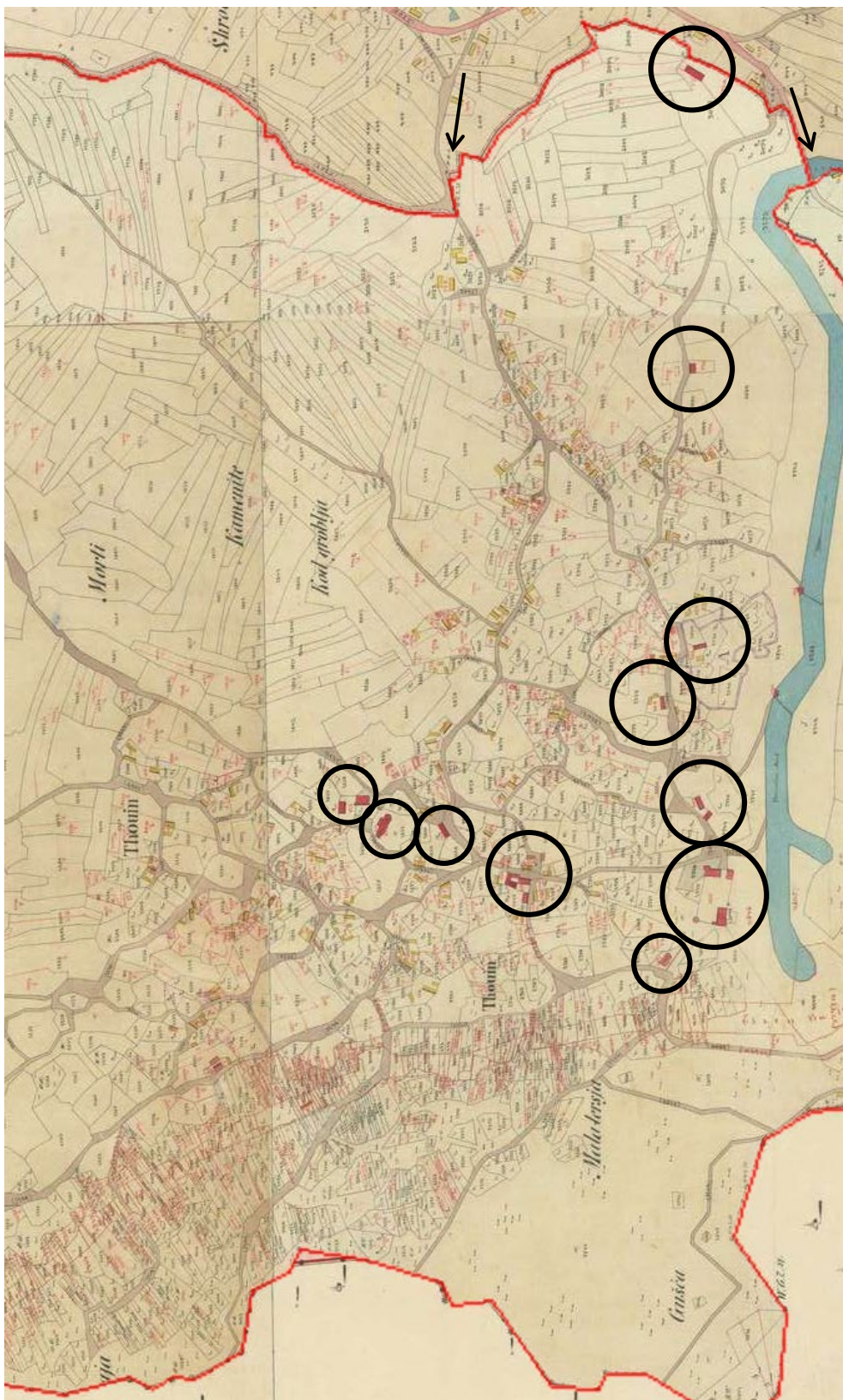
F.36. Habsburško Carstvo (1869. -1887.) – Treća vojna izmjera (1:25000) - Detalj naselja Tounj

I u 3. vojnoj izmjeri naglasak je na prikazu prometnica i konfiguraciji terena, dok se i grad i kapela i crkva i mlinovi i dalje prikazuju, s nešto izmijenjenim, piktogramskim oznakama. Naselje Tounj i rijeka označeni su hrvatskim nazivima.

F.37. Habsburško Carstvo – Katastarske karte (XIX. stoljeće) - 1870.

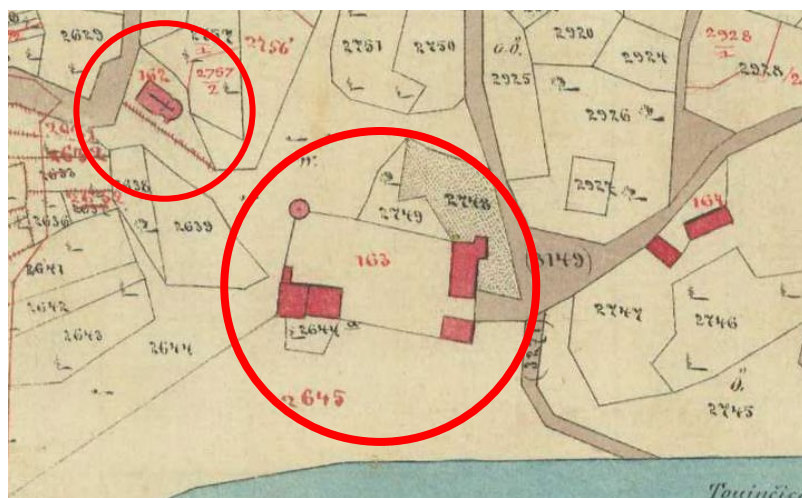
Sistematskom katastarskom izmjerom cijelog Habsburškog Carstva izmjereno je i područje Tounja 1870. godine. Vidljive su jasne granice između pojedinih naselja. Samo naselje Tounj smješteno je u južnom dijelu s naznakom rijeke Tounjčice. **F...**

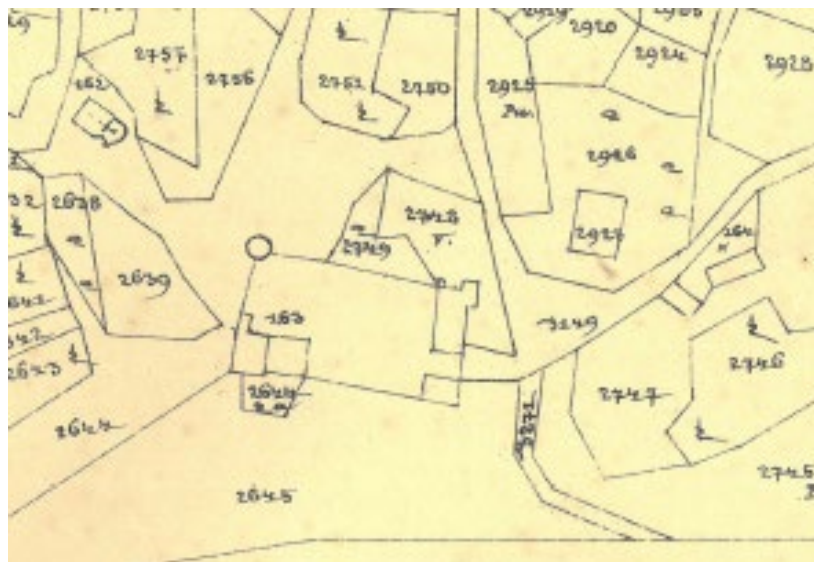
F. 38. Katastarska karta, Thouin, 1870. (izvor nepoznat)

Katastarskom izmjerom 1870. godine naselje je precizno mjereno s oznakama svih katastarskih čestica, javni zidanih zgrada (crveno), privatnih drvenih okućnica (žuto) i starim

gradom. Ovo je najznačajnija i najpreciznija izmjera i prikaz građevinskog sklopa starog grada, važna za daljnju analizu i zaključke o revitalizaciji, te usporedbu s današnjim sustavom geodetskog mjerenja. Osim kapele i stare župne crkve (položene istok-zapad), označen je niz javnih zgrada uz glavnu cestu kroz naselje, ali njihovu funkciju nismo uspjeli istražiti, a nije ni tema ovog elaborata. Dio je sigurno vezan za sami stari grad poput gospodarskih zgrada koje nisu mogle biti smještene u gradu (konjušnice, žitnice, spremišta, lazaret i sl.) a ostale su dio javnih funkcija poput policijske postaje, svratišta i sl. Male i nepravilne parcele i preplet ulica uvjetovani su konfiguracijom i kvalitetom terena. Između okućnica nepravilnih parcela vidljive su male površine s kulturom vinove loze i voćnjaka. F...

F. 39. Katastarska karta, Thouin, 1870. (izvor nepoznat)

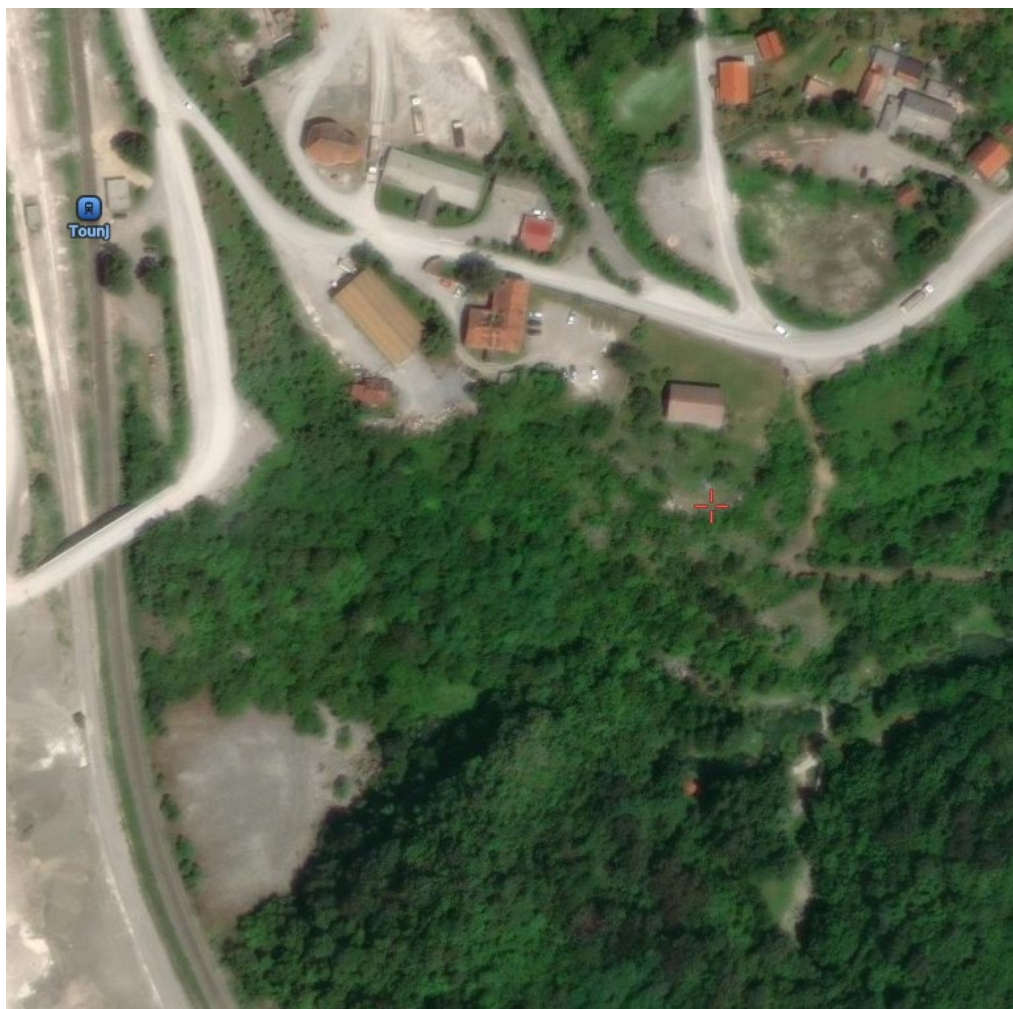

F.40. Katastarska karta, Thouin, 1870. (DA-KA, Klc)

Moguće da su rađene dvije vrste karata, čista grafička i ova u boji (s oznakama najvažnijih građevina i izmjena granica parcela, dijeljenja ili spajanja). K.č. 163 starog grada sadržava kvadratnu kulu sa zgradom uz nju, okruglu kulu i dvije zgrade uz istočni gradski zid,

te gradske zidine koje su činile gotovo pravilan pravokutnik s blago skošenim stranicama sa zapadne i istočne strane. Ulaz u grad je s istočne strane, ispred kojeg je široki prostor, možda trgovišta ili sajmišta za razmjenu dobara. Na tom mjestu glavna cesta skreće u pravcu sjevera, a prema jugu stari je put prema kanjonu Tounjčice. Nema oznake ni mlina ni mosta na Tounjčici, iako su bili od vitalne važnosti. S južne strane grada uz južni zid oznaka je malog vinograda na k.č. 2644, a sa sjeverne strane voćnjaka na k.č. 2749 i neke poljoprivredne kulture na k.č. 2748. **F.**

Na karti u boji vidljivo je da je kapela na svojoj k.č. br. 162 uz glavni put, ali i oznaka brisanja njezine jugozapadne međe, a na čistoj karti kapela se već nalazi na nepravilnoj k.č. 2644 koja izgleda kao nedefinirana javna komunikacijska površina. Takva promjena predstavlja neobičnu vlasničku intervenciju i status same kapele, što nije predmet ovog istraživanja, ali ju treba posebnim elaboratom istražiti i staviti u prostorni i povijesni kontekst starog grada. Njezin položaj u prostoru u blizini grada i raskrižja putova daje duhovnu dimenziju i gradu i cijelom naselju, a do današnjih dana stoji na vjetrometini događanja i stalnog devastiranja. **F.**

F.41. Tounj satelitska karta 2025. (https://satellites.pro/Tounj_map#45.249730,15.322768,18)

Satelitska karta iz 2025. godine odraz je kontinuiranog propadanja i nestajanja starog grada te velike ugroze same kapele kroz 20. stoljeće, u kojem se intenzivno razvija eksploatacija kamena zapadno od naselja Tounj, grada i željezničke pruge. Mijenja se mreža komunikacija nasipavanjem terena i izgradnju oko grada i kapele s industrijskim zgradama i time intenzivno ugrožava povijesnu, prirodnu konfiguraciju terena i kultura. Kamenolom osigurava zapošljavanje stanovništva i bolji životni standard, a tragovi slavne povijesti nestaju. Padine kanjona i kanjon Tounjčice zarasli su u šumu i nisku šikaru, izvori i špilje uz izvor Tounjčice također su ugroženi radom kamenoloma. Novom generacijom prostornih planova, zakonskim odredbama o eksploataciji kamena i novim trendovima razvoja naselja Tounj, predviđeno je zaustavljanje uništavanja životnog prostora stanovništva Tounja, zaštita, spašavanje i obnova kulturne i prirodne baštine, razvoj kulturnog turizma i djelatnosti vezanih uz taj razvoj. **F.**

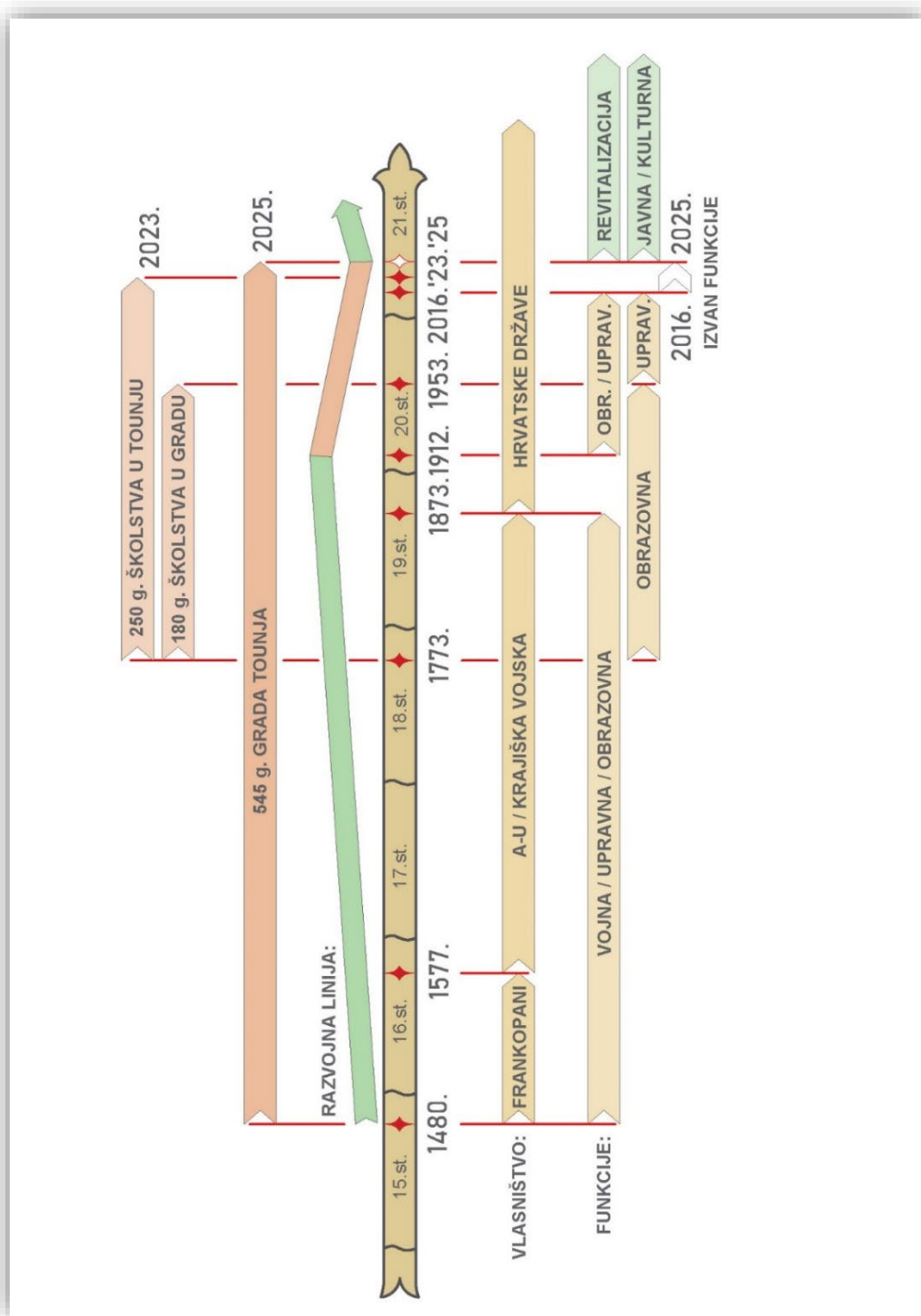
3.3. Kronološka crta povijesnih događaja u starom gradu Tounju

Kronološka crta povijesnih događaja na starom gradu Tounju daje sliku vremenskog perioda grada od 545. godina. Vlasnička struktura istovremeno označava i povijesna razdoblja, od Frankopana preko Austro-Ugarske do hrvatskih država. Ovisno o povijesnom razdoblju mijenjala se i funkcija grada, od vojne, do upravne, obrazovne, gospodarske, pa na kraju grad je zadnjih 10-ak godina izvan funkcije.

U tom periodu grad ima značajnu funkciju i za razvoj školstva pa ujedno obilježava 250 godina školstva u Tounju i 180 godina u gradu.

Njegova razvojna linija u usponu je od osnutka pa sve do 1912. godine kada slijedi postupni ali sigurni period propadanja i urušavanja.

S novim vlasnikom Općinom Tounj planira se njegova revitalizacija, rekonstrukcija i kroz nove javne, kulturne, obrazovne, turističke funkcije očekuje se ponovo njegov uspon i funkcionalnost kao kulturnog dobra od velikog značaja za daljnji razvoj općine Tounj. **F.42.**

F.42. Kronološka crta povijesnih događaja (B. Križanić 2025 .) A3

3.4. Povijesna geneza prostora

3.4.1. Širi povijesni kontekst

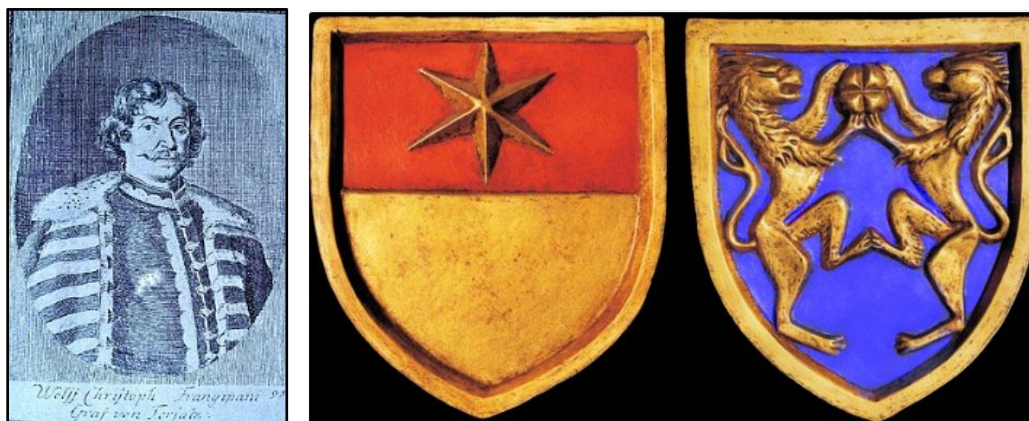
Osvrtom na povijesne prilike i neprilike srednjevjekovnog Hrvatskog Kraljevstva i slavne feudalne obitelji Frankopana na ovim prostorima te okvira Habsburške monarhije potrebno je stvoriti okvir unutar kojeg je nastala i opstala tounjska utvrda sve do 20. stoljeća. Kroz sva stoljeća bila je u aktivnoj funkciji vojne obrane južnih granica hrvatskih država.

U srednjem vijeku širi prostor Tounja pripadao je posjedima knezova Frankopana koji su stolovali na Modrušu i vladali modruškom županijom. Modruš je papinskom bulom pape Pia II. od 1460 g. odredio premještanje biskupske stolice iz Krbave u Modruš, koji postaje središte crkvene i duhovne kulture Modruške župe.

Frankopani

Frankopani su stara hrvatska velikaška obitelj, izvorno Knezovi Krčki. Uz Zrinske su među najznačajnijim i najpoznatijim hrvatskim velikaškim rodovima čiju povijest pratimo od 11. do 17. stoljeća. Stvarali su hrvatsku povijest stoljećima, braneći Hrvatsku od Osmanlijskog Carstva, ali habsburškog carskog apsolutizma i njemačkog hegemonizma. Prošlost Frankopana i Zrinskih najbliskije je povezana bračnim vezama, političkim vezama i ulogama, ali i zajedničkom borbom za slobodu i cjelovitost Hrvatske.

Tijekom povijesti imali su dva obiteljska grba. Prvi grb do 1430. godine sa šesterokrakom zvijezdom na crvenom polju. Drugi grb s dva lava na plavom polju koji dijele kruh (djelitelji kruha). Krčki knezovi za Nikole IV. uzimaju ime Frankapani jer su se smatrali potomcima rimskih Frangipana, koji su hrvatske Frankopane priznali kao svoje rođake. Potvrdom pape Martina V. 1430. godine i službeno im je dozvoljeno korištenje imena Frankopan. Novi grb se postupno uvodio, a često i u kombinaciji sa starim. S vremenom se koristi samo novi grb do ugasnuća obitelji 1671. godine.

F.43. grof Vuk II. Krsto Frankopan Tržački; Frankopanski grbovi (<https://zavicajni-muzej-ogulin.hr/grbovi-frankopana/>)

Jedan od najslavnijih članova obitelji Frankopan bio je grof Vuk II. Krsto Frankopan Tržački, general i zapovjednik Hrvatske i Primorske krajine. Sin ogulinskog kapetana Gašpara I. Frankopana Tržačkog, časnik u Vojnoj krajini, bio je kapetan i u Tounju i Ogulinu, zapovjednik tvrđave Modruš. Istaknuo se na brojnim bojištima protiv osmanlijskih osvajača. Otac je slavnih Katarine i Frana Krste Frankopana.

Modruš je svoju moć stekao zahvaljujući i velikim i sigurnim prihodima od trgovačkog prometa modruškom cestom i ubiranju tridesetnice i drugih poreza.

Međutim, već sredinom 15. stoljeća ovaj je prostor oko Modruša bio meta sve jačih osmanlijskih pljački i uništavanja, pa su i posjedi opustjeli a stanovništvo bježalo u sigurnije krajeve. Trgovina i putovanje modruškom cestom također više nisu bili sigurni, pa su se i prihodi od naplate tridesetnice smanjili. „Zlatna vremena“ srednjevjekovnog i uređenog Modruša bila su pri kraju. Velika pustošenja turskih četa bila su u vremenu od 1469. do 1483. g. Veliki poraz hrvatske vojske na Krbavskom polju 1493. i dodatno teško stradanje Modruša od turskog napada bili su odlučujući za Frankopane i njihove posjede.

I nakon Krbavske bitke i teških stradanja hrvatskog područja i naroda, a zbog razjedinjene Europe, hrvatske granice brani sam ban i biskup Petar Berislavić uz papinu pomoć. Veliko priznanje i podršku P. Berislaviću i hrvatskom narodu daje papa Lav X., 1520. g na zboru kardinala. Imenuje ga kardinalom Svete Rimske Crkve i daje podršku i hrvatskom narodu slavnim porukom : „...Glavar crkve katoličke neće dopustiti da propadne Hrvatska, NAJČVRŠĆI ŠTIT I PREDZIĐE KRŠĆANSTVA“.

Već 1522. g. istu pohvalu i isti naslov javno je izrekao Hrvatima i car Ferdinand na Saboru njemačkih državnih staleža u Nurnbergu: „Nadalje smo promišljali o viteškom kršćanskom narodu Hrvata, koji poput PREDZIĐA I ČVRSTOG ŠTITA stoje pred našim donjoaustrijskim zemljama...“

Vojna krajina

Nakon stogodišnjeg ratovanja protiv Turaka, sazrijeva i svijest o stvaranju ratnog i obrambenog zajedništva i potpore i europskih vladara i stvaranju novog obrambenog sustava u periodu od 1538 - 1578. g. Sustav se treba formirati od utvrđenih tvrdih gradova i naselja, bedema i zidina u graničnom području. Hrvatsko plemstvo u tom periodu jača i odupire se centralizaciji obrambenog sustava i rušenju mnogih utvrđenih gradova na Hrvatskom saboru u Steničnjaku 1558. g., te samo gradi i obnavlja utvrde na hrvatskim i slavonskim granicama. Konačno se 1578. g. na Velikom Saboru u Brucku na Muri postiže načelo suradništva.

Preuzimanje vojne vlasti u graničnim utverdama i centralizacija vojnih snaga od 1578.g. početak su stvaranja Vojne Krajine na graničnim područjima Hrvatskoga Kraljevstva. Vojna krajina trebala je jamčiti sigurnost države i ljudi, te obraniti od osvajačkih ciljeva Osmanlijskog Carstva.

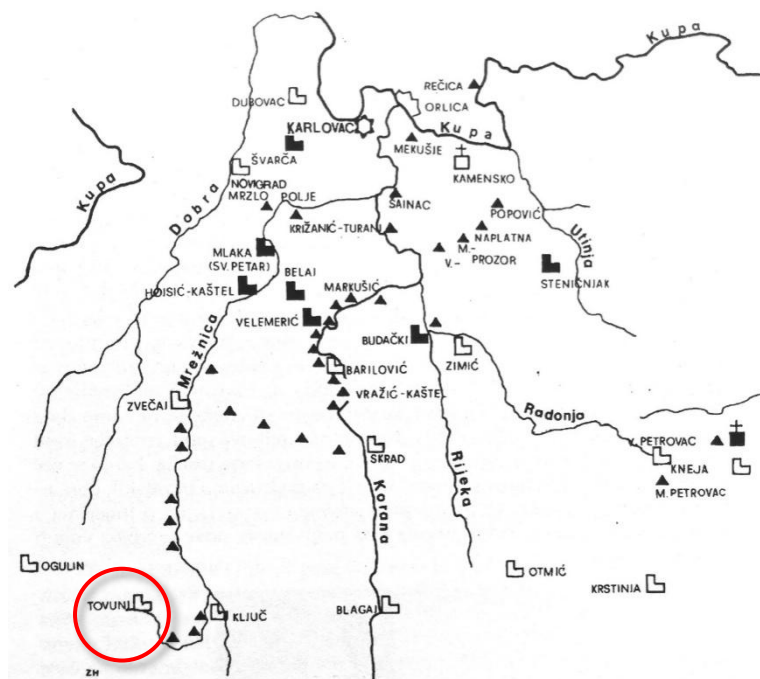
Sve do sredine 16. stoljeća na području južne hrvatske granične fronte nije bilo organizirane graditeljske obnove utvrda, koje su morali obnavljati sami vlasnici. I dok se na slavonskom prostoru obnova već izvodila uz nadzor graditelja utvrda Dominika de Lalia, na hrvatskim južnim granicama takav nadzor nije bio postavljen. Tek 1563. g. Ivan Lenković traži nadzor graditelja kod Hrvatskog sabora. Bilo je očito da je Hrvatski sabor južne utvrde prepustio brizi kraljevske vlasti i zapovjednicima vojnih kraljevskih posada. Međutim, Sabor je ipak brinuo o utverdama u Slunju i Tounju, kao važnima u sustavu obrane s novim kaštelom u Ogulinu, za obranu i zaštitu gornjeg Pokuplja s vlastelinstvima Modruša, Zvečaja, Barilovića, Dubovca, Steničnjaka i drugih posjeda uz Kupu i njezine pritoke.

Do tada su na području Hrvatske bile dvije stare kapetanije u Senju i Bihaću. Pokazalo se nužnim osnovati još dvije kapetanije u Ogulinu i Hrastovici u pozadini granične obrambene fronte.

S gradnjom karlovačke utvrde 1592. godine dolazi do novog vojnog ustroja na području Hrvatske i odnosa Ogulina i Karlovca. Formira se Karlovački generalat, pukovnije postaju stalne postrojbe. Tounjska kapetanija od sada pripada Karlovačkom generalatu a ne Ogulinskom.

Godine 1671. Ogulinska kapetanija ima 221 plaćenog i 575 neplaćenih krajišnika, a sve troškove opreme i hrane podmiruje Pokrajina Koruška.

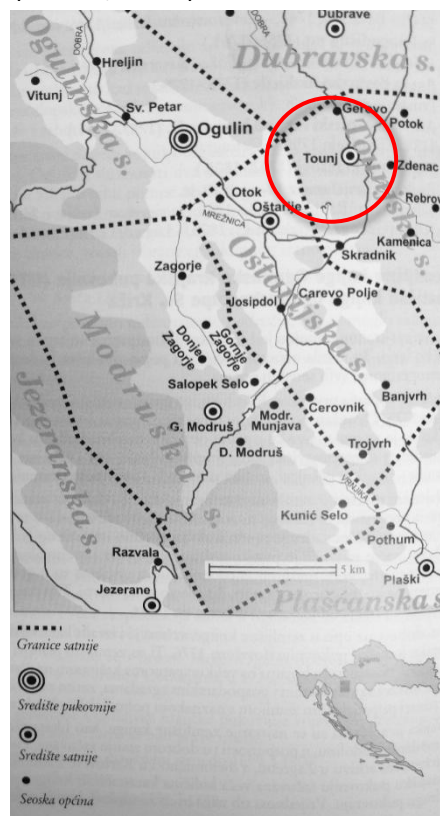
Nakon 1683. g. i poraza Osmanlija kod Beča počinje 16-godišnji rat za oslobođenje. Dolazi do velikih migracija i promjena u sastavu stanovništva na europskom prostoru.

F.44. Utvrde i obrambeni sustav hrvatske i slavonske Krajine od sabora u Brucku na Muri do kraja 16. stoljeća – utvrde kupskih pritoka južno od Karlovca (Kruhek, 2016.)

Senj
Središte kapetanije
Tounj
Krajiška utvrda
Modruš
Krajiška utvrda
Ogulinske kapetanije

F.45. Lijevo: Hrvatska vojna krajina početkom 17.st. (Salopek, 2012.)

F.46. Desno: Središnji dio Ogulinske krajiške pukovnije sa satnijama i seoskim općinama krajem 18. st. (Salopek, 2012.)

O vojnom ustrojstvu i promjenama na području Habsburške monarhije, s naglaskom na Ogulinsku pukovnicu u periodu od 1746. - 1873., piše Željko Holjevac, Ogulinska pukovnica, Julije Frass, Cjelovita topografija. Ovdje donosimo osnovne događaje koji su utjecali na život Vojne krajine, ogulinskog i tounjskog kraja, a naročito na ulogu i razvoj utvrde u Tounju.

Od sredine 18.st. stupa na snagu krajiški preustroj, sjaj apsolutističke monarhije ima utjecaja i na naše krajeve s brojnim reformama i patentima kroz prosvjetiteljski apsolutizam. Najveće reforme provodi carica Marija Terezija a uz nju i nakon njezine vladavine njezin sin Josip II.

Marija Terezija

Josip II

F.47. carica Marija Terezija i car Josip II

Sredinom 18. stoljeća 1740 . Marija Terezija postavlja princa Hildburghausen za povjerenika koji će temeljito preustrojiti Karlovački generalat.

Osniva krajiške pukovnije, ukida stare kapetanije, hrvatske pukovnije uklopljene su u redovitu habsburšku vojsku i nastaje **povojačeni sustav** u kojem pojedinac ima malo prava a puno obaveza.

Ogulinska pukovnica osnovana je 4.8.1746., prvi zapovjednik Dillis, imenovan vlasnikom pukovnije. Dillisova pješačka pukovnica ima 16 satnija, obuhvaća područja ukinutih Ogulinske, Tounjske i Tržačke kapetanije sa stožerom u Ogulinu (ima 9809 muških osoba/ 4801 vojnog obveznika. Djeluje kao područna vojno-upravna i teritorijsko-organizacijska cjelina.

1747. Pješačka pukovnija izjednačena s redovitim carskim pukovnijama i uklopljena u stalnu habsburšku vojsku.

1749. određen je ustroj, oštra vojnička stega, a financira se iz nove prihodovne ustanove – Krajiška proventna zaklada.

Novi vlasnik Pješačke pukovnije sa stožerom u Ogulinu postaje general bojnik barun Leopold Eugen von Schertzer.

Vojna služba u pukovnji obuhvaća stožersku, satnijsku i kordunsku službu-posebno zahtjevna služba je kordunska-krajiški serežani, granični redari – na „Kordonu“. Uloga kordona je carinska, poštanska, sanitarna.

Prijelaz granice na određenim mjestima, raštelima, putnici u sanitet. lazarete, karantene.

1760. dolazi do preoblikovanja prostornog obuhvata 4. karlovačke pješačke pukovnije – Tounj ostaje u Ogul. pukovnji, ogulinska pukovnija imala 16 satnija sa središtem u Ogulinu, Tounju i ostalim.

1769. Ogul. pukovnija na jedinstvenom popisu pješač. pukovnija habs. vojske pod br. 62- jednoobrazna odora, bijela ratna, kasnije sivozelena i smeđa kućna.

1775. u Ogul. pukovnji pod pukovnikom Casimirom Mullerom počinje topografska i ekonomska izmjera, u sklopu 1. Jozefinske sustavne izmjere = najznačajnija na svijetu u 18.st. (osim top. izmjere Francuske). Izvorne karte se čuvale do 1864. kao najstroža vojna tajna!!

Slijedi 2. topografska i kartografska izmjera, franciskanska izmjera.

Josip II provodi opsežne reforme, 1775. kao suvladar i 1783. kao vladar

1787. uveden je Kantonski sustav bojnih satnija – Ogulin. kanton kao upravna jedinica, Ogulin. pukovnija ima 4 kanton. satnije i 12 bojnih satnija - 3. Tounjska , zapovjednik satnik Križanić

Krajiška vojska dobro je ustrojena i njezine postrojbe bile su visoko cijenjene, a sudjelovala je u svim ratovima koje je monarhija vodila s europskim zemljama.

Krajiška vojska

F.48. Krajiški vojnici (Salopek, 2012.)

1. „Hrvat sa ženom“ – bračni par iz ogulinsko-slunjskog područja, grafika Martina Engelbrechta, poč. 18.st.(HAZU, Kabinet grafike, Zagreb)
2. Ogulinski serežanski harambaša, grafika Theodorea Valerioa, 1855.
3. Vojnik bubnjar Karlov. Vojne Krajine, grafika Martina Engelbrechta, poč 18.st.(HPM, Zagreb)
4. Krajišnik – Čardaklija na graničnoj straži (grafika Martina Engelbrechta, 1746. (HAZU, Kabinet grafike, Zagreb)
5. Vojnik novoosnovane Ogulinske krajiške pukovnije (von Dillis) – grafika Martina Engelbrechta, 1746. (HAZU, Kabinet grafike, Zagreb)
6. Krajiški vojnici na bojišnici s Francuzima (?)
- 7.Vojnik pješak Karl. Vojne Krajine, djelomično u tadašnjem narodnom ruhu, grafika Martina Engelbrechta, poč. 18.st.(HAZU, Kabinet grafike, Zagreb)
- 8.Vojnik novoosnovane Ogulinske krajiške pukovnije (von Dillis) – grafika Martina Engelbrechta, 1746. (HAZU, Kabinet grafike, Zagreb)

O plemstvu tounjskog kraja

U kontekstu ovog elaborata značajna je bilješka i o istraživanju časničkih obitelji ogulinskog i tounjskog kraja, koje su se posebno istaknule u borbi s Osmanlijama i koje su za svoje zasluge redovito odlikovane od samog Bečkog dvora i cara. O tome u svom preglednom znanstvenom članku „Grbovi plemstva ogulinskog kraja“, objavljenom u Modruškom zborniku 2011. g. piše povjesničar i klasični filolog akademik Enver Ljubović. U kontekstu članka navedene su i tounjske plemićke obitelji, pa ih ovdje izdajamo. Na tounjskom prostoru radi se o malim rodovskim zajednicama koje su na ove prostore stigle još u 15. stoljeću iz bihaćkog prostora, sklanjajući se pred Osmanlijama. Već u 15. stoljeću javlja se tzv. armalno plemstvo, koje od vladara dobiva plemićki list s grbovnicom (literae armales), koje status stječe zbog posebnih vojničkih zasluga. Plemstvo i grb dodijeljeni su na temelju grbovnice ili grbovne povelje koju dodjeljuje car ili kralj, ali uz potvrdu i proglašenje Hrvatskog sabora. Zanimljivo je i grbovno znakovlje ogulinskog kraja, s agresivnijim motivima nego u drugim dijelovima Hrvatske, što odražava stalnu obranu državnih granica i vlastitih ognjišta. Pojavljuju se simboli poput tornja ili tvrđave, oružje, vojnik, biljni i životinjski svijet i nebeske pojave. Jedino u grbovima plemstva s područja Ogulina i Like, i nigdje drugdje u Hrvatskoj, javlja se motiv odsječne ljudske glave s brkovima, nabodena na sablju krivošiju, tipičan hrvatski heraldički simbol (ne postoji u zapadnoeuropskoj heraldici).**

Do kraja 17. stoljeća Bečki dvor je redovito odlikovao neke ogulinske časničke obitelji, kojima promiče vojvode u plemićki stalež s pravom na grb, te im osigurava pravo na imovinu koju su naslijedili. Grbovi i grbovnice danas se nalaze bilo privatnim zbirkama ili u muzejima i često predstavljaju jedini povijesni izvor o osobama i obiteljima kojima su dodijeljeni. Plemstvo je dio kulturne baštine i dio nacionalnog identiteta, kao i njegovo heraldičko znakovlje. Grbovi su svjedoci političkog i socijalnog identiteta i borbe za njegovu obranu, naročito na prostorima gdje je taj identitet često bio ugrožen.

**Ljubović, 2007.

Kasnije su u austrijsko vojno plemstvo zbog vojničkih zasluga promaknuti i drugi zaslužni vojvode s pravom na grb i grbovnicu. Među njima su i **tounjske obitelji Juraići, Rebrovići i Fumići**. O ovim obiteljima postoji i danas usmena predaja, koja ih spominje kao starosjedilačke obitelji koje su se sklonile u Tounj pred osmanlijskim navalama na bihaćko područje. Juraići su živjeli u tounjskoj tvrđavi, a zbog visokih vojnih zasluga nagrađeni su titulom plemstva 1639.godine.* Salopek, 2007.

Do danas su sačuvane kopije i prijepisi grba i grbovnice (plemički list) iz 1639. g. dodijeljeni Stjepanu Juraicu, te grb s pečata Ivana Juraica iz 1817. g., kao stvari dokaz postojanja male rodovske zajednice iz 15. stoljeća. Arhivskim istraživanjima nije utvrđeno jesu li sačuvani originalni grbovi i grbovnica, ali postoje kopije grbova i prijepis teksta grbovnice.** (prijepisi u župnom uredu u Tounju i DHA u Zagrebu).

Grbovnicu o dodjeli plemstva i grba i uvrštenje u plemićki stalež podijelio je kralj Ferdinand III., u Beču 21. lipnja 1639. g., Stjepanu (Stipanu) Juraicu kao glavnom časniku i zaštitniku iz Tounja. Grbovnica s grbom dodijeljena je i Ivanu Variačiću. Grbovnica je pročitana i prihvaćena na općem saboru velikaša kraljevina Hrvatske i Slavonije dana 27. kolovoza 1641. održanom u Zagrebu.

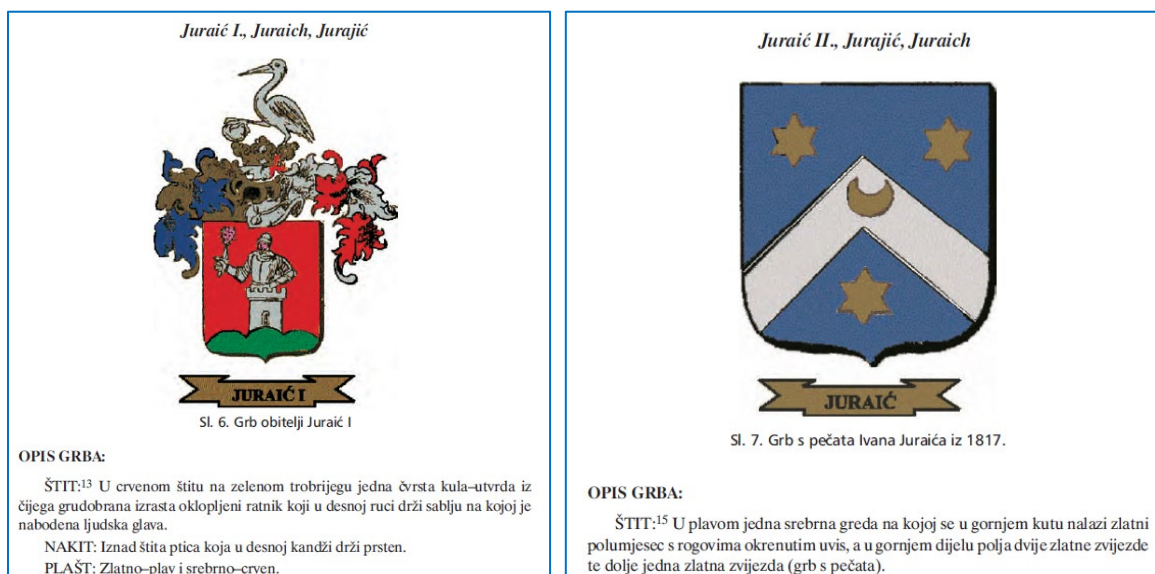
Međutim, zanimljivi je daljnji slijed povijesti grbovnice. U Grbovnici se spominju Stjepan Juraic i Ivan Variačić, a original grbovnice bio je u posjedu obitelji Variačić sve do 1745. g. Tada je oktavalni sud tj. Banski stol u Zagrebu rješavao još uvijek neriješene parnice svih stanovnika kraljevstva. Tadašnji živući nasljednik obitelji Juraic, župnik zagrebački Juraj Juraic pokrenuo je postupak u vezi grbovnice. Tim postupkom sklopljena je 21. svibnja 1745. u Zagrebu, jedinstvena Pogodba o ponovnom izdavanju iste grbovnice, kojom je određeno da se sudska kopija tj. transumpt ugovora o navedenoj grbovnici preda velečasnom Juraju Juraicu i ima značaj grbovnice. Ugovor sadrži cjeloviti izvorni tekst spomenute grbovnice s autentičnim prikazom grba, daje se početak i završetak ugovora:

*„Mi, Ferdinand Treći, milošću Božjom izabrani car Svetog Rimskog Carstva...
.... Stoga sam, punoćom naše kraljevske moći i posebnom naklonošću njih, Ivana Variačića i Stjepana Juraica, uzdigao iz pučkog staleža i položaja, u kojem se kaže da su dotad živjeli i smatrao sam shodnim da ih treba pridružiti, pribrojati i upisati u zajednicu i broj istinskih i nedvojbenih službenika i podanika plemenita roda našeg Ugarskog kraljevstva...
..... Svjedočansvo te naše milosti, blagosti i darežljivosti te znak istinskog i nedvojbenog plemstva ogleda se u grbu tj. u znamenju plemstva...
.... Vlastoručno Ferdinand. Mjesto kraljevskog visećeg pečata. Vlastoručno Juraj Lippay, egerski biskup. Vlastoručno Laurentius Ferenczfy“.*

Ugovor ove sudske pogodbe, koji izdaje oktavalni sud tj. Banski stol u Zagrebu 1. srpnja 1745. pisan je na latinskom, sadržavao je i grb, ponovno nacrtan, prema grbu uz originalni tekst grbovnice, a potpisuje ga Juraj Branjug, Zagrebački biskup. Mjesto pečata. Pročitao, sastavio i izdao de Czobor, kraljevski prabilježnik, Adam Najšić, savjetnik Ugarskog dvora njegova presvetog kraljevskog Veličanstva.

Prijepis cjelovitog Ugovora sudske pogodbe na latinskom pohranjen je u Župnom uredu u Tounju i za sada je jedini dokaz o Grbovnici izdanoj od samog kralja Ferdinanda III. u Beču 21. lipnja 1639. g., Stjepanu (Stipanu) Juraicu kao glavnom časniku i zaštitniku iz Tounja.

Dokument je preveden na hrvatski jezik, pod nazivom Grbovnica, što je nužno ispraviti. (Prilog 3)

F.49. Grb obitelji Jurajić iz 1639. g. i grb Ivana Juraića iz 1817.g. (Ljub. 2011.)

Druga značajna obitelj su Rebrovići, porijeklom iz bihaćkog kraja, prebjegla u tounjski kraj sredinom 16. stoljeća, naselila se na prostoru današnjih Rebrovića. Njihov grb i grbovnica nisu sačuvani, ali se spominje izuzetan časnik ovoga roda, Matija Rebrović „De Razboj“, general bojnik austrijske vojske, pa je vrijedno spomenuti ga na ovome mjestu. Od 1771.g. dolazi u vojnu službu Ogulinske pješačke graničarske pukovnije, sudjeluje u ratu protiv Osmanlija, u ratu protiv Italije u sastavu austrijske vojske za što bude redom unaprijeđen do umirovljenja s činom generala, te reaktiviran kao brigadir za sudjelovanje u ratu protiv Francuza. Nakon toga služi kao brigadir u Gospići i Bjelovaru te je 1821.g. po drugi put umirovljen, s punih 50 godina vojne službe. Za izuzetne zasluge odlikovan je Viteškim redom carice Marije Terezije i naslovom austrijskog baruna. *Ljubović. 2011.

Povijest školstva

Za život i važnost starog grada Tounja obrazovna funkcija imala je vrlo važnu i dugu povijest razvoja i opstanka. Imala je važnost za cijeli tounjski kraj i obrazovanje brojnih generacija od 18. stoljeća do danas, u sjećanju je stanovnika Tounja kao najvažnija institucija.

O povijesti školstva i tradicijom od 250 godina tim povodom izdana je Monografija, autora prof. Josipa Šibarića. U ovom pregledu donosimo najvažnije činjenice koje se odnose na period unutar starog grada, u kojem je škola bila od 1773. g. do 1953. g. OŠ U Tounju posjeduje dvije školske Spomenice, najstarija Uspomenica iz 1878. g. i 1. Spomenica iz 1894.g.

Marija Terezija uvodi K.K. Trivialschule 1773. godine i u Tounju odmah započinje njezin rad u prostoru starog grada, u zgradi pokraj kule, a u kuli je bio stan ravnatelja. Do 1872. g. nastava se održava na njemačkom jeziku, a 1888. g. uvodi se jedinstveni školski zakon.

U periodu prije 1. svj. rata za ravnatelja škole Josipa Horvata gradi se uz gradsku kulu nova školska zgrada 1913. godine s tri razreda i zbornicom. Autor projekta je inž. Milan Pauković, a izvođači su sve domaći obrtnici. U zapisima o gradnji ne spominju se problemi vezani uz Zemaljsko povjerenstvo za zaštitu historičkih i umjetnih spomenika.

U periodu Prve Jugoslavije 30-ih godina nastava se i dalje odvija u starom gradu. 1935.-1936. slijedi popravak krova zamjenom eternita crijepom, novi žljebovi, ograda, ličenje stolarije. 1939. godine u Tounju je bilo 340 učenika, a nastava se odvija na 2 mjesta, 6 razreda u starom gradu i 2 u Rebrovićima. Tada je u 4 razreda niže pučke škole bilo 64 učenika/ razredu !

F.50. 1940. Četvrti razred školske godine 1939./1940. (Monografija škole, J. Šibarić 2023.)

Razred je imao čak 64 učenika, a vodila ga je učiteljica Jelena Hübscher.

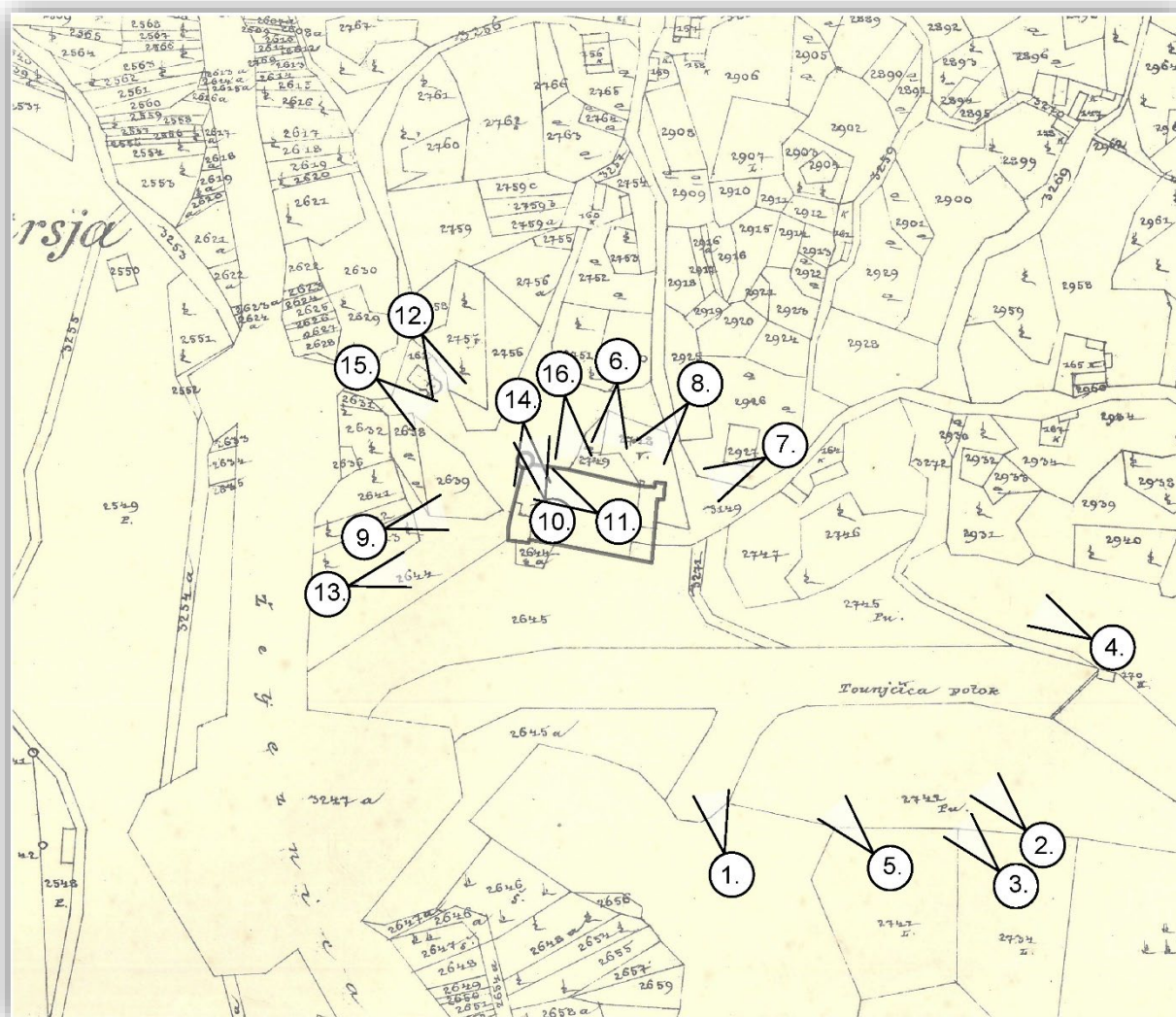
U vrijeme 2. svj. rata od 1941-42.g.odine talijanska vojska zauzela je dvije učionice, a nastava se odvija u samo jednom razredu. Kada je 1943. godine Italija kapitulirala, Talijani odlaze a u Tounj dolaze partizani, koji pale školu, stari grad i željezničku postaju. S dolaskom njemačke vojske 1944. godine škola se popravljja, nastava se odvija u 2 prostorije a u 3. su općinski uredi. Oštećenja škole u starog grada i ratna zbivanja postaju neuvjetni za nastavu pa se škola seli privatne kuće.

U vrijeme Nove Jugoslavije nakon 1945. godine škola se popravljja te se u njoj opet odvija nastava ali i općinska služba i policija imaju urede, tako da se nastava odvija svaki drugi dan. Zbog velikog broja djece, a samo 2 učionice u školi, nastava se odvija u još 4 zgrade u selima Rebrovići, Kukača, Potoku i Kamenici. Već je 1953. godine škola iseljena iz svoje zgrade u 2 privatne zgrade, a u školi ostaje samo općina. Nakon 1955. godine stari grad i škola postaju vlasništvo kamenoloma.

4. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

4.1. Istraživanje razvojnih faza i povijesnih slojeva grada

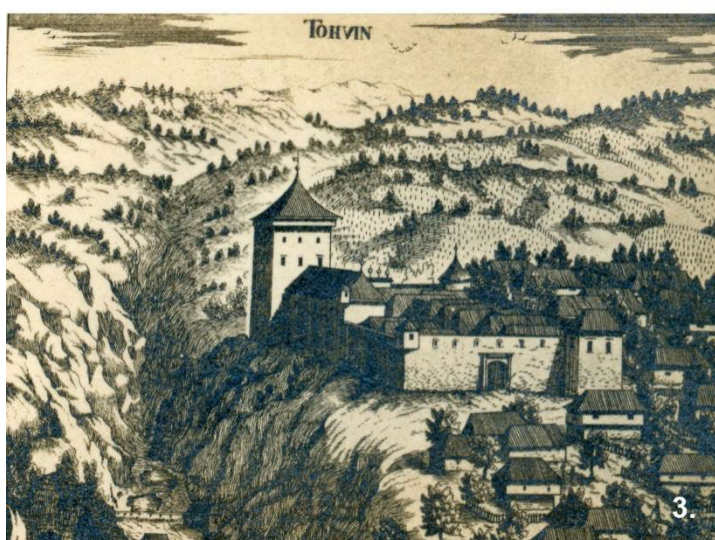
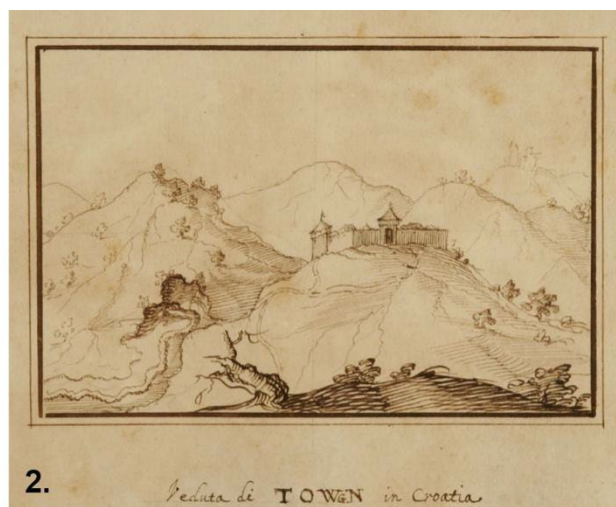
4.1.1. Vizure na grad

F.51. Točke vizura na grad kroz stoljeća (B. Križanić 2015.)

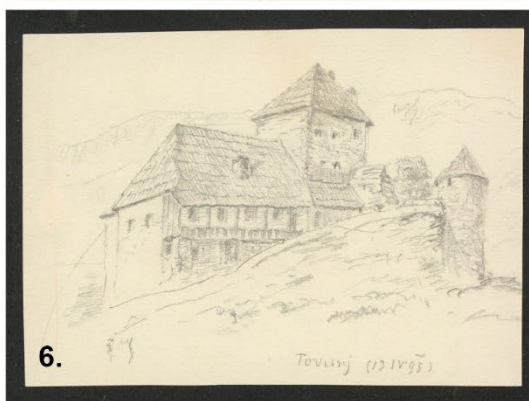
Uvod u upoznavanje grada i dokumentiranje počinjemo kroz faze njegova razvoja, slikovito prikazane slijedom vinjeta i fotografija od 17. do 21. stoljeća, nastale okom vojnih časnika, konzervatora, povjesničara, umjetnika, slikara, poznatih imena, čije su slike bile izložene na Svjetskoj milenijskoj izložbi 1896. godine u Budimpešti.

Rađene različitim tehnikama, od olovke, tuša, akvarela i fotografija predstavljaju dokaz o izvanrednom i omiljenom graditeljskom sklopu na istaknutoj poziciji u prirodnom dinamičnom krajoliku rijeke Tounjčice.

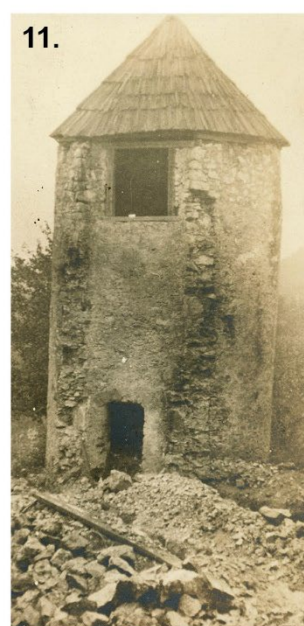
F.52. Vizure 1. pol. 17. stoljeća

1. Ivan Pieroni, Tounj jug 1639.
2. Ivan Pieroni, Tounj jug 1639.
3. V. Valvasor, Tounj istok 1689.

F.53. Vizure kraja 19. stoljeća

- 4. Josef Loewy, Tounj jug 1872.
- 5. Emil Laszowski, Tounj jug 1895.
- 6. Milan Šenoa, Tounj sjever 1895.
- 7. A. Matija Weiss, Tounj sjever iza 1701.

F.54. Vizure poč. 20. stoljeća

8. Branko Šenoa, Tounj sjever 1909.

9. Branko Šenoa, Tounj zapad 1909.

10. Gjuro Szabo, Tounj istok 1911.

11. Gjuro Szabo, Tounj istok 1911.

F.55. Vizure od poč. do kraja 20. stoljeća govore o nestanku grada

12. Nep. autor, Tounj zapad 1.pol.20.st.

13. Nino Vranić, Tounj zapad 1957.

14. Nep. autor, Tounj zapad 1968.

F.56. Vizure 1. pol. 21. stoljeća – ugroženost grada i kapele sv. I. Nepomuka od širenja industrijskih sadržaja kamenoloma

15. Branka Križanić, Tounj zapad 2016.

16. Branka Križanić, Tounj zapad 2024.

4.1.2. Razvojne faze i povijesni slojevi grada

Razvojne faze grada od 17. stoljeća do 21. stoljeća, zabilježene su s naglaskom na određene godine, pa će i ovaj prikaz pratiti takav slijed.

Na kartografskim i nacrtanim dokumentima ili fotografijama, za potrebe analize, brojkama i slovima grafički su označeni ključni detalji na gradu i u prostoru, u svrhu preciznije detekcije građevinskih i oblikovnih elemenata.

Zanimljivi su nazivi Tounja kroz stoljeća: 1639 - Thovun, 1660. - Thoun, 1689. - Thovin, 1873. - Thoun, 1876. - Tounj, 1856. - Thowin, od 1856-66. - Touin, 1866. opet Thowin, od 1867-1872. Touin, 1873. - Tovunj, od 1902. Tounj do danas.

1639. godina

F.57. Ferdinand II. (1578-1637.)

F. 58. Ferdinand III (1608-1657.)

Najraniji stručni zapisi i izvještaji vezani su za 1639. godinu.

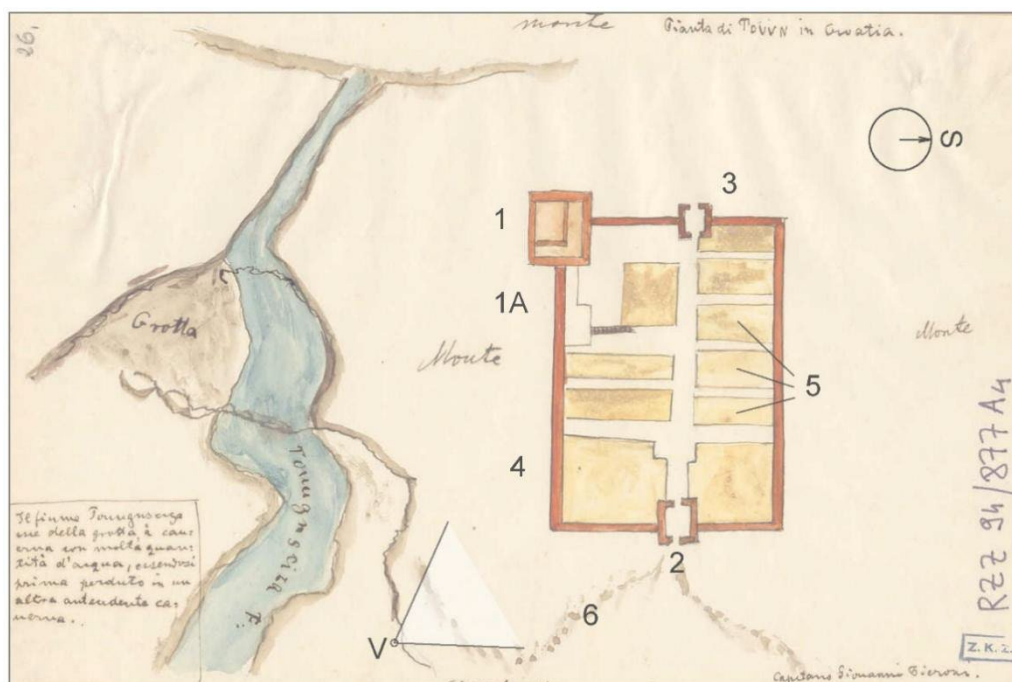
Dva pisma Ferdinanda II. i Ferdinanda III. Ratnom vijeću koja spominju Ivana Pieronija kao vrsnog inženjera i ratnog graditelja koji je hitno potreban radi terenskog pregleda hrvatskih granica i utvrđivanje preciznijih mjera.* (R. Lopašić, Spomenici Hrvatske Krajine, sv. II, Zagreb 1884.)

Ferdinand II., CXII. Regensburg, 16. kolovoza 1636. godine pismom izdaje naredbu Ratnom vijeću za mjerenje granica uz opsežne izvještaje o mjestima i utvrđenim gradovima uz granicu kao i tlocrte gradova, te potrebnim mjerama za njihovo osiguranje protiv Turaka. Predlaže Pieronija za ratnog graditelja i njegovo hitno upućivanje na teren.

Knjiga pod oznakom „Rellazioni di anno 1639“ (u kranjskom zemaljskom muzeju Rudolfinu u Ljubljani) zbirka je izvještaja sastavljenih 1639. godine po kapetanu i carskom inženjeru Ivanu Pieroniju o stanju nekih hrvatskih, kranjskih, štajerskih i istarskih gradova i mjesta, koja su bila od velike važnosti za obranu zemlje protiv turskih navala. Zbirka sadrži 6 izvještaja o našim

krajevima, od kojih je Peti Izvještaj o predjelu od Karlovca do Senja, s nacrtima tih gradova, bilo tlocrta ili veduta. Nacrte i osnove izradio je sam Pieroni. Izvještaji su pisani na talijanskom jeziku, a svakom izvorniku dodan je i prijepis. Svi izvještaji naslovljeni su na kralja osim onoga o Rijeci koji je naslovljen na Ratno vijeće. Postoji i sedmi Kreiztallerov o Rijeci na njemačkom, dodan Pieronijevim.*

(Laszowski, E. Izvještaji Ivana Pieronija o hrvatskim krajiškim gradovima i mjestima, 1639. Starine XXIX, Zagreb 1898.)

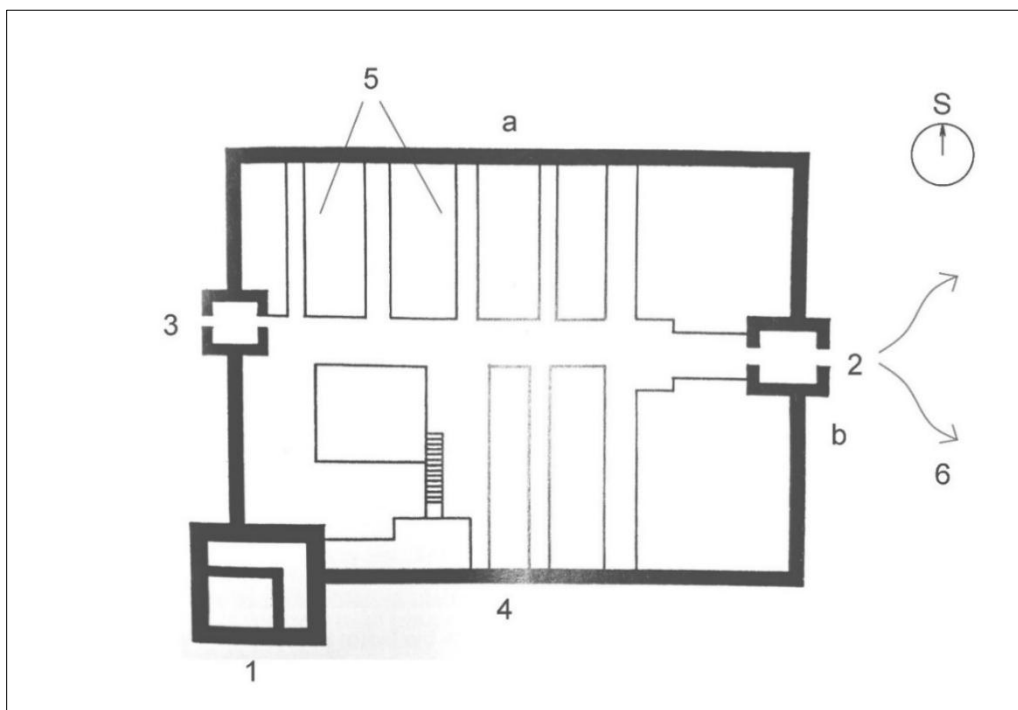

F.59. I. Pieroni 1639., Plan Tounja u Hrvatskoj, 26. (MKM-FKB, RZZ 94/877 A4)

Pieroni u svom izvještaju spominje staru gradinu Tounj (Toun Castello) kao izduženi četverokut zaštićen zidovima između kojih su brojne drvene nastambe, gdje je smještena stražarska posada pod zapovjedništvom grofa Ardellija (grof Petar Erdoedy, kapetan tounjski). U jednom kutu uzdiže se iznad gradskih zidina veliki toranj u kome stanuje zapovjednik.

Pieronijev opis grada Tounja je kratak, ali tlocrt grada u širem okruženju te veduta grada daje puno više podataka. Akvarelirani crtež br. 26. nosi naslov Pianto di Tovun in Croatia, u gornjem i potpis Capetano Giovanni Pieroni u donjem desnom kutu, u donjem lijevom kutu je opis Tounjčice. Utvrđeni grad okružen planinama i Tounjčicom ima pristup s istočne strane do glavne veće ulazne kule (2), od koje vodi i put do Tounjčice, odnosno prijelaza preko rijeke do špilje. Grad je opasan pravokutnim zidinama (4), s tri kule od kojih je glavna (1) u jugozapadnom uglu, a dvije manje ulazne (2) i (3) na kraćim nasuprotnim stranama, s malim odmakom iz uzdužne osi. Unutar grada je izgrađenost gotovo potpuna (5) s razlikom ispred glavne kule. Moguće da se radi o trgu s kojeg je i pristup drvenim stubama na 1. kat kule. Unutar kule zidom je naznačen komunikacijski i boravišni prostor zapovjednika. Smeđom bojom označava kamene strukture dok žutom označava drvene zgrade u gradu u kojima su

stražarske postrojbe. Lazurno plavo je Tounjčica. **Nema spomena o pitkoj vodi u gradu, izvoru, bunaru i sl. F.54.**

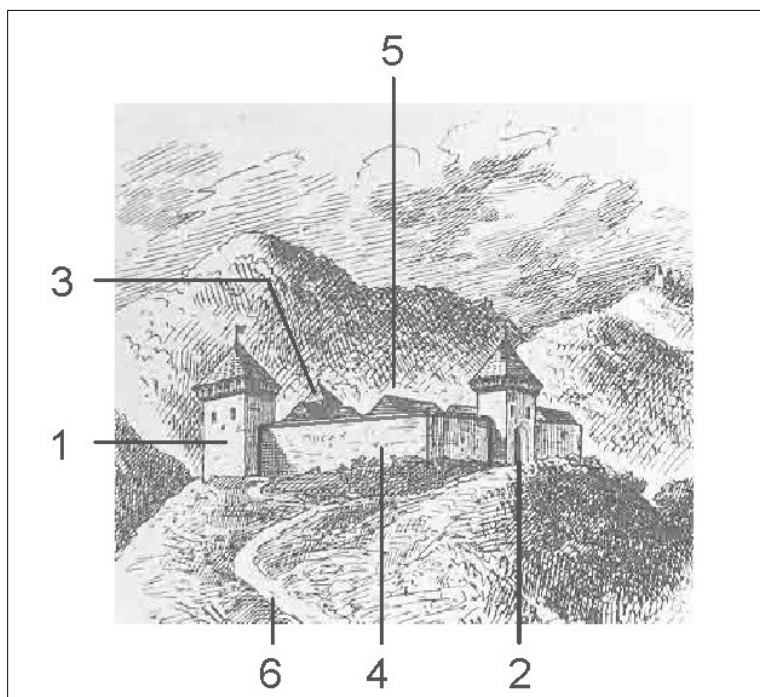
F.60. Tounj, Tlo crt grada (prema E. Lasz., I. Pieroni 1639.)

Pravilni geometrijski nacrt grada bez okoliša. Brojčane oznake i sjever daje autor elaborata.

F.55. Oznake stranica pravokutnika obodnih zidina a i b daju **odnos $a : b = 2 : 1,5$**

Iz vizure grada s južne strane s puta u kanjon, vidljivi su prostorni odnosi i arhitektonika grada. Na brdu, u pozadini visoka brda. Branič kula je velika jednokatna s čardakom (1), kao i jednokatne ulazne kule s čardakom (2, 3) visina obodnih zidina je do 1. kata (4). Naznačeni su i krovovi drvenih kuća u gradu (5), te put u kanjon (6). F.56.

Pieroni u izvještaju propisuje potrebu za dodatnim uređenjem zidina povišenjem, a na povišene zidove postavljanje natkrivenog drvenog hodnika, zatvorenog prema van ali s puškarnicama i krilima na svim kutevima, zbog mogućnosti boljeg pregleda okoliša. Sadašnje zidove opisuje kao preniske na koje se Turci mogu popeti ljestvama.

F.61. I. Pieroni 1639., Veduta grada s juga (Rudolfina, Ljubljana)

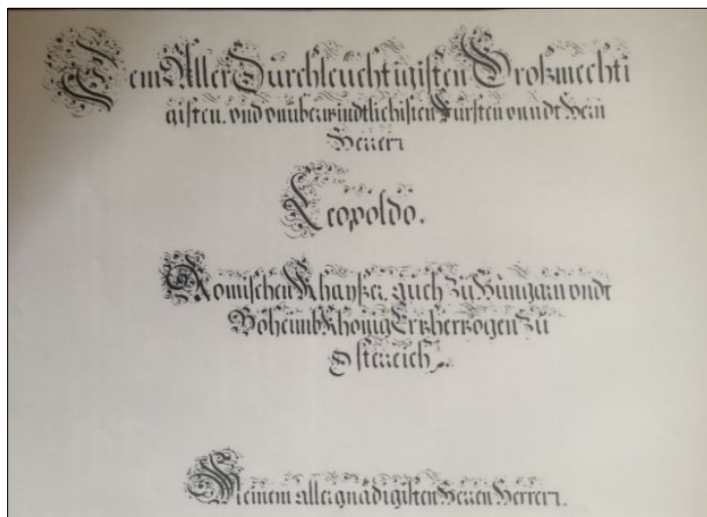
F.62. I. Pieroni (bez potpisa) , Veduta grada u olovci (L.Krmp.1997.)

Naglašeni dramatični pejzažni elementi, brdski lanac iza grada, grad na povišenom brežuljku, kanjon Tounjčice sa špiljama. **F.57.**

1660. godina

Martin Stier, Izvještaji, tlorisi i crteži (1657-1660)

Velikom, Svijetlom i Nesavladivom Knezu i Vladaru
Gospodinu Leopoldu,
Rimskom Caru i Kralju Ugarske i Češke i
Nadvojvodi od Austrije
Mom milostivom Gospodinu Vladaru

F.63. Stierov naslov posvete kralju Leopoldu I., ONB Cod.8608, fol1(Krmp.1997.)

F.64. Leopold I (1640-1705.) (Krmp.1997.)

Car Leopold I izdaje zapovijed 1657. godine kojom Nadzorna služba iz Gradeca provodi pregled graničnih mjesta Štajerske, Slavonske i Banske Hrvatske, te dijelova Primorskih granica koje stoje prema Turskim granicama te gradove Gradačke uprave.

Martin Stier je 1657. unaprijeđen u carskog Prvog vojnog graditelja (Ober-Ingenieur) i sudjeluje u Nadzornoj službi na pregledu graničnih postaja, radi izrade tlorisa i izvješća. U izvješćima piše o zatečenom stanju i kako bi ih se moglo bolje osigurati. Izvješćuje i o obrambenim potrebama svakog mjesta u vezi posade, topova i drugih vojnih sredstava.

U uvodu izvješća iznosi i isprike što nije imao vremena za opširnije opise jer je „...Nadzorna služba bila nešto u žurbi“. Međutim, sastavio je još jedan izvještaj o zatečenom stanju postaja i kako bi se nakon privremenih rješenja, mogle kasnije pravilno utvrditi.

Jedan izvještaj posvećen je opisu rijeke Mrežnice od njenog utoka u Koranu niže mosta pri Križanić Turnju, pa do Tounja, kao i prijelazima i slapovima nazvanim kamene brane, te uz njih smještenim stražarskim postajama.

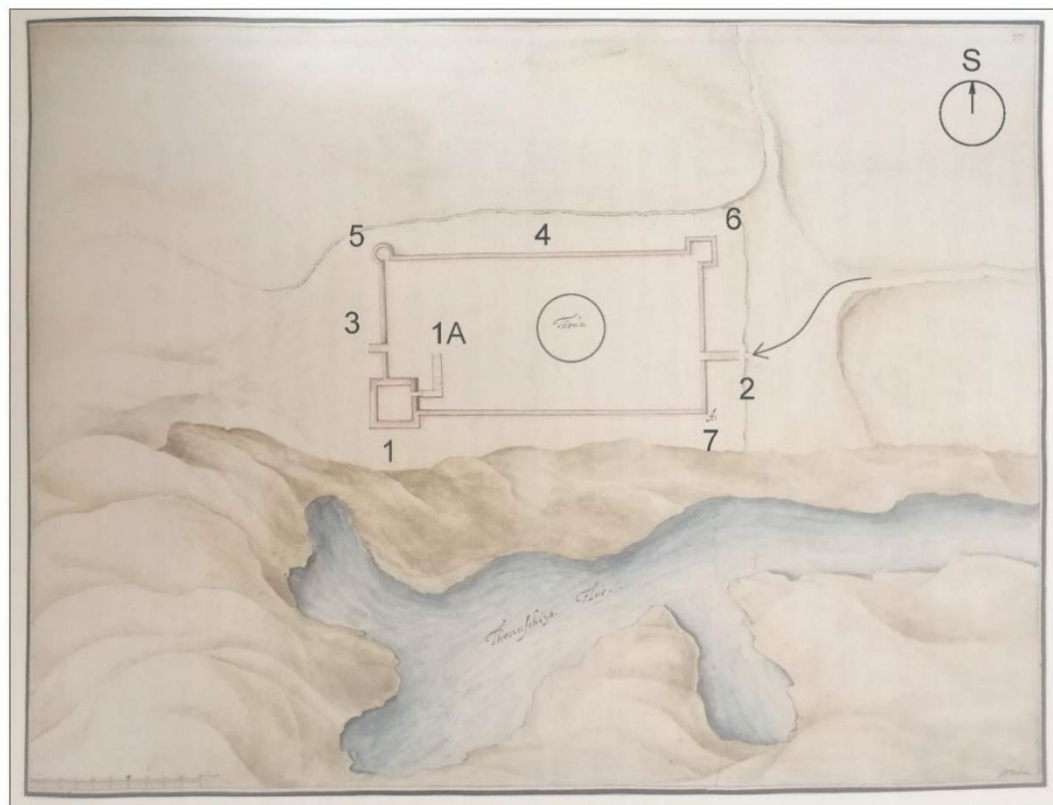
Od Križanić Turnja do Zvečaja nabraja 8 slapova, prijelaze, drvene čardake, u Zvečaju frankopansku utvrd, a do Tounja čak 14 slapova i 5 čardaka, te izobilje špilja i pećina između Dobre i Mrežnice.

Postaju Tounj (PostoThun) opisuje detaljnije i izrađuje tloris. U opisu se isprepliće opis same lokacije, terena, vodotoka Tounjčice i same postaje, odnosno njezinih obrambenih zidina, stanja i prijedloga za poboljšanje sigurnosti postaje – tvrđave.

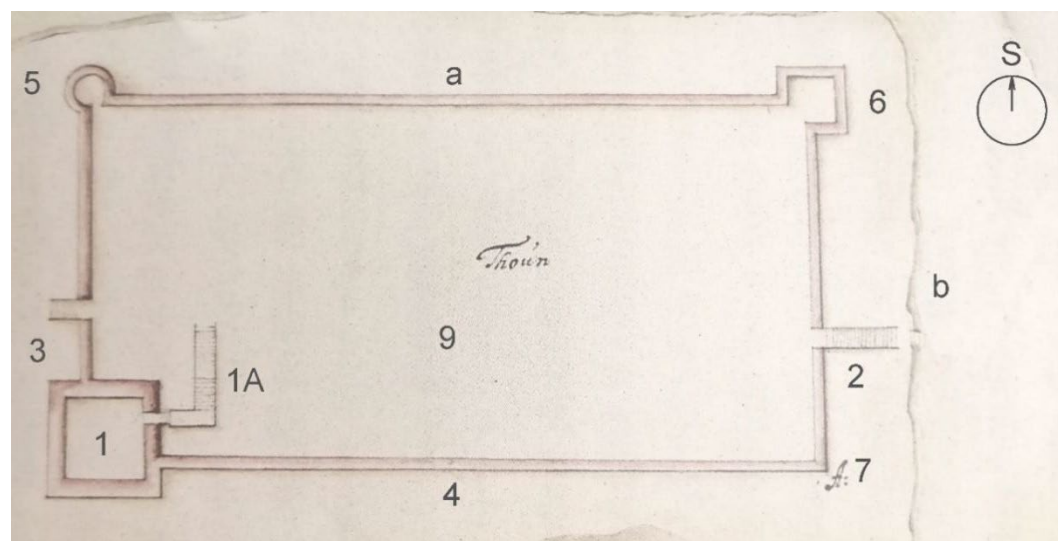
„citāt...Na to slijedi postaja Tounj (Posto Thun). Radi se o jednom podužem mjestu koje je okruženo zidom, u čijem su okrugu smještene drvene kuće sa brojnim stanovnicima. Mjesto inače leži na podnožju visokog brda, a nešto niže, u dolini, protiče Tounjčica (Thunschitz), koja nadire iz tri poput pećina velike jazbine, da bi na drugoj strani brda opet podzemno nestala, kao što će biti potanje izvješteno u slijedećem. Kao što je već spomenuto, Tounj je okružen dobrim zidom. No kako je on ipak nešto prenizak i lako ga se može prevladati, stanovništvo je izloženo opasnosti turskih prepada. Bilo bi stoga potrebno taj zid povišiti za oko 6 - 8 stopa. Kako pri tome ne bi bili oštećeni krovovi kuća što su nadograđene na zid (sa unutrašnje strane tvrđave), moralo bi se na zidovima postaviti drveni hodnik sa (vlastitim) krovom i sa nagibom prema unutra („na jednu vodu“). Nadalje, treba ga opskrbiti puškarnicama, a na kutu – u tlorisu: A – podići iznad zida i izvući polovicu širine izvan zida drveni tornjić kako bi se (sa tog položaja) zidine imale bolje u vidu. Na taj bi način mjesto bilo bolje osigurano od iznenadnih prepada manjih snaga, jer ga protiv većih nije moguće osigurati zbog spomenutog obližnjeg brda. Kad se pređe spomenuto uzvišenje, nailazi se na brdu stojeći čardak zvan Mapovara (Tschartack Mapovara), ispod koga ponire Tounjčica na nekoliko mjesta, pa ispod spomenutog Tounja izbija opet na površinu....)

Detalj koji Stier u opisu ne spominje ali crta na planu grada je opkop, vjerojatno suhi, a ispred istočnog glavnog i zapadnog ulaza s mostom preko jarka, bez ulaznih kula. Ulaz na 1. kat glavne kule je drvenim L stubama s unutarnje strane istočne strane kule. Zgrade unutar dvorišta ne crta.

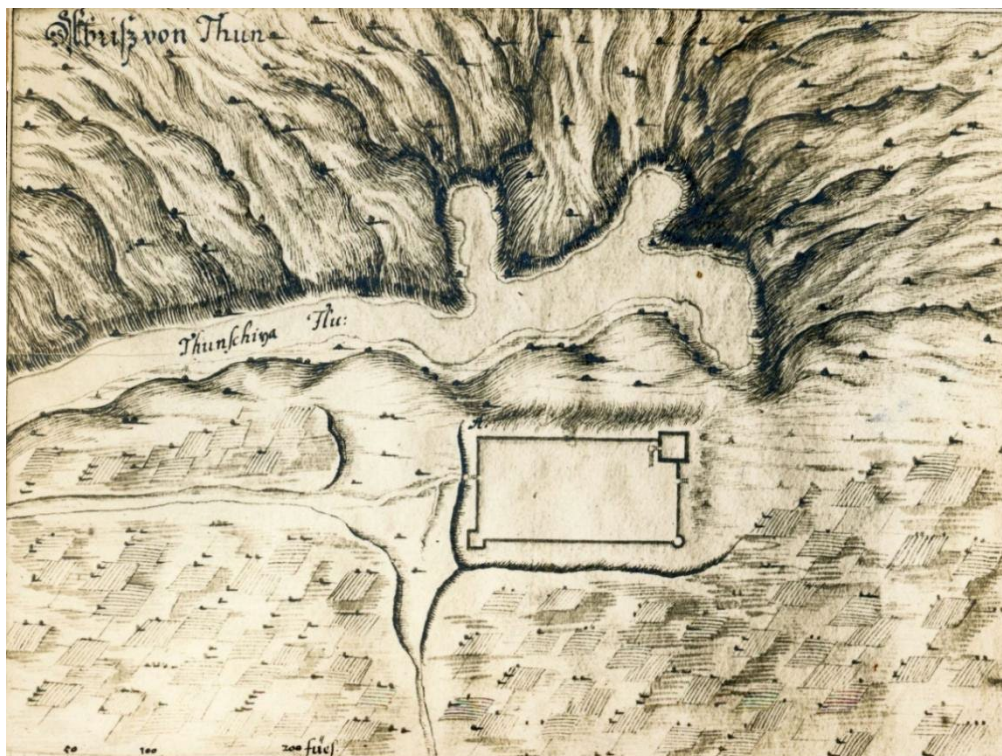
Omjer stranica zidina je $a:b = 2:1$ što ukazuje na proširenje grada i bolju opremljenost obrambenim elementima.

F.65. M. Stier 1660. Plan grada Thoun i okoliša (L.Krmp.1997.)

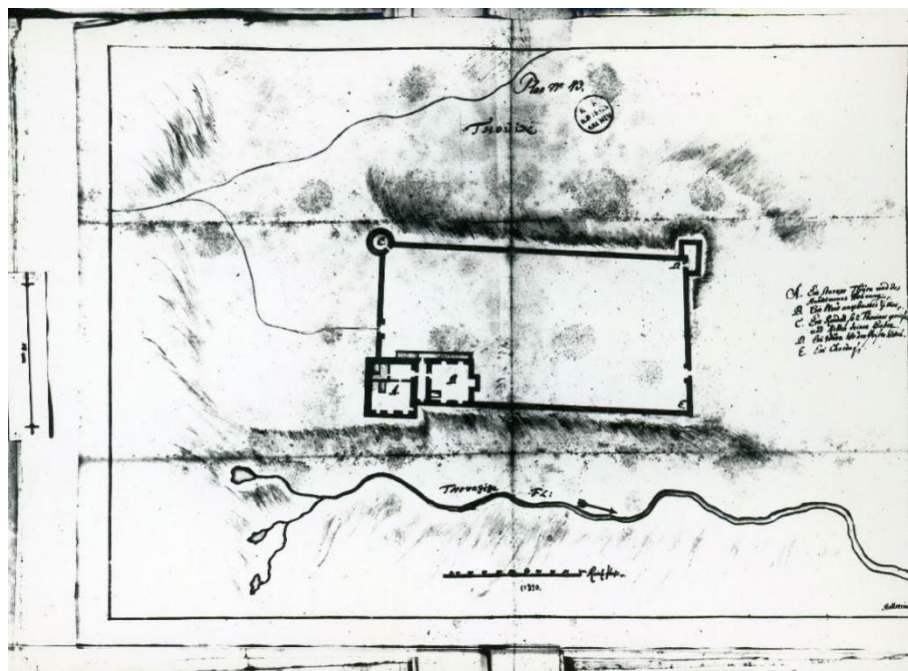

F. 66. M. Stier 1660. Tlocrt grada – detalj plana

F.67. M. Stier 17.st. Tounj (inv.br. 7386, MKM-FKB)

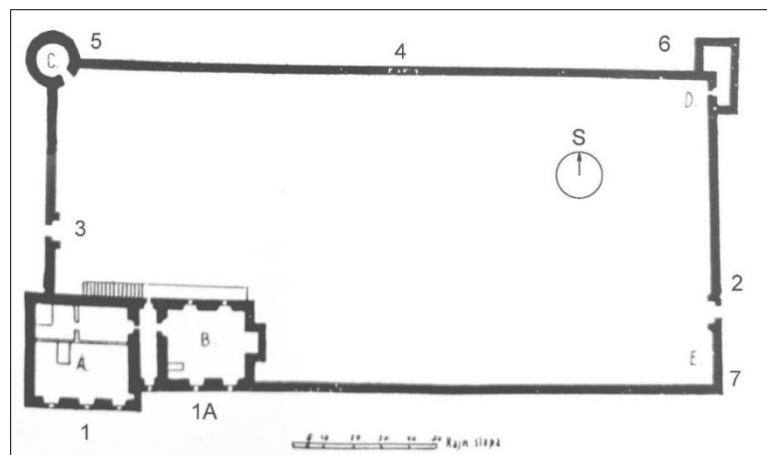
1689.

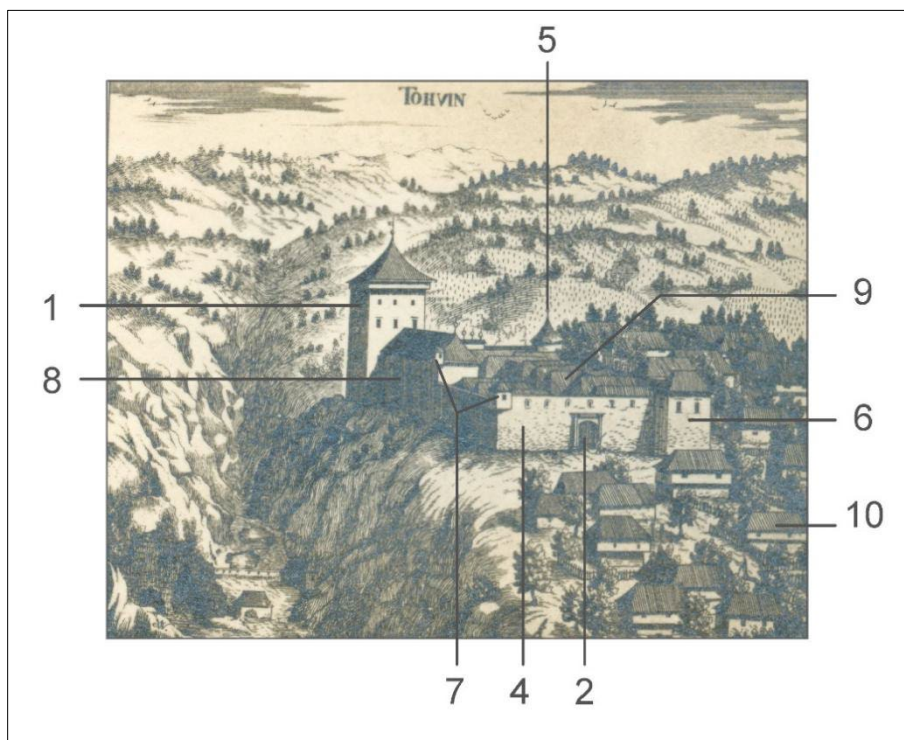
F. 68. V. Valvazor, Nacrt grada s okolišem 1689. (inv. br. 29372, MKM-FKB, izvor orig. Bečki drž. arhiv)

Nacrt grada s okolišem 1689.g. pripisuje se V. Valvasoru, nacrt je potpisan u desnom donjem uglu, ucrtno je i mjerilo te legenda grada u rukopisu.F.68. Međutim, postoje zapisi da je zgrada uz kulu građena 1701. Nacrt grada precrtao je E. Laszowski pripisuje se V.V. F69.Pogledom na grafički panoramski prikaz grada vidljiva ej katnica uz kvadratnu kulu F.70.

Ispod grada je Tounjčica koja izlazi iz 3 pećine, oko grada crta opkop sa sjeverne i južne strane, izgrađene su okrugla kula i zgrada do kvadratne kule , s drvenim stubama i trijemom za ulaz na 1. kat. Ulazi u grad su pomaknuti sa sredine istočnog i zap. zida prema jugu i bez ulaznih kula, na istoj poziciji kao 1660. za Stiera. Na tlocrtu ne crta zgrade u dvorištu grada. Postojeće zgrade i kule označava slovima. Ugaona četvrtasta kula je produljena. **Omjer stranica zidina grada je 2:1.**

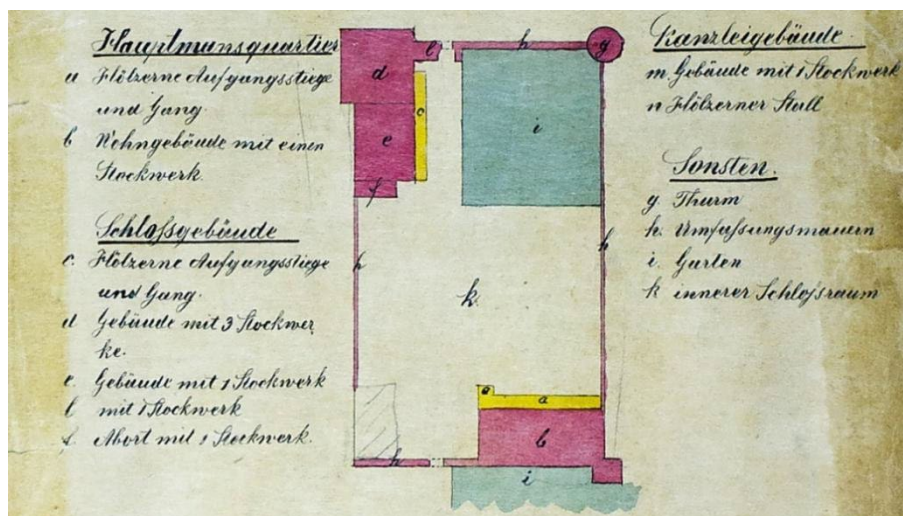
F.69. Tlocrt grada 1689. (PRECRTAO prema Valvasoru, E. Lasz., KOZG)

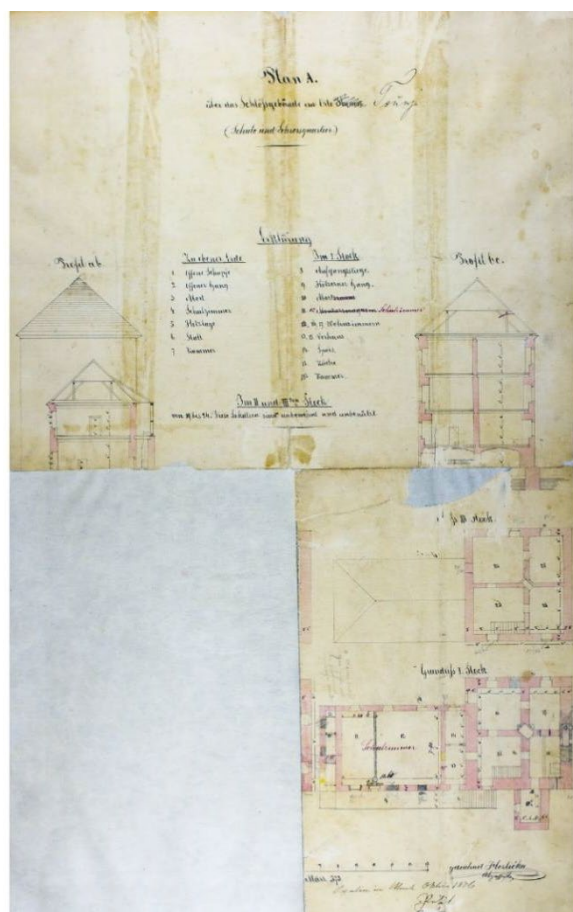
G. 70. V. Valvazor, Vizura grada s istoka 1689. (MKM-FKB)

Međutim, na veduti grada s istočne strane Valvazor vrlo detaljno prikazuje sve elemente grada. Kvadratna trokatna kula sa šatorastim krovom i istaknutim čaradkom/braništem (1), glavni ulaz u grad s istoka nema kule ali ima naglašen otvor (2), zidine grada su poviešene s otvorima strijelnica u visini 1. kata iznad ulaza (4). U desnom zapadnom uglu nazire se šatorasti krov okrugle kule (5), ugao kula je katna sa strmim krovom (6), male osmatračnice na uglovima zidina i zgrade uz kulu (7), zgrad uz kulu je u ravnini obodnog zida s dvostrešnim krovom (8). Krovovi zgrada unutar dvorišta vide se u gustom rasporedu. Ispred grada s istočne i sjeverne strane niz je krajiških kuća s četverostrešnim krovom, pravilno orijentiranim prema istoku. U kanjonu Tounjčice crta mlin i spilju s tri otvora i most. Sa zapadne strane je brdoviti Krpel.

1873./76.

F.71. Nacrt grada s legendom 1873. (DA-KA, Klc)

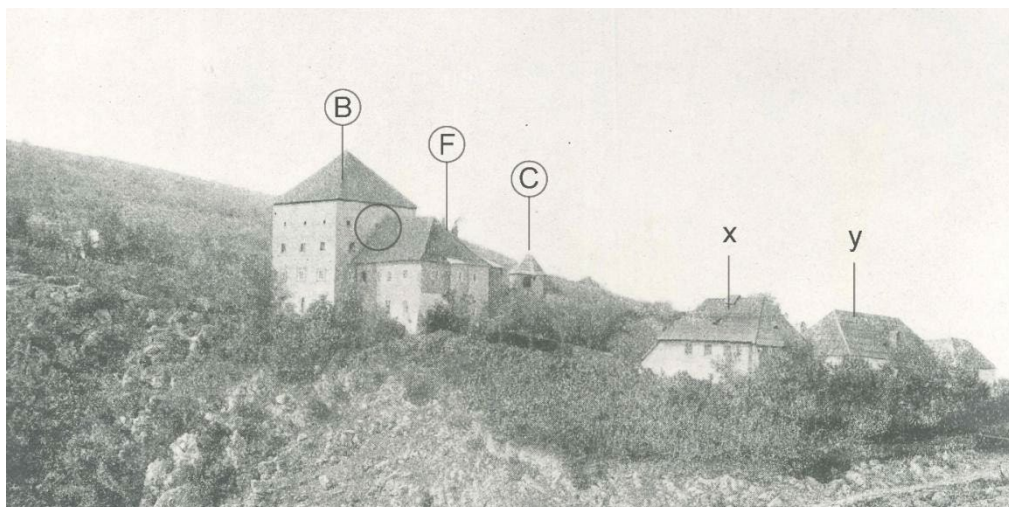

F. 72. PLAN A 1873. /76. – tlocrti 1. i 3. kata kule i zgrade uz kulu, presjeci kroz kulu i zgradu (DA-KA, Klc, oštećen izvorni, u boji)

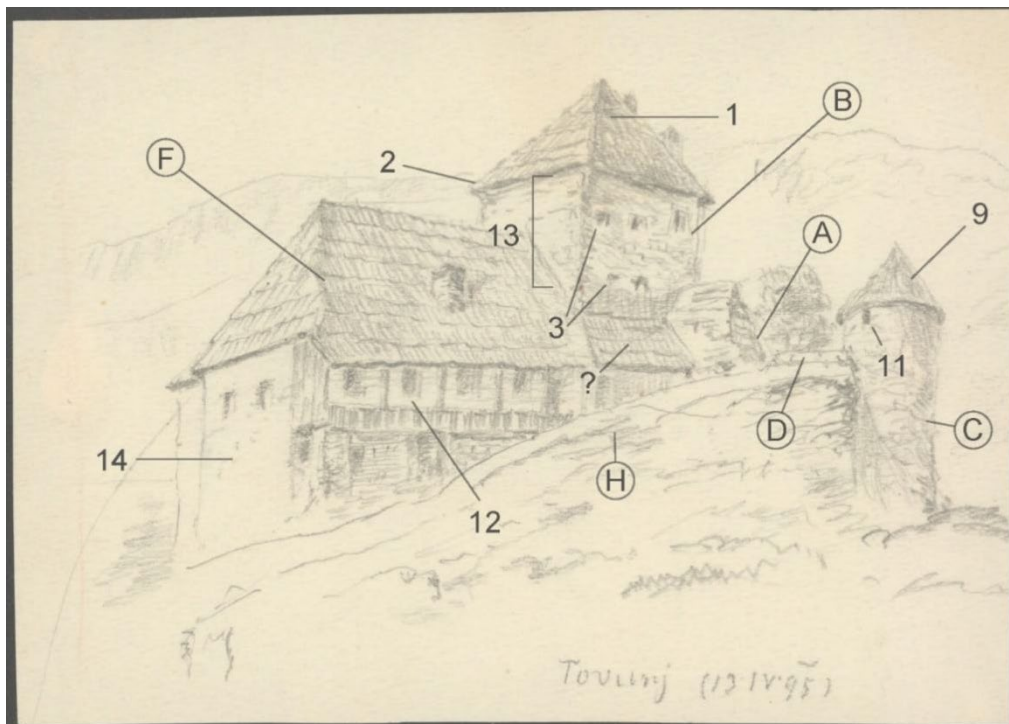
Izvorni kolorirani nacrti grada iz 1873. godine, s tlocrtom cijelog grada omjera zidina približno 2:1. (71). Uz tlocrt je detaljna legenda sadržaja i detalja gradnje.

Dragocjeni izvorni nacrti grada, tlocrt grada, tlocrt i presjeci kule i zgrade uz kulu, djelomično oštećen, s detaljnim legendama i mjerama grada. Međutim, kula je bez čardaka! S tri etaže i podrumom dijelom ukopanim. Nacrt je čitak iako mu nedostaje četvrtina formata s tlocrtom podruma i 2. kata. Izražene su sve mjere u tlocrtu i presjecima, mjerilo na dnu stranice, potpis i datum. Na nacrtu iz 1873. vidljive su određene intervencije u strukturi zidova pri adaptaciji 1876. g.

1895.

F. 64. Vizura grada s juga (E. Laszowski 1895.?)

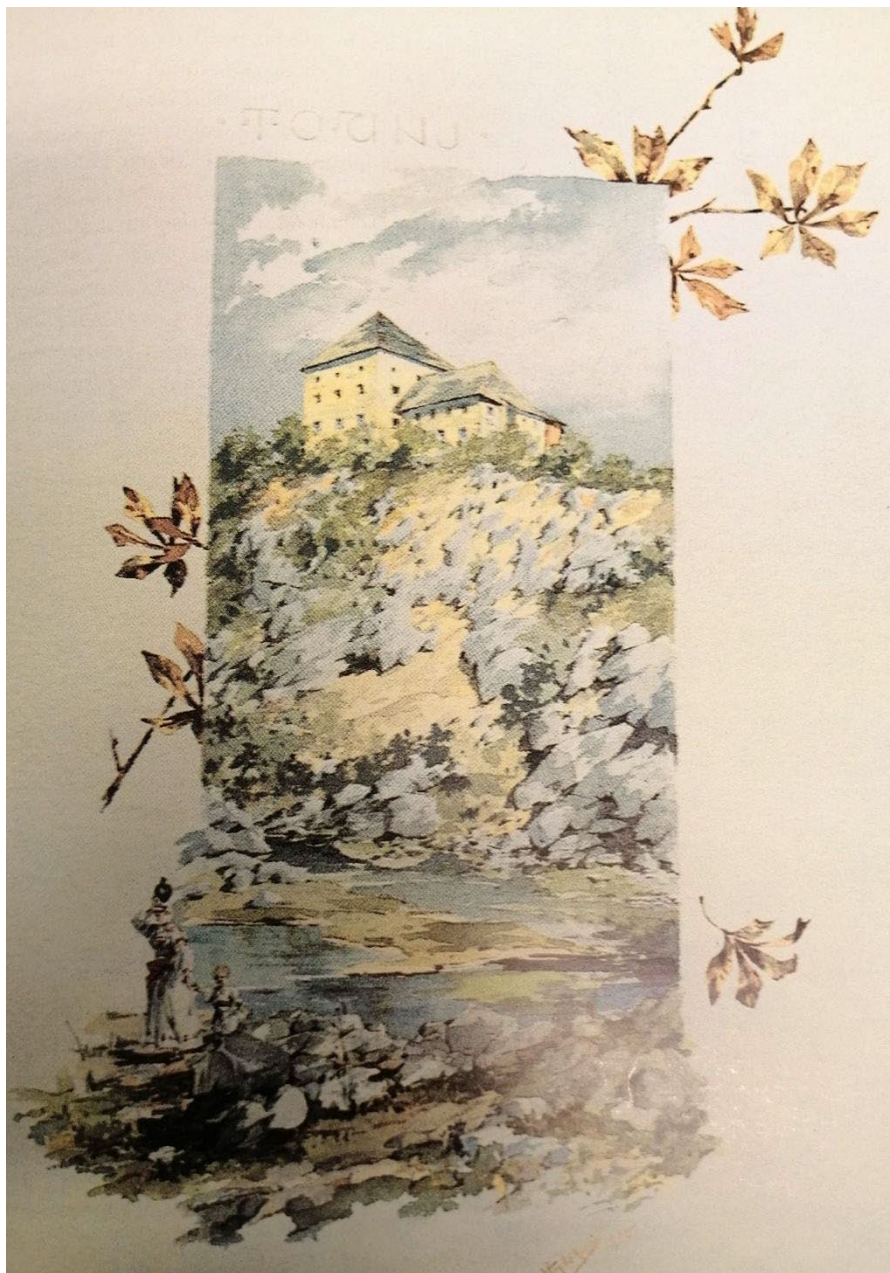
F.73. Vizura grada sa sjevera (M. Šenoa 1895.)

Dvije izrazito dragocjene vizure na grad iz 1895. g., s juga i sjevera, poznatih autora. Obje daju dragocjene informacije. Dok je vizura s juga i poznata, 1895. g. uočava se da južnog zida gotovo nema, a sve ugaone kule i zgrade su izgrađene i sjede na padini brijega. Kula B ima novi plići četverostrešni krov s plitkom strehom. Vizura sa sjevera jedina je poznata s te strane grada. Dvorišna strana kuće uz kulu s drvenim trijemom i visokim krovom (F9) ima karakter tradicijske kuće i barokne kurije visokog krovišta. Zidane strukture uz kulu nisu čitke. Okrugla ugaona kula (C) ima elegantne proporcije s malim otvorima puškaricama ispod strehe. Kosina sjevernog zida (H) naglašava strminu terena na kojem je građen grad. Pokrovi na svim kulama i zgradama je drvena šindra.

F. 74. Tounj, Stari grad, 13. IV. 1895. (autor nije naveden, Tounjov otisak inv. br. 1891, Grafička zbirka HDA, HR-HDA-903, 16. - 20. stoljeće, Zagreb)

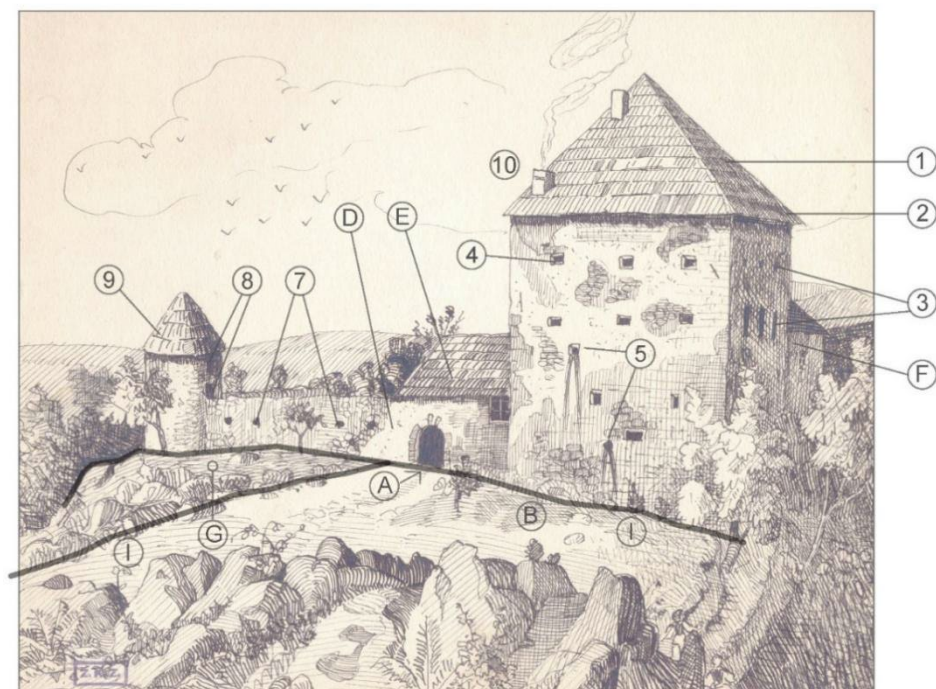
Na poledini otiska u gornjem lijevom kutu, grafitnom olovkom napisano: M. Šenoa; za broj 400/1946; 49. Dodatnim istraživanjem utvrđeno je da se radi otisku čiji se original izrađen grafitnom olovkom čuva u Muzeju Šenoa, Obiteljska zbirka Šenoa u Zagrebu, a autor je Milan Šenoa. Bio je i odličan crtač, hodajući Hrvatskom običavao je crtati stare gradove i gradine, tako se u njegovom sačuvanom Skizzenbuchu u Obiteljskoj zbirci Šenoa nalazi i originalni crtež grada Tounja.

F. 75. Stari grad Tounj, vizura na grad s juga (Oton Iveković, 1895., akvarel, HDA)

Oton Iveković, hrvatski slikar, jedan od utemeljitelja hrvatske moderne i institucionalnog likovnog života u Hrvatskoj na prijelazu 19. u 20. st. i jedan od najvećih predstavnika hrvatskoga historijskog slikarstva. Sudjeluje na Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896. g. na kojoj izlaže ciklus od 13 akvarela pod nazivom *Slike iz domovine*. Motive hrvatskih krajeva i gradova predstavlja kroz precizan crtež i u duhu bidermajera, unutar ornamentiranog okvira i s umetnutim žanr-prizorima, tzv. štafažom. Njegov akvarel starog grada Tounja iz 1895. jedan je od 13 akvarela s te izložbe.

1909.

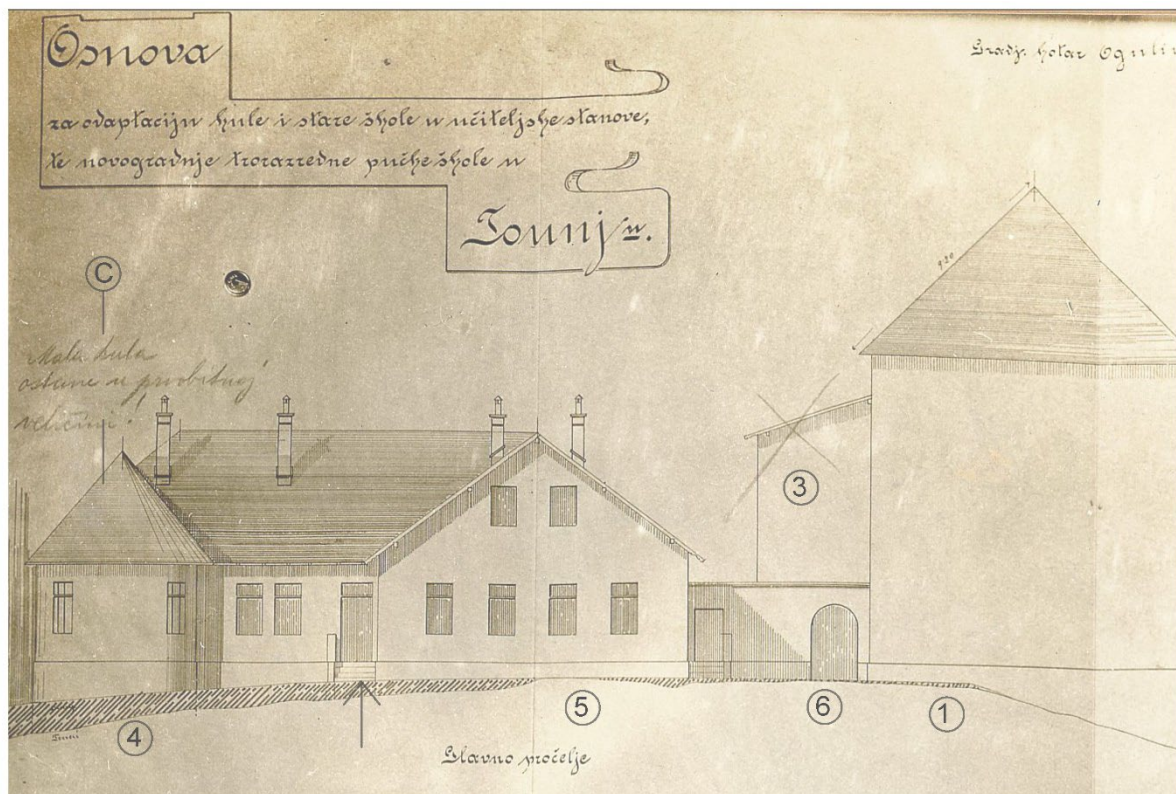
F.76. Pogled na grad sa zapadne strane, (Branko Šenoa 1909, tuš, inv.br.498-MKM-FKB)

F.77. Pogled na grad sa sjeverne strane, (Branko Šenoa 1909, tuš, inv.br. 160 MKM-FKB)

Crteži tušem vrlo precizno donose arhitektonske detalje, naročito otvora na pročeljima, te kamenitog terena na kojem stoji grad. Naročito je odlično zapadno pročelje sa zapadnim zidom i kulama.

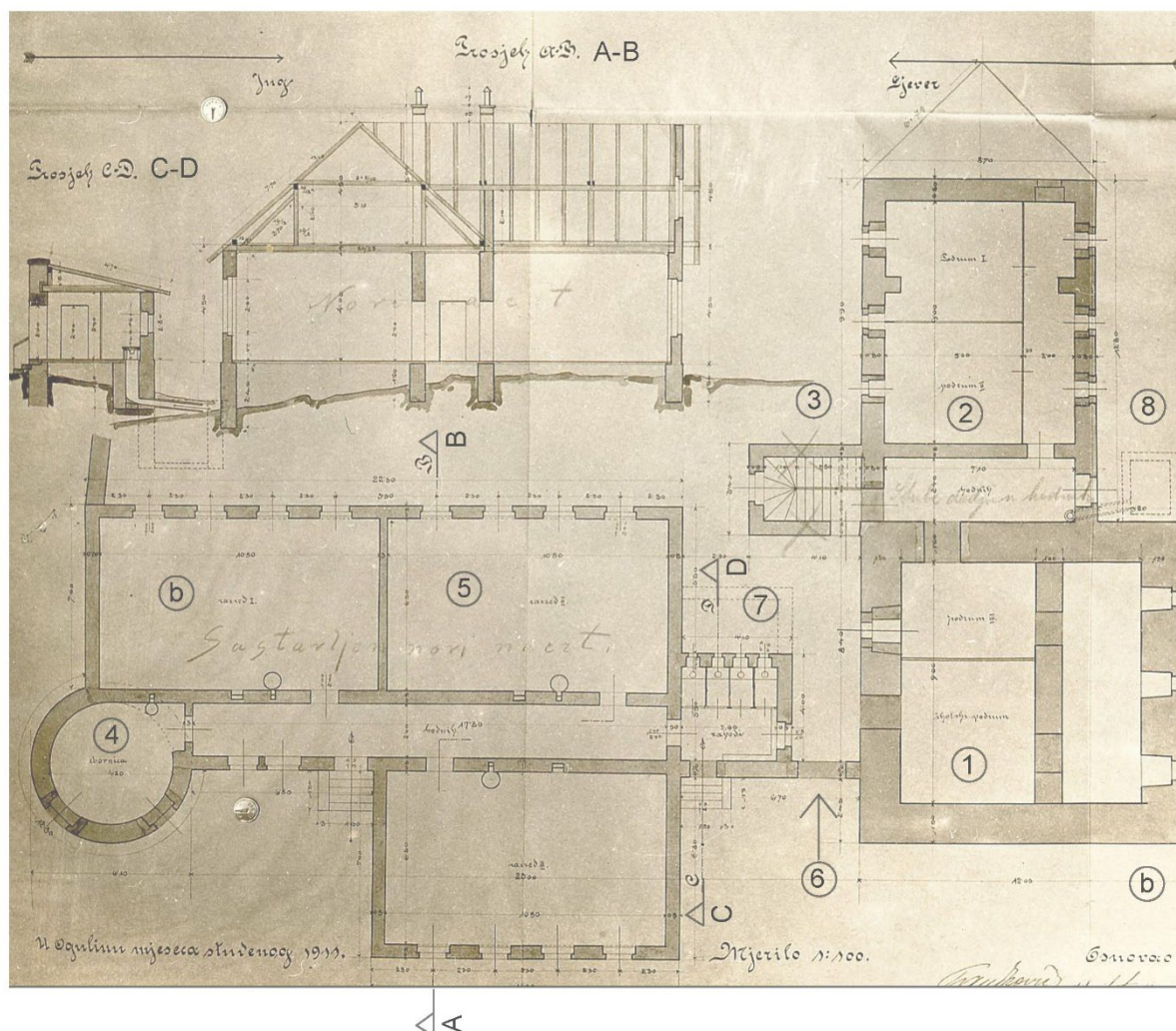
1911.

F. 78. Nacrt nove školske zgrade uz stari grad – gornji dio nacrtu – glavno (zapadno) pročelje (inv. br. 7596 , foto Szabo, MKM-FKB)

(Osnova za adaptaciju kule i stare škole u učiteljeve stanove, te novogradnje trirazredne pučke škole u Tounju, Pauković, 1911)

Zapadno pročelje grada pokazuje odnose volumena izvorne strukture grada i interpolirane prizemne zgrade škole. Projektom je predviđeno sniženje okrugle kule čije pročelje treba postati dio novog pročelja škole, a ulaz u dvorište zatvara ostatkom zapadnog zida s lučnim otvorom i ulazom u aneks sa sanitarijama. Na pročelju kvadratne kule negira sve otvore ili kula nije predmet projekta. Na nacrtu su olovkom označene primjedbe, poput one iznad okrugle kule: *mala kula ostane u prvobitnoj veličini*, križa se prigradeni kubus kuli za novo stubište. U tlocrtu se vidi dogradnja dvokrakog stubišta, za koji se također daje primjedba: *stube dođu u hodnik*.

F.79. Nacrtna dokumentacija grada s novom školskom zgradom – donji dio nacrt, tlocrt, presjek (inv. br. 7596 , foto Szabo, MKM-FKB)

(osnovao Pauković, 1911)

Nacrt / osnova za adaptaciju kule i stare škole u učiteljeve stanove, te novogradnje trirazredne pučke škole novi je nacrt u odnosu na prvobitni, i na njemu stoji olovkom primjedba *sastavljen novi nacrt*. Tlocrti , presjeci i pročelje sa zapada dio su jedinstvenog lista nacrti koji se za potrebe analize dijeli .

Tlocrti prizemlja škole i postojećih volumena kula i zgrade crtaju se pravilno i ortogonalno. Zid ulaznog pročelja zgrade škole pozicioniran je na mjestu izvornog obrambenog zida

Prigradnje sanitarnog bloka školi i stubišta kuli predstavljaju degradaciju ulaza u dvorište i same kvadratne kule.

Nacrt je važan za očitavanje stvarno izvedenog stanja i dimenzija kule i zgrade uz nju u metarskom sustavu. To je prvi nacrt grada od 1873. g., nažalost samo u tlocrtu.

U tijeku izrade novog projekta sudjeluje novo osnovano Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika, pokušavajući ublažiti devastaciju starog grada koliko je moguće. Ovdje se obrađuje cjelovita razmjena dopisa koji se čuva kao mapa pod brojem 82/1912. Tounj u arhivi MKM. Boldano su naznačeni citati. Ovi dokumenti od izuzetnog su značaja za novu valorizaciju grada u svjetlu trenutnog stanja u prostoru.

Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika, Rbr. 82/1912. Tovunj

Dopis 82-2. od 06.09.1912., Tovunj

Nalog predsjednika Povjerenstva Tadeja Smičiklasa arhitektu Martinu Pilaru (članu povjerenstva) za obilazak starog grad Tounja zbog dojave o razgradnji grada i izdavanje nove naredbe...*“citat: ...da se ne uništavaju i onako već prorijeđeni hrvatski spomenici, kad to nikakova nužda ne zahtijeva”.*

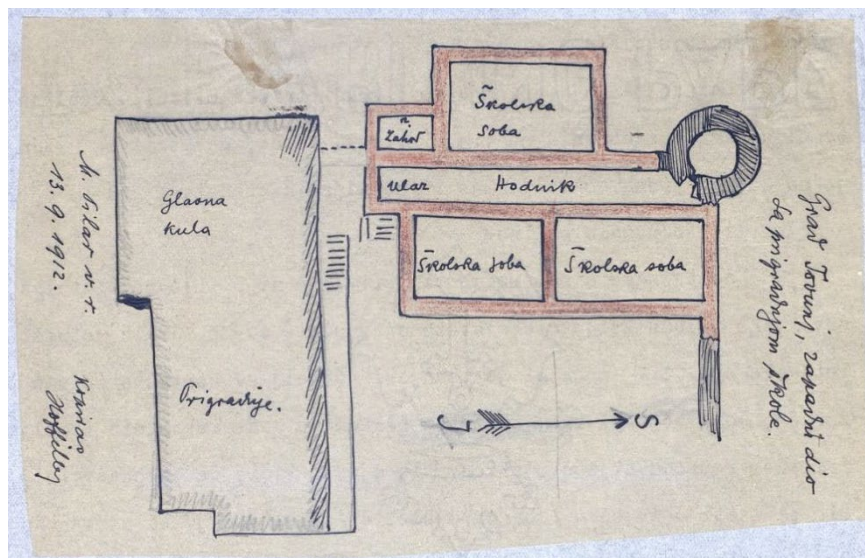
Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika , Rbr. 84/1912. Tounj, rušenje grada, molba za obustavu rušenja

Dopis 84-2. od 06.09.1912. , Tounj, rušenje grada

Molba za obustavu radova putem povjerenika Slavka pl. Cuvaja. U dopisu se navodi kako je Tounj jedan od najvažnijih i najbolje sačuvanih gradova u zemlji, to je apsolutno nužno, da se on od propasti sačuva, rušenje obustavi najjačim sredstvima i spomenik spasi.

Nalog o obilasku grada dobiva i podnosi Izvještaj o zatečenom stanju na gradu arhitekt Matija Pilar 11.09.1912.. „.....*citat: razvaljeno do temelja zapadno gradsko platno između glavne četverostrane i sjeverozapadne oble kule i tim uništen karakterističan lik starinskoga utvrđenog grada. Porušen je i dio sjevernog platna. Iskopani su i temelji za buduću školsku zgradu i sada iz njih lagumima izbijanju stršci živca kamena. Obla kula stoji osamljena. U velikoj jugozapadnoj kuli i u prigradku uz nju stan je učitelja i jedna školska soba.*“

Utvrдио je da su nacrti odobreni po visokoj kraljevskoj zemaljskoj vladi, kredit za gradnju od 33.000 kruna osiguran iz zemaljskih sredstava, a gradnju vodi kraljevska kotarska oblast u Ogulinu. Učitelj Horvat skicirao mu je tlocrt zgrade škole prema iskopanim temeljima. Projektom je planirana zgrada škole između dviju kula, spojena s okruglom kulom i na mjestu zapadnog zida (zbog štednje). Daje i primjedbu da bi se zgrada bolje i lakše mogla izvesti u blizini ceste ili u vrtu učitelja ili izvan njega. Izražava žaljenje zbog nemoći i neuspjeha visoke kraljevske zemaljske vlade da naredbom očuvaju *starinske spomenike*, dok upravne oblasti i izvršni organi zem. vlade ne znaju za postojeće naredbe ili ne mare za njih. Apelira na nužnost promjene takvih odnosa. (prilog skica i slike)

Dopis 84-2. od 13.09.1912. , Tounj, rušenje grada

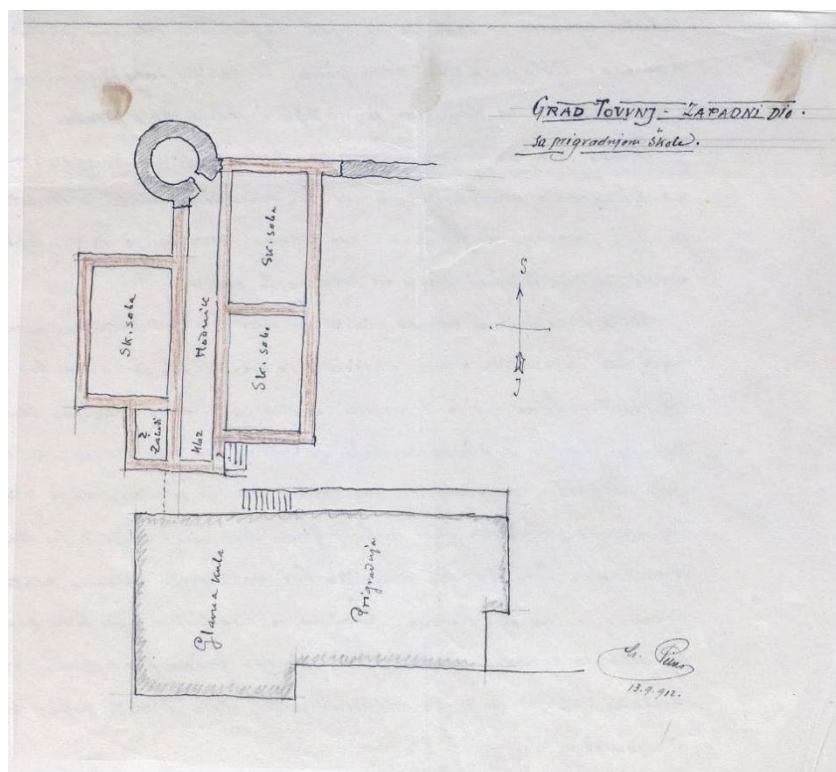
Izveštaj M. Pilara povjerenstvo podnosi Sl.pl. Cuvaju od Ivanske, kr. povjereniku u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Izražava žaljenje što je dio grada bez potrebe uništen, a uz dozvolu najviše oblasti u zemlji. Ujedno iskazuje stav o nemoći i samog povjerenstva u takvim okolnostima, ali podnošenjem ove predstavke ukazuje na značaj i vrijednost grada Tounja i potrebe za njegovim očuvanjem*, ukazuje na stručni i predani volonterski rad članova i svrhu postojanja samog povjerenstva. Glavni zadatak povjerenstva je izrada inventara spomenika, naročito *onih koje ne smije nitko dirati*. Povjerenstvo ujedno mora izdavati svoje izvještaje koji potvrđuju njihov rad i u inozemstvu. U slučaju rušenja Tounja iskazuje apsurdnost situacije u kojoj javnost i inozemstvo mogu optužiti povjerenstvo, a krivnja je na hrvatskim oblastima koje ne poštuju i izvršavaju naredbe kr. zem. vlade, a samo povjerenstvo u svom izvještaju takvu situaciju ne može prikazati. Iz tog razloga povjerenstvo moli kr. povjerenika pl. Cuvaja da nađe načina da se sve zemaljske oblasti upute kako je povjerenstvo osnovano na dobrobit naroda i radi ugleda zemlje u stranom svijetu. Bez tog saznanja i prihvaćanja dolazi u pitanje svrha postojanja i rad samog povjerenstva. Dopis potpisuje predsjednik povjerenstva Tadija Smičiklas.

*U predstavci opisuje i grad Tounj ali i daje prvu stručnu valorizaciju: „*citat...Grad Tounj bio je jedan od najmanjih frankopanskih gradova, ali se njegova vrijednost sastojala u tome, što je bio dobro sačuvan. On je bio skriven na kakvom teško pristupnom mjestu, gdje ga je tek*

trebalo otkrivati, nego je ležao na eksponiranom mjestu blizu željezničkih tračnica, gdje ga je dnevno gledalo mnogo naobraženih stranih putnika. On je kroz to bio tako rekuć srasao sa onom okolicom, te je po jurističkom shvaćanju u naprednim zemljama postao općim dobrom, te ni privatni vlasnik ne bi na njemu smio ništa mijenjati, a da se prije ne bi pitali oni, koji imaju da bdiju nad čuvanjem takvih spomenika. Rušenje ovakve zgrade, makar i najmanjega dijela njezinoga dozvolilo bi se samo u naj nužnijem slučaju, kad bi se recimo moralo prometnom dijelu kojega grada proširiti ili otvoriti koja ulica. U Tounju to sve nije bilo nužno, jer se je nova škola, radi koje se je dio grada porušio, dala na mnogo drugih načina bolje podići, a da pri tom nije trebalo skinuti s grada niti jedne cigle.

Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika, Rbr. 98/1912. Tovunj (ad 84-1912)

Akt sadrži original izvještaja Matije Pilara od 13.rujna 1912. sa skicom grada i škole, i pripaja se aktu 84-1912.

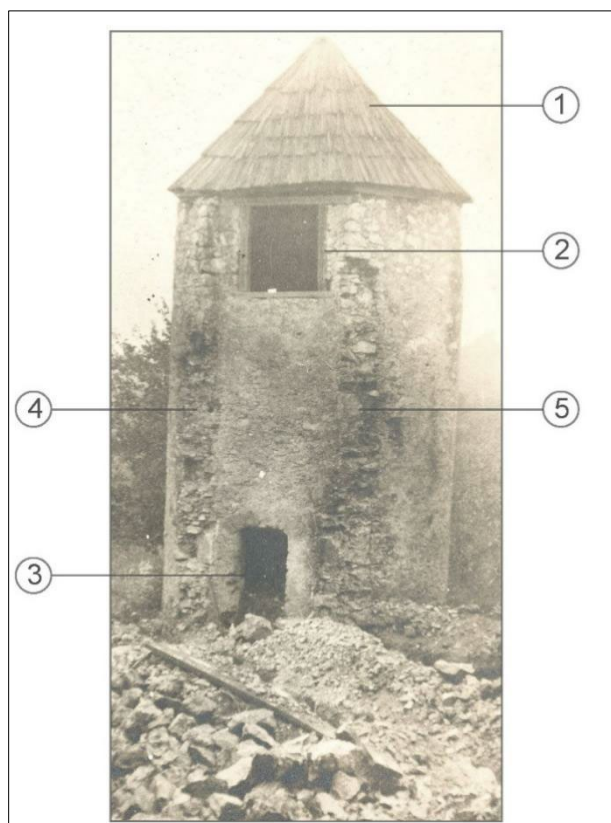
Dopis br. 25.716., 1912. Tounj, grad, rušenje (k broju 84-2 od 13. rujna 1912.)

Kralj. zem. vlada, Odjel za bogoštovje i nastavu 05.11.1912. dostavlja zemaljskom povjerenstvu izvorne oblastne izvještaje na uvid vezane na Pilarov izvještaj. Za kraljevskog povjerenika kr. banski savjetnik. (bez imena i potpisa) U arhivu je sačuvan jedino kratki izvod iz „tehničkog opisa“ tehničkog izvjestitelja Paukovića od 01.10.1912.(bez potpisa). U tehničkom opisu koji je više opravdanje za učinjeno, navodi da je spojni zid između obiju kula kasniji, što nije moguće, vidi se u ostalim planovima, te trošan i samo 60 cm debljine. Dalje se opisuje da je velikoj kuli učiteljski stan, u dogradnji 2 razredna škola. Pregradnjom bi se u kuli i dogradnji uredila dva stana za učitelje, a posebno nova škola. Navodi da je gradilište izvana preskupo.

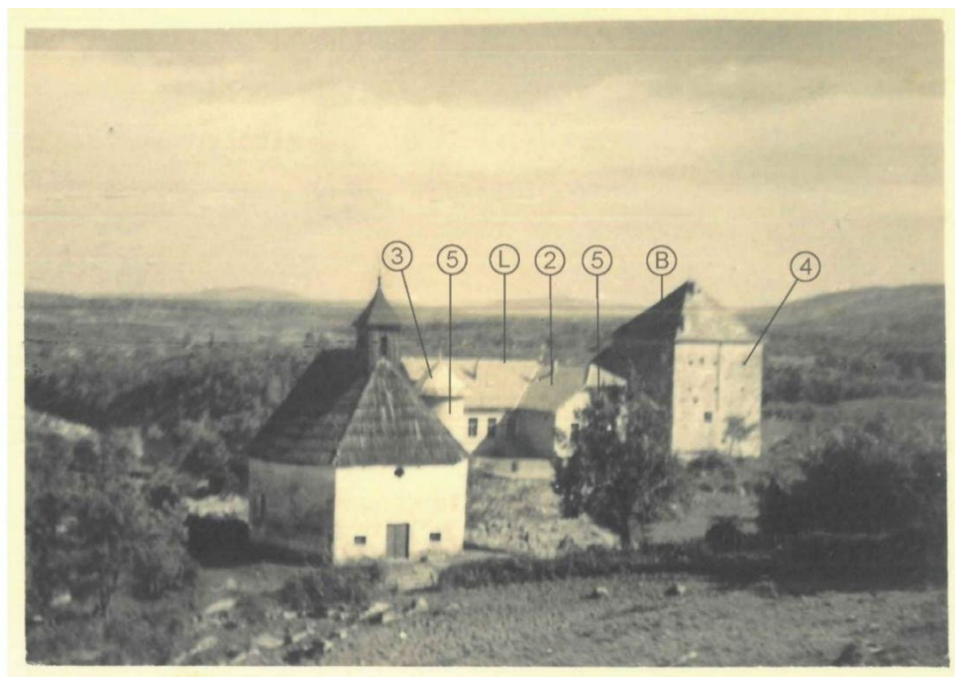
Dopis povjerenstva br. 98. od 05.11.1912. Tovunj, rušenje grada

Detaljno analizira dostavljenu dokumentaciju iz koje je razvidno da je povjerenstvo opravdano dalo pritužbu na rušenje spojnog zida između kula na gradu. S razumijevanjem prihvaćaju namjeru da gradnja bude što jeftinija zbog lošeg materijalnog stanja općine, kao i osjećaj g. inženjera da se radi o spomeniku, pri čemu je sačuvao obje kule i povezao ih s novom gradnjom. Međutim, ono što nije znao da je spojni zid bitni dio grada, koji je bio rijetko cjelovito očuvan. Za usporedbu navodi se: citat...“U malom se tu dogodilo isto, što se u velikom dogodilo u Zagrebu rušenjem tzv. Bakačeve kule i spojnih zgrada i zidova pred stolnom crkvom. Ma što se na mjestu bez nužde porušenih zidova dogodilo, nikad se više neće ni tu ni tamo dostojno ispuniti praznina.” Ujedno usputno ali eksplicitno utvrđuje da se osnova ne slaže s principima očuvanja spomenika!

Nadalje oštro kritizira postupak kr. zem. vlade koja je izdala dozvolu za izvedbu ne pitavši prethodno povjerenstvo, koje je postojalo već godinu dana prije izdavanja dozvole. Ističe se i način djelovanja povjerenstva koje operativno pronalazi rješenja kad god je to moguće, te u tom kontekstu zastupa stav da bi i ovdje sigurno našli zgodnije mjesto za gradnju škole i ne skuplje od ove. S obzirom da se s gradnjom škole već započelo iskazuje svoju nemogućnost za bilo kakvu promjenu. Zaključno ostaje pri svom izvještaju od 13. 09.1912 br.84-2 uz veliku želju da vlada izda naredbu kojom bi povjerenstvo ubuduće u svakom sličnom slučaju imalo priliku dati svoje mišljenje. (predsjednik povjerenstva: bez potpisa T. Smičiklas?)

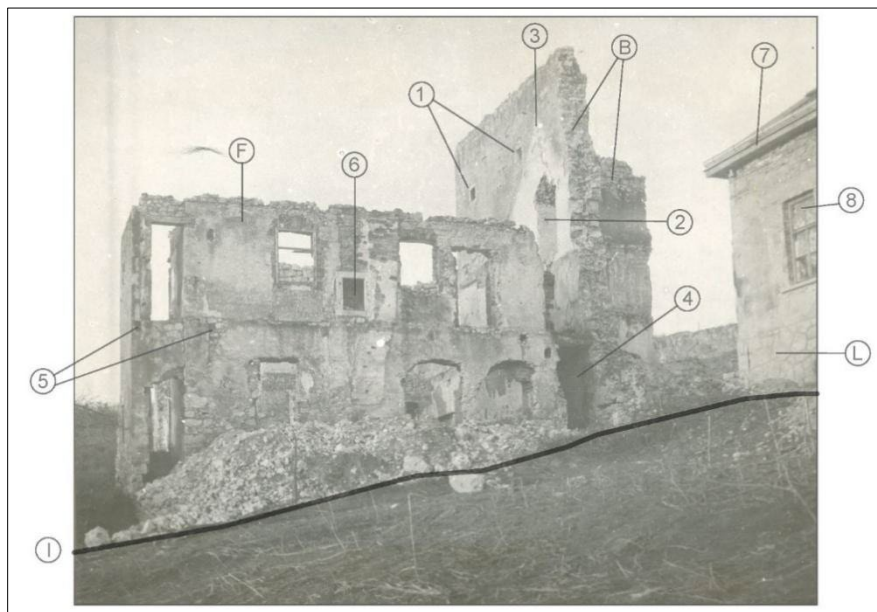

F.80. Okrugla kula nakon rušenja zapadnog i sjevernog zida grada (G. Szabo 1911. MKM-FKB, inv.br. 55845)

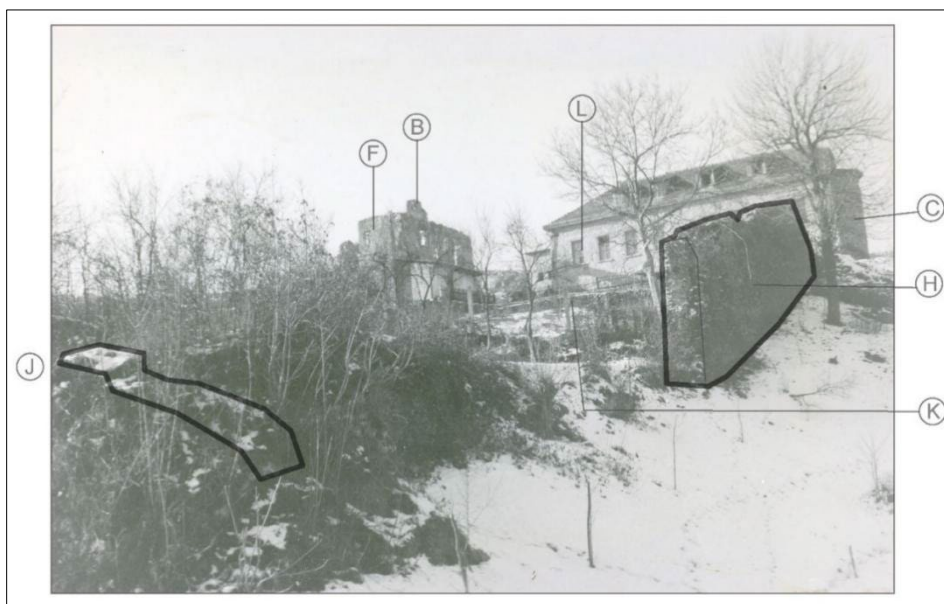
F.81. Pogled sa zapada na grad, školu i kapelu (ZF Tounj, 1.pol. 20.st. DA-KA, Klc)

Pedesetih godina pratimo razgradnju grada , povremenim obilascima konzervatora i kroz detaljnu fotodokumentaciju.

F.82. Pogled sa sjevera – ruševine kule i zgrade uz kulu (T. Stahuljak, 1952. MKM-FKB inv.br.10407)

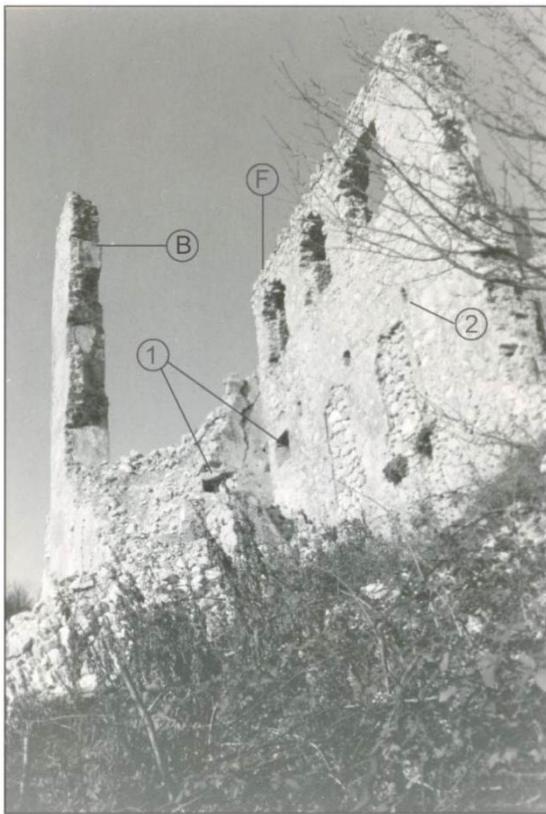
1957.

F.83. Pogled na grad sa sjeveroistoka –(N. Vranić, 1957. , MKM-FKB, inv. broj 20042)

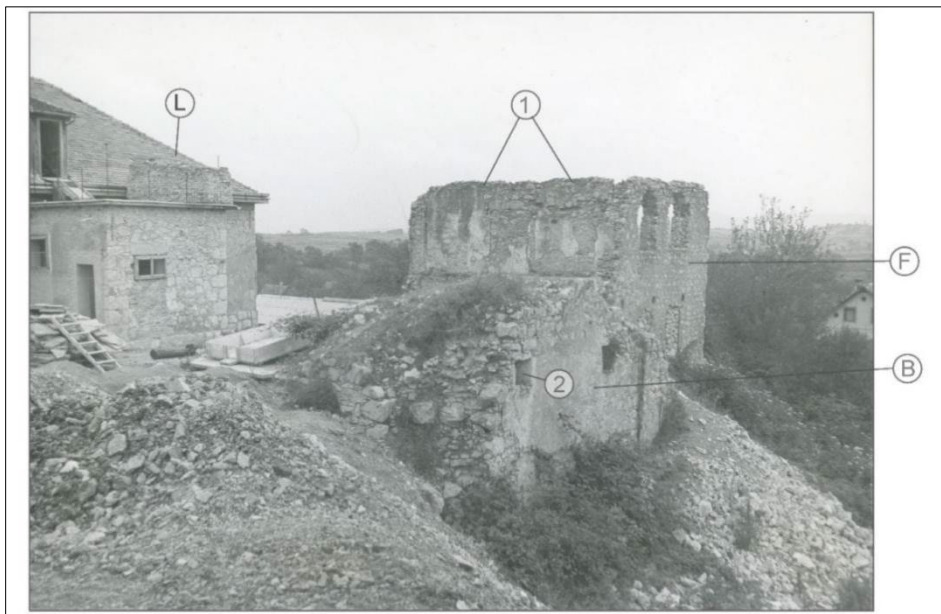

F.84. Pogled sa zapada, okrugla kula, škola, bunar, ruševine grada (N. Vranić, 1957., MKM-FKB, inv. br. 20048)

F.85. Pogled s južne strane, zidovi i kljun ruševine kule (N. Vranić, 1957. , MKM-FKB, inv. broj 20036)

1961.

F.86. Pogled s jugozapada – škola, ostaci kule i zgrade uz kulu (N. Vranić 1961. MKM-FKB inv.br. 23989)

1968.

F.87. Pogled na sačuvani dio zidina St. grada (nepoznati autor, 1968., Zavičajni muzej Ogulin inv. oznaka F-157.png)

4.1.3. Arheološka sondiranja na gradu 2006.

U tijeku izgradnje vodospreme na prostoru dvorišta starog grada Tounja izvršena su probna arheološka sondiranja na dijelu oko ruševina uz južni rub grada.

F.88. Arheološki istražni radovi na južnom obrambenom zidu 2006. (B. Križanić)

F.89. Arheološka sonda s južne strane grada ispod ruševina zgrade uz kvadratnu kulu 2006. (B. Križanić 2006.)

F.90. Arheološka sonda s istočne strane zgrade uz kulu - nalaz kamenog zida aneksa zgrade 2006. (B.Križanić)

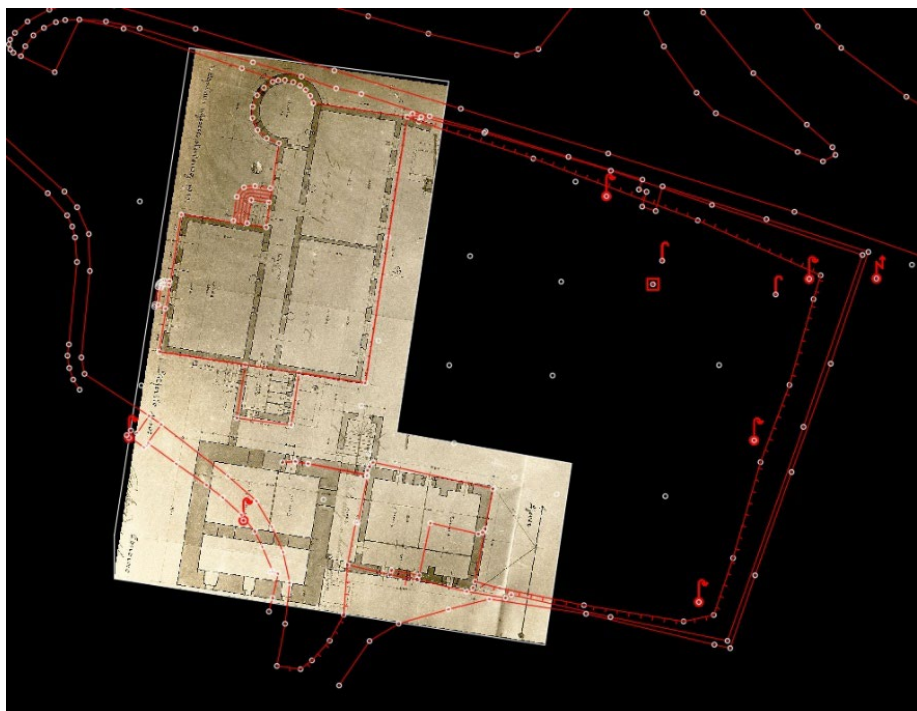
4.2. utvrđivanje stupnja i uzroka oštećenja prouzročenih uvjetima iz okoliša

Na strukturu starog grada u užem i širem smislu riječi, niz je oštećenja prouzročenih uvjetima iz samog okoliša. Njegova povijesna pozicija na litici iznad Tounjčice i izvan naselja bila je dominantna točka nadzora i zaštite u srednjem vijeku. Kada su ratne opasnosti nestale i grad poprima novu ulogu, ali postupno gubi svoj značaj, nestaje i sama briga oko njegovog očuvanja ili zaštite.

Gradnja željezničke pruge u neposrednoj blizini grada, otvaranje kamenoloma i njegov kontinuirani razvoj i proširenje prvi su i najveći uzroci njegove ugroze. S takvim trendom gospodarskog razvoja Tounja slijedi potreba i za novim prometnicama između kamenoloma i magistralne ceste, kroz naselje, uz sami grad, a konfiguracija terena i kamena struktura terena te vlasništvo nad zemljištem određuju nove koridore zahvata oko grada. Sva tehnička infrastruktura potrebna za funkcioniranje kamenoloma intenzivno se razvija izvan samog kamenoloma, s istočne strane željezničke pruge i u neposrednoj blizini upravo starog grada i kapele sv. I. Nepomuka. Dolazi i do probijanja novih servisnih cesta, nasipavanja terena koja direktno ugrožavaju kulturna dobra. Zagađenje zraka visokim stupnjem prašine i intenziteta prometa zahtjeva zaštitu stanovništva, te se isto rješava gradnjom vodospreme za povremeno polijevanje cesta kroz naselje. I tu se vlasnik kamenoloma odlučuje za lokaciju, bez konzultacije i uvjeta konzervatora, na poziciji starog grada s istočne strane stare škole, gdje ukopava vodospremu, formira plato, uništavajući sve povijesne slojeve u tlu dvorišta.

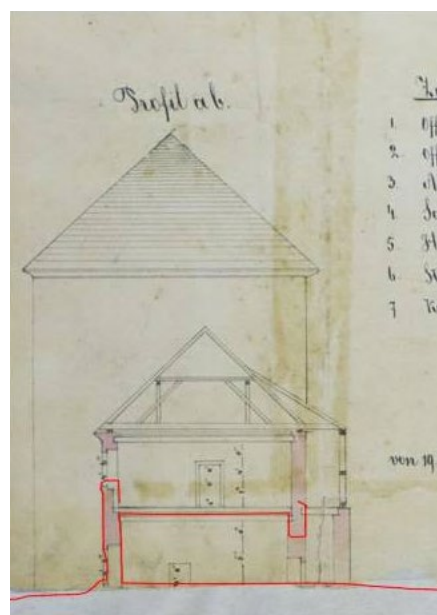
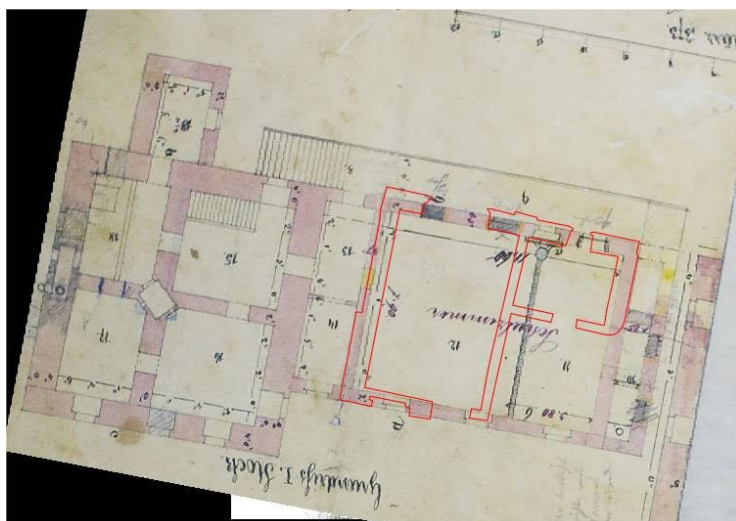
Danas dolazi do novog trenda razvoja naselja Tounj, o osvješćivanju vrijednosti kulturne baštine mjesta, o planiranju izmještanja svih sadržaja infrastrukture kamenoloma s pozicije naselja istočno od pruge, planski i usvojeno kroz prostorno plansku dokumentaciju. Postupno se napuštaju postojeći industrijski pogoni oko grada.

Potreba i svijest o razvoju turizma kao nove gospodarske grane razvoja naselja i općine otvaraju put ka preokretu u odnosu na stav prema očuvanju i zaštiti i revitalizaciji kulturne baštine Tounja pa tako i starog grada Tounja.

F.93.1911.

Uklopi arhitektonske snimke zatečenog stanja 2025. na nacrt iz 1873.

F. 94. Uklopi nacrtu 1873. i 2025.

5.2. Analiza arhivske nacrtne dokumentacije

5.2.1. Analiza povijesnog i metarskog sustava

Mjerni sustav koji se koristio u Europi prije uvođenja metarskog sustava zvao se „stopa-libra-sekunda“ (eng. Foot-Pound-Second, FPS) ili „imperijalni sustav“. Međutim, u Hrvatskoj i većini Europe, prije uvođenja metarskog sustava, koristio se „hvatska mjera“ ili „austrijski mjerni sustav“, koji je bio sličan imperijalnom sustavu.

Godine 1875. većina europskih zemalja, uključujući Hrvatsku, prihvatila je „Metarski sustav“ (SI sustav), koji je danas standard u većini zemalja svijeta.

Odnos jedinica metarskog i hvatskog sustava (austrijskog sustava) bio je sljedeći:

- 1 hvat (klafter) = 1,89648384 metara
- 1 stopa (Fuß) = 0,31608064 metra
- 1 palac (Zoll) = 2,54 cm = 0,0254 metra

- 1 metar = 0,527292 hvata
- 1 metar = 3,163756 stope
- 1 metar = 39,370079 palaca

Ovo su približni odnosi, jer je hvatski sustav bio temeljen na austrijskom sustavu, a točni odnosi su ovisili o regiji i vremenu.

1 hvat (klafter) je često zaokruženo na 1,95 metara, što je približna vrijednost koja se često koristi u praksi, posebno u Hrvatskoj i okolnim zemljama.

- 1 hvat = 6 stopa = 72 palaca = 1,95 m
- 1 stopa = 1,95 m / 6 $\approx$ 0,325 m (ili 32,5 cm)
- 1 stopa = 12 palaca
- 1 palac $\approx$ 32,5 cm / 12 $\approx$ 2,71 cm

U Hrvatskoj su se za hvatski sustav često koristile sljedeće kratice i simboli:

- °°° (kružić) - hvat (npr. 5° = 5 hvati)
- °'° (jedna crtica) - stopa (npr. 3' = 3 stope)
- °''° (dvije crtice) - palac (npr. 2'' = 2 palca)

Primjer: 5° 3' 2'' = 5 hvati, 3 stope, 2 palca

Na primjeru starog grada Tounja i arhivske nacrtne dokumentacije čitamo mjere u hrvatskom sustavu, koji se u praksi koristio na prostoru Hrvatske.

Sačuvani dijelovi nacrtne dokumentacije iz 1873.g. u hvatskoj mjeri, s ucrtanim intervencijama za adaptaciju 1876. godine u metarskom sustavu, dragocjena su podloga za utvrđivanje gotovo svih dimenzija kule i zgrade uz nju. Uočene su i neke greške ili manjkavosti, pa je izvršen pokušaj analitičke korekcije.

F. PLAN A 1873. /76. (DA-KA, KlC)

F. Nacrtna dokumentacija grada s novom školskom zgradom (MKM-FKB)

tlocrtne dimenzije iz 1873. g. /1876. – 2 upisa na nacrtu, original i intervencije u adaptaciji

1. Glavna kvadratna kula

tlocrtne dimenzije iz 1873. g.

Vanjski tlocrtni gabariti kule kroz sve etaže su $6^{\circ} 1' 0'' \times 6^{\circ} 1' 0'' = 1200 \times 1200$ cm

Debljina vanjskih zidova varira po etažama: podrum $5' 0'' = 162$ cm, 1. kat $4' 0'' = 130$ cm, 2. kat $3' 6'' = 113$ m, 3. kat $3' 0'' = 97$ cm

Debljina unutarnjih zidova varira po etažama: podrum $3' 0'' = 97$ cm, 1. kat $3' 0'' = 97$ cm i $2' 0'' = 65$ cm, 2. i 3. kat $1' 0'' = 32,5$ cm

U odnosu na kvadratni tlocrt i raspon vanjskih zidova od 12 m, prikazuju se i unutarnji nosivi zidovi „na križ“ ali nesimetrično postavljeni, na 1. katu bez naznaka vrata. a na 3. katu s ucrtanim otvorima vrata. Stubište jednokrako, drveno prslonjeno uz sjeverni zid, više označeno na simbolični način kakav je bio uobičajen u to doba. Ulaz u kulu je na 1. katu iz zajedničkog predvorja za obje građevine. Sačuvan je tlocrt 1. kata i 3. kata a uz njih i dio jednog od zidova podruma i 2. kata, s osnovnim vanjskim dimenzijama. Etaže u nacrtu nose naziv podrum, 1., 2. i 3. kat. Podrum je zapravo prizemlje koje je ovdje dijelom ukopano, a i njegova je funkcija uvijek gospodarska. F...

tlocrtne dimenzije iz 1911.g.

Zahvaljujući nacrtu prizemlja interpolirane škole iz 1911. i podrumskih etaža kule i zgrade imamo podatke o samom podrumu, unutarnjoj asimetričnoj podjeli prostora, otvorima na sjevernom i južnom zidu i ulazu s istočne strane.

U tlocrtu je i shematski prikaz oblika krovišta i nagiba pod 45° , kote kose krovne plohe 9,20 m. F...

visinske kote iz 1873.g.

U dva sačuvana presjeka iz 1873. g., od kojih je jedan *b-c* kroz kvadratnu kulu a drugi *a-b* kroz zgradu uz kulu, vidljiva je struktura građevine, visinski odnosi, broj etaža, nosiva konstrukcija

zidova i međukatnih konstrukcija, otvori, visina i tip krovišta, nagib krovnih ploha, te položaj na terenu, s obzirom na nagib terena prema jugu i istoku.

Krovište je stolica s dodatnim kosnicima i razuporom ispod sljemena, nagiba 45° , kosih ploha duljine 9,20 m.

Svijetla visina katova je $1^\circ 4' 0'' = 325$ cm.

Dimenzije drvene međukatne konstrukcije i prozorskih otvora nisu navedene.

Podrum je plitko svođen kamenom u dva nejednaka raspona, iste svijetle visine $1^\circ 4' 0'' = 325$ cm.

Visina vrata je $1' 0'' = 195$ cm F...

2. Zgrada uz kvadratnu kulu

Zgrada je prikazana uz kulu kao jedinstvena cjelina, tako da uz nedostajuće dijelove nacрта kule, nedostaje i tlocrt podruma zgrade.

Tlocrt 1. kata pravokutnog oblika sačuvan je ali bez kota vanjskog gabarita zgrade, tlocrt podruma nedostaje.

Zgrada se sastoji od zajedničkog ulaznog prostora širine 2,40 m odijeljenog od jedinstvenog prostora zgrade, unutarnje širine $4^\circ 1' 0'' = 8,12$ m, dok duljina nije upisana. Mjerenjem **1876.g.** izražene su unutarnje mjere 11,60 x 7,90 m. Uz istočno pročelje mala je zidana prigradnja sanitarija.

tlocrtne dimenzije iz 1911.g.

Zahvaljujući nacrtu prizemlja interpolirane škole iz 1911.g. i podrumskih etaža kule i zgrade imamo podatke o podrumu zgrade.

Vanjski gabariti zgrade su 12,80 x 8,70 m, s unutarnjom podjelom zajedničkog ulaza u podrum kule i zgrade i to širine 2,40 m.

Vanjski nosivi zidovi su 0,80 cm.

Pregradni zidovi su 0,60 m.

visinske kote

U poprečnom presjeku a-b iz 1873. g. vidljiva je struktura građevine, visinski odnosi, broj etaža, nosiva konstrukcija zidova i međukatnih konstrukcija, otvori, visina i tip krovišta, nagib krovnih ploha, te položaj na terenu, s obzirom na nagib terena prema jugu i istoku.

Svijetla visina 1. kata oznake a je $1^\circ 4' 0'' = 325$ cm.

Usporedbom visina i visina vratnih otvora prikazanih u pogledu moguća je pretpostavka visine **1. kata zgrade** od $1^\circ 3' 0'' = 292$ cm.

Svijetla visina podruma je $1^\circ 5' 0'' = 357,5$ cm. Iako je nacrt oštećen, moguća je njegova visinska rekonstrukcija interpoliranjem ulaznih vrata koja su svugdje kotirana $1^\circ 0' 0'' = 195$ cm.

Krovište je stolica s dodatnim kosnicima, nagiba 45°, s dodatkom blažeg krovišta iznad trijema. **Međukatne konstrukcije** nisu kotirane ali je vidljivo da su jačih dimenzija od međukatnih u kuli, čemu je očito razlog veliki tlocrtni raspon same zgrade.

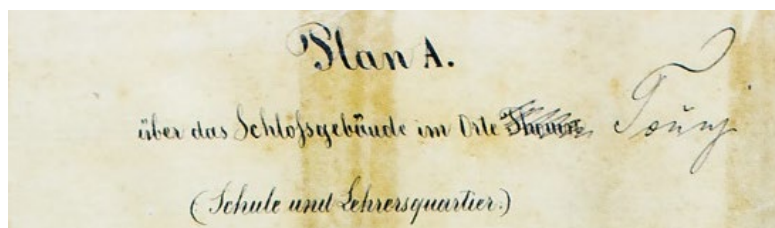
Napomena - greške u nacrtima

U presjecima je uočena greška u visinskim kotama etaža kule i zgrade. U odnosu na presjek b-c kroz kulu, u kojoj je naznačena također ista visina **b** 1. kata, očito je **greška u upisu. (F.)**

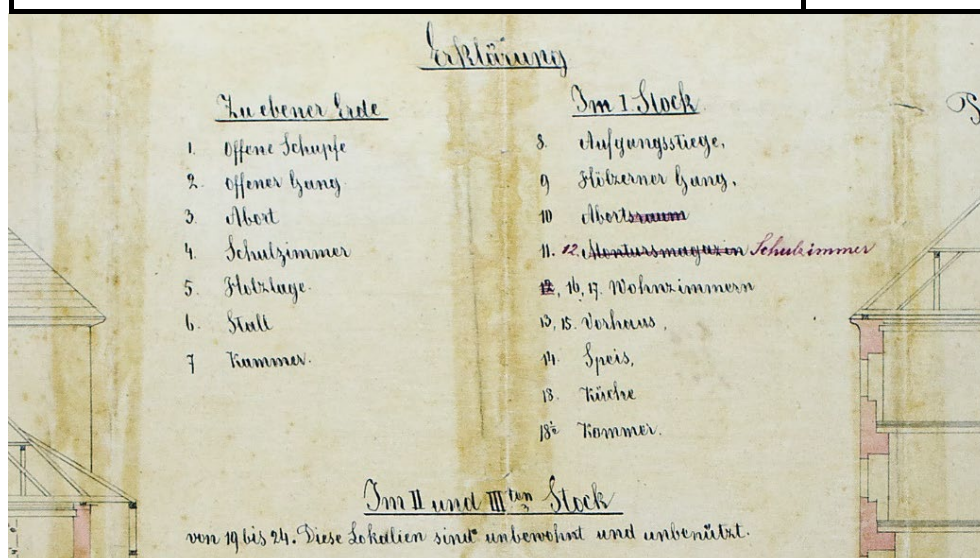
Uočena je i greška u visinskoj poziciji poda 1. kata. Zbog zajedničkog ulaza na 1. kat stubama i drvenim trijemom, te zajedničkih hodnikom, očekivati je da se kasnije prigradena zgrada kuli visinski prilagodila zatečenim visinskim odnosima etaža i postojeće ulaza. Manje je za očekivati razliku u visinskoj koti podova i njihovom rješavanju dodatnim stubama u debljini zida kule. Izvršen je pokušaj grafičkog poravnanja u svrhu dodatnog razmatranja.

U presjeku kule u podrumskoj etaži uočava se nelogični lom južnog vanjskog zida sa znatnim pomakom, a bez naznake prozorskog otvora. U cjelovitom nacrtu vidljivo je da je pomaka moglo doći zbog oštećenja nacrti i loma papira u pregibu, pa je izvršeno neprecizno spajanje. U zoni podruma sa sjeverne strane niti u presjeku zgrade taj se pomak ne uočava jer se radi potpunom nedostatku podloge. Dajemo pokušaj korekcije spoja i pomaka linija južnog zida u vertikalu.

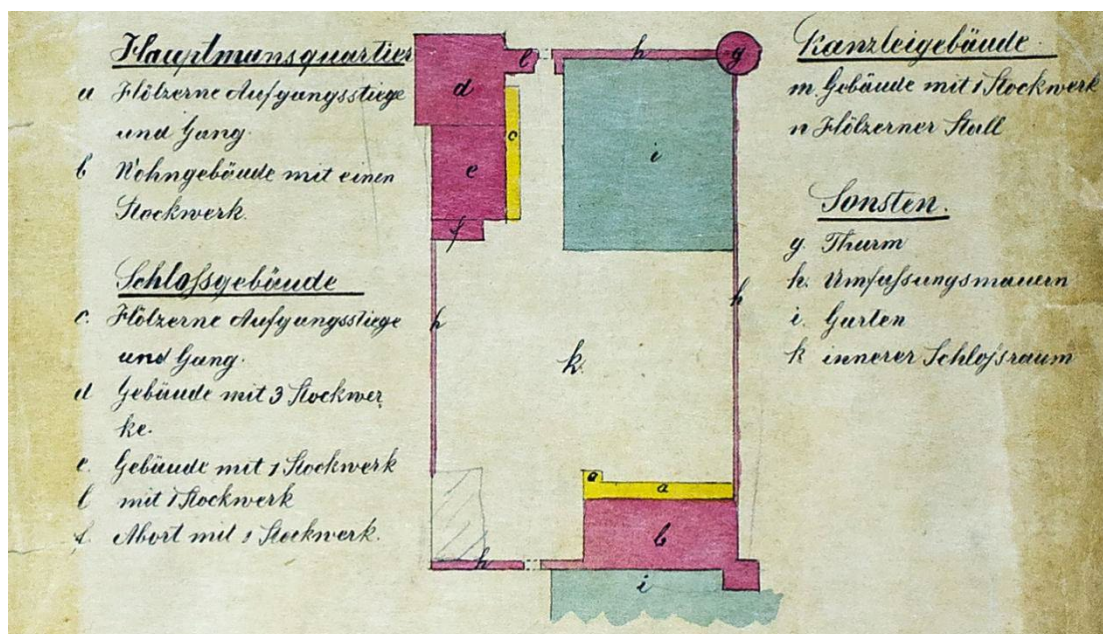
LEGENDE nacrtu iz 1873/76.

Plan A. Über das Schloßgebäude im Orte Thoun (1873.) Tounj (1876.) (Schule und Lehrersquartier.)	Plan A. za dvorac u mjestu Tounj (škola i učiteljski kvart/ stan)
--	---

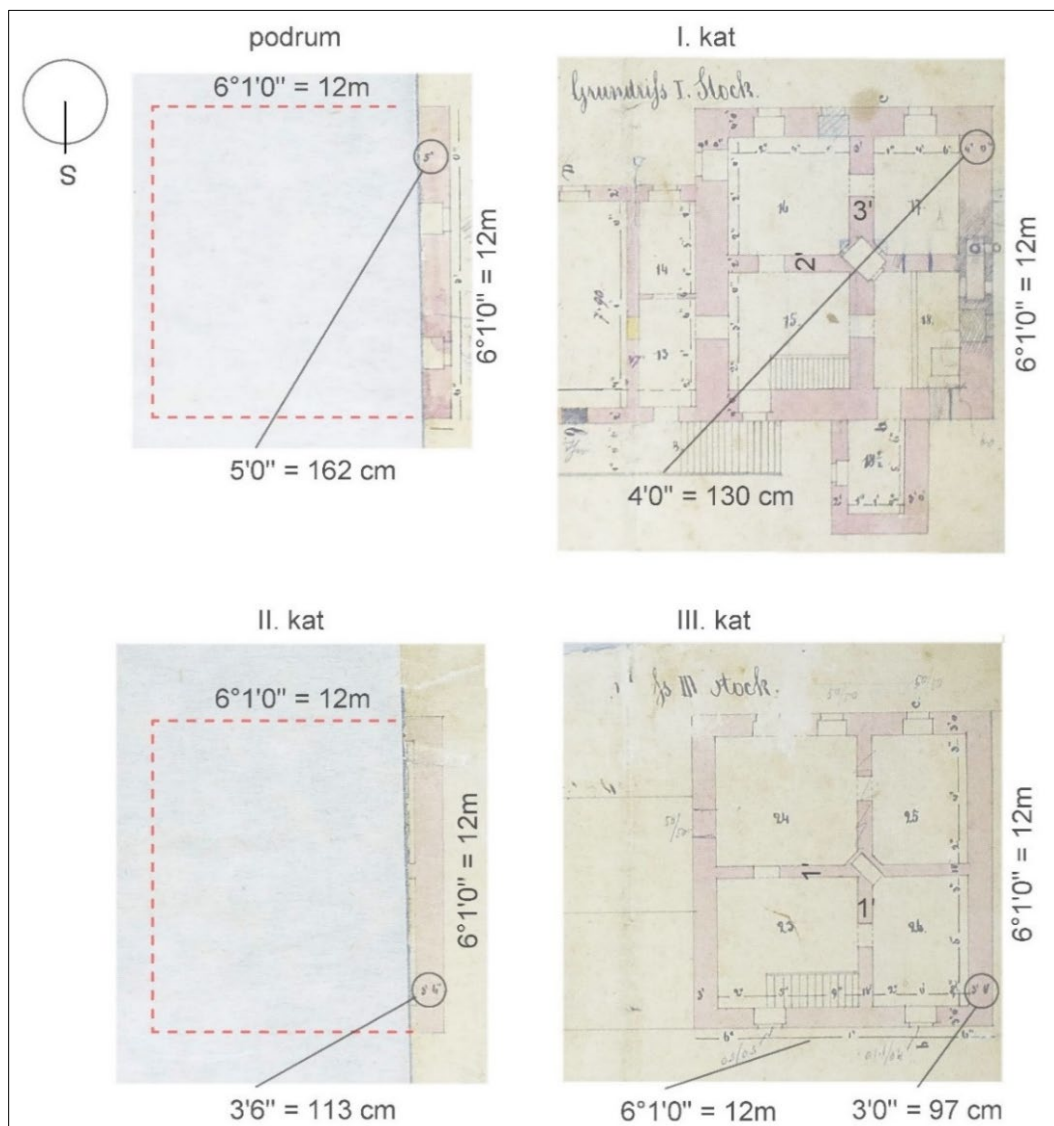

Erklärung / Objašnjenje (legenda)			
<u>Zu ebener Erde</u> / Prizemlje		<u>Im 1. Stock</u> / 1. Kat	
1. Offene Schupfe	otvoreno spremište	8. Ausgangsstiege	stube za izlaz
2. Offener Gang	otvoreni hodnik	9. Holzerner Gang	drveni trijem
3. Abort	sanitarije	10. Abortsraum	slobodan prostor
4. Schulzimmer	razred	11. 12. Montursmagazin Schulzimmer	spremište razred
5. Holzlage	drvarnica	12, 16., 17. Wohnzimmer	dnevni boravak
6. Stall	štala	13. 15. Vorhaus	predsoblje
7. Kammer	komora	14. Speis	smočnica
		18. Küche	kuhinja
		18. ½ Kammer	komora
<u>Im II und III^{ten} Stock</u> / u 2. i 3. katu			
von 19 bis 24. Diese Lokalien sind unbewohnt und unbenützt		od 19 do 24. ovi prostori su neuseljani i nerabljeni	

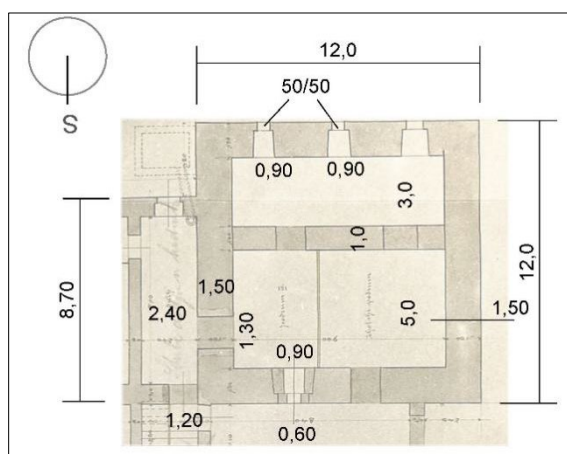

F.95. Nacrt grada s legendom 1873.

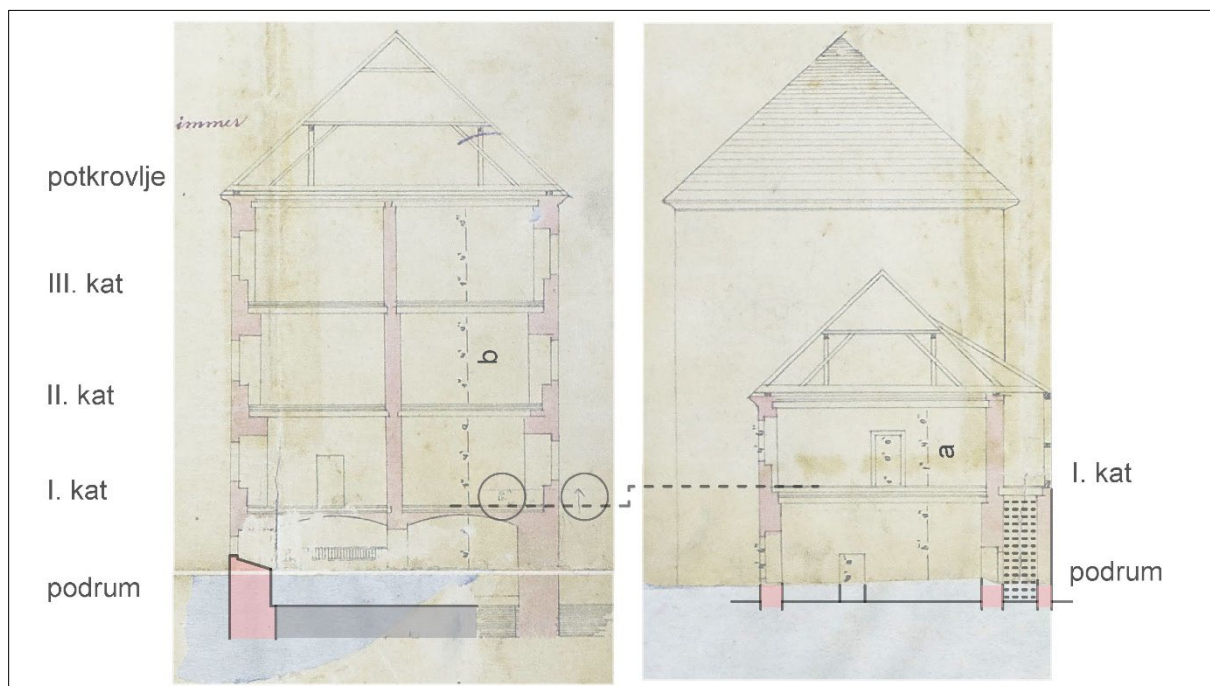
<u>Hauptmansquartier</u>	<u>Časnička kuća</u>	<u>Kanzleigebäude</u>	<u>Činovnička kuća</u>
a Holzerne Aufgangsstiege und Gang	a drvene vanjske stube i trijem	m Gebäude mit 1 Stockwerk	m zgrada s 1 katom
b Wohngebäude mit einem Stockwerk	b stan na prvom katu	n Holzerne Stuhl	n drveni stup
<u>Schlossgebäude</u>	<u>Zgrada dvorca</u>	<u>Sonsten</u>	<u>Ostalo</u>
c Holzerne Aufgangsstiege und Gang	c drvene vanjske stube i trijem	g Thurm	g kula
d Gebäude mit 3 Stockwerke	d zgrada s 3 kata	h Umfassungsmauern	g ophodne zidine
e Gebäude mit 1 Stockwerk	e zgrada s 1 katom	i Garten	i vrt
f mit 1 Stockwerk	f sanitarije s 1 katom	k Innerer Schlossraum	k unutarne dvorište
g Abort mit 1 Stockwerk			

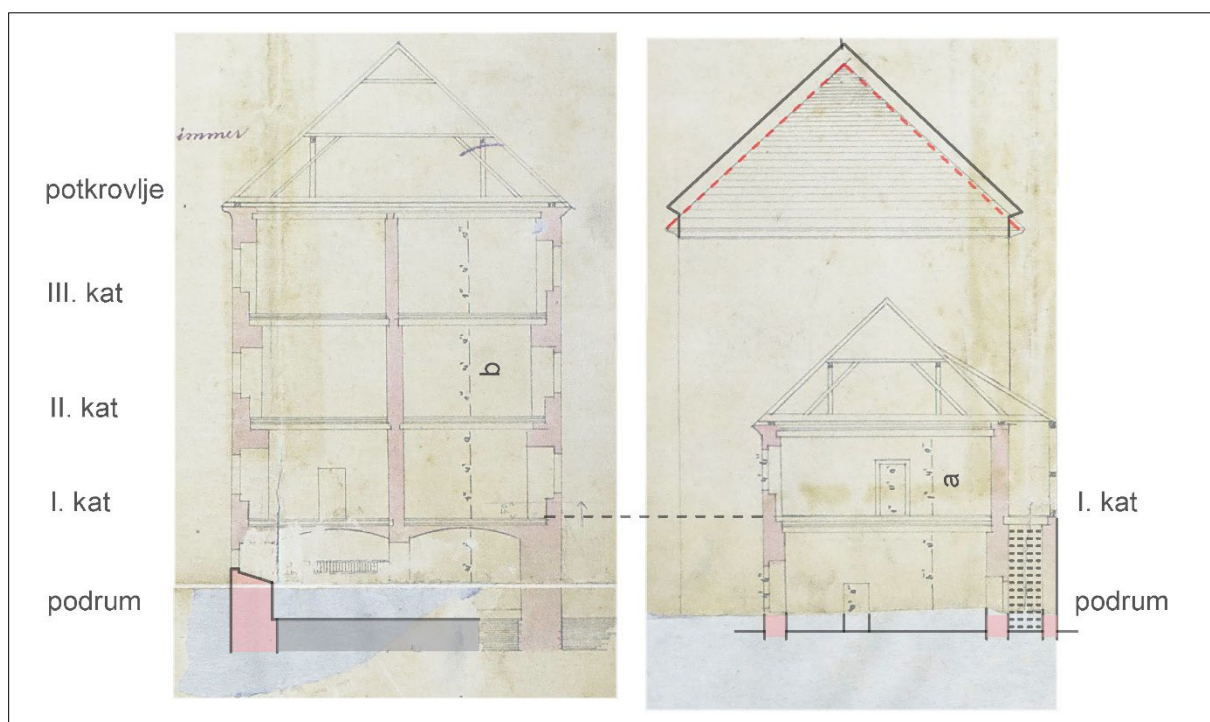
F. 96. 1873/76. Kvadratna kula tlocrti po etažama – iz originalnog nacrtu (analiza B. Križanić 2025.)

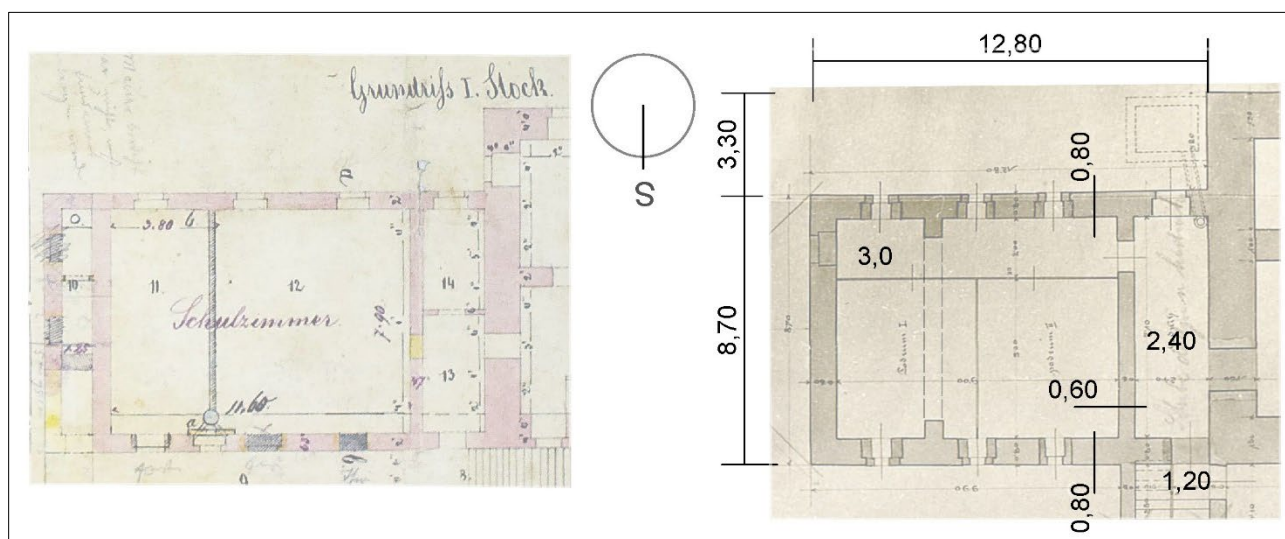
F. 97. 1911. Kvadratna kula tlocrti podruma – iz snimke post. stanja grada (analiza B. Križanić 2025.)

F. 1873/76. Kvadratna kula presjeci – izvorni nacrt i greške prikaza (analiza B. Križanić 2025.)

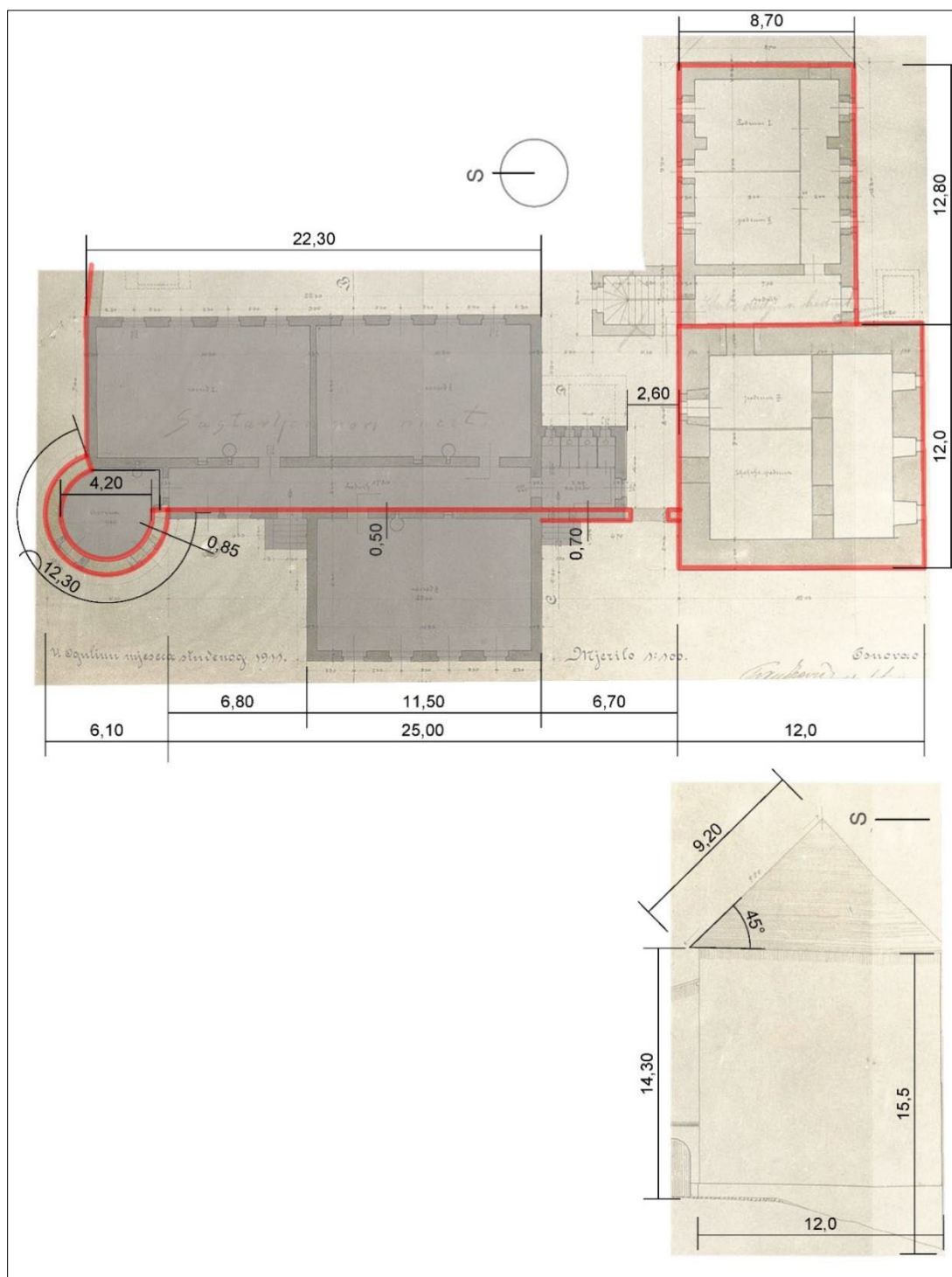

F. 98. 1873/76. kvadratna kula presjeci i pokušaj poravnivanja na nivou 1. kata (analiza B. Križanić 2025.)

F.99. 1873/76. nacrt 1. kata i 1911. nacrt podruma zgrade uz kulu (hvati/metri) (analiza B. Križanić 2025.)

3. Zgrada škole – nacrt interpolacije u strukturu grada 1911.

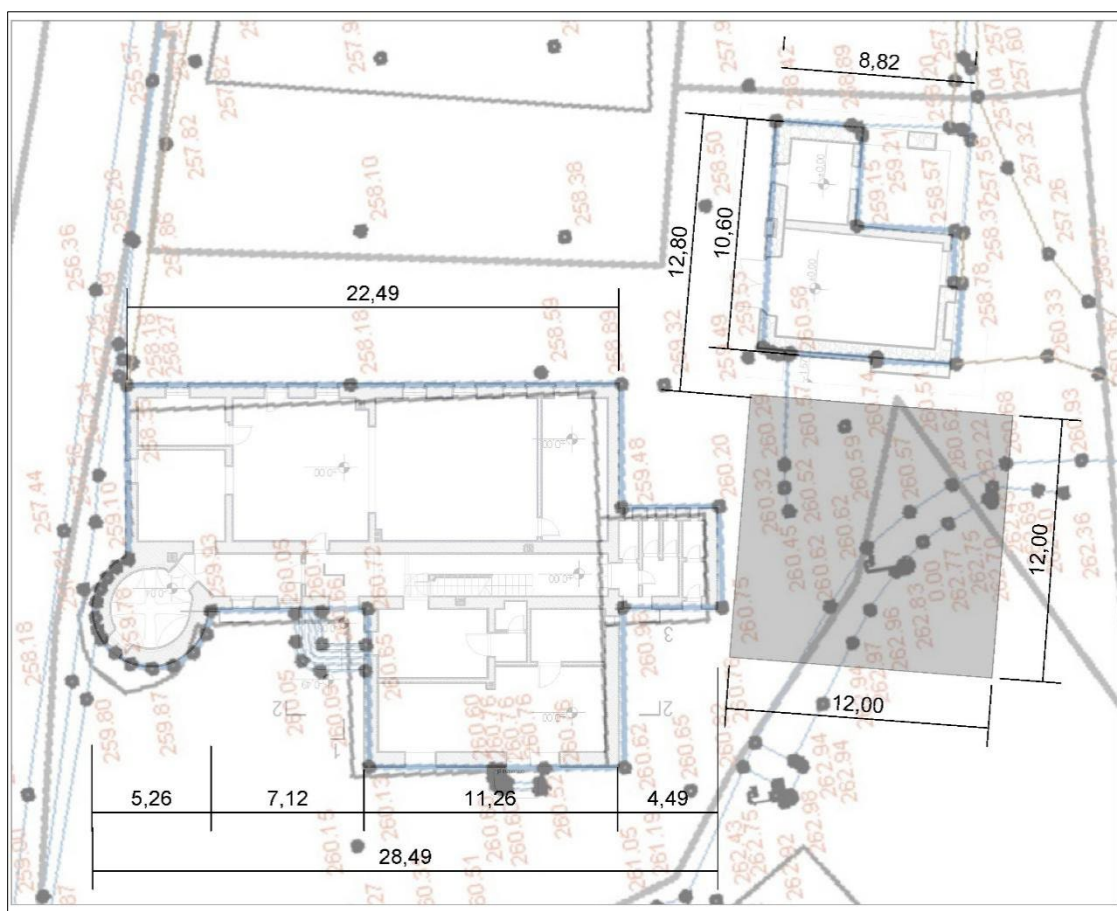

F.100. Nacrt interpolacije zgrade škole u strukturu grada - 1911.g. (metarski sustav) (analiza B. Križanić 2025.)

Projektna dokumentacija škole govori o namjeri funkcionalnog povezivanja nove zgrade i preostalih struktura grada, s okruglom i kvadratnom kulom, zgradom uz kulu i zapadnim zidom ugrađenim u tlocrt škole. Prizemna zgrada L-tlocrta s ulazom sa zapadne strane, visokog dvostrešnog krovišta sa skošenim zabatima predviđena je kao prigradnja okrugloj kuli sa stožastim krovom. Ispod dijela prizemlja poluukopani je podrum s ulazom s istočne strane i prigradnjom sanitarnog bloka s ravnim s plitkim kosim krovom s južne strane. Glavni ulaz u zgradu je na zapadnom ulaznom pročelju, u kutu spoja dva krila, povišen od terena s nekoliko stuba. Zapadno i istočno pročelje raščlanjeni su nizom pravokutnih tipiziranih prozorskih otvora istih dimenzija. Uzdužni spojni hodnik paralelan s glavnim pročeljima proteže se od okrugle kule do južnog pročelja i sanitarnog bloka. Projektirana su tri razreda, dva na istočnoj strani a jedan u zapadnom krilu. F. ...

4. Uklop arhitektonske snimke postojećeg stanja grada na geodetsku podlogu 2025.

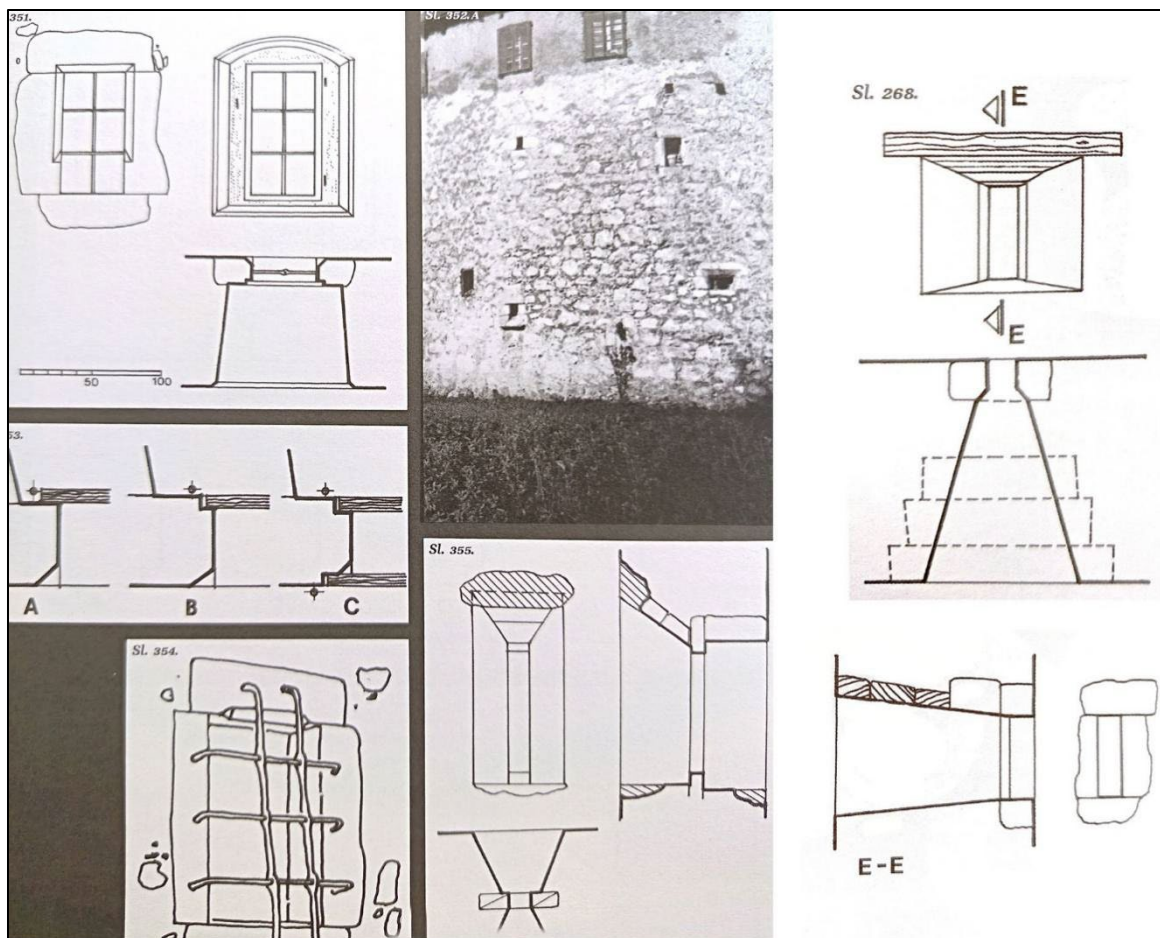
Realnim uklopom zadnjih preciznih snimanja najmodernijom dostupnom tehnologijom vidljivi su odnosi graditeljskog sklopa, a koji su realno i doveli do gubitka izvornog sloja grada i nemogućnosti zadržavanja nauštrb interpolaciji predimenzioniranog gabarita na zadanoj lokaciji. Vidljivo je odstupanje u položaju gabarita škole u odnosu na zatečene strukture grada u odnosu na projekt interpolacije iz 1911.g. F....

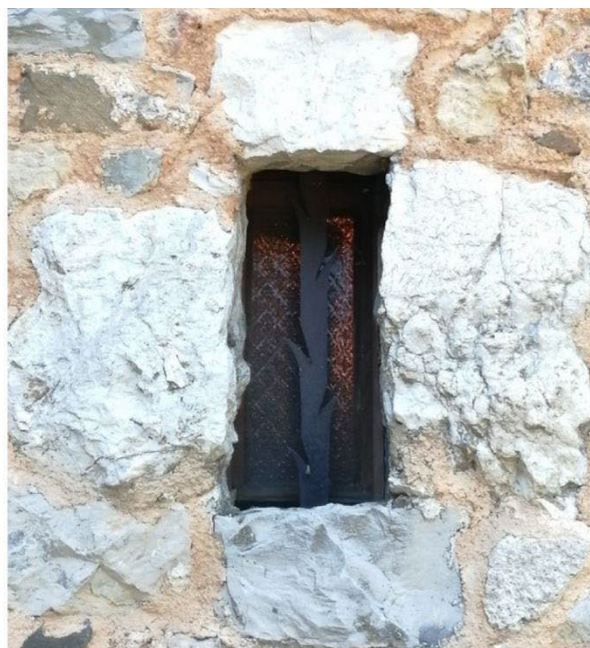
F. 101.Uklop arhitektonske snimke postojećeg stanja 2025. na geodetsku podlogu 2025. (analiza B. Križanić 2025.)

5.3. Komparativni primjeri arhitektonskih i oblikovnih elemenata

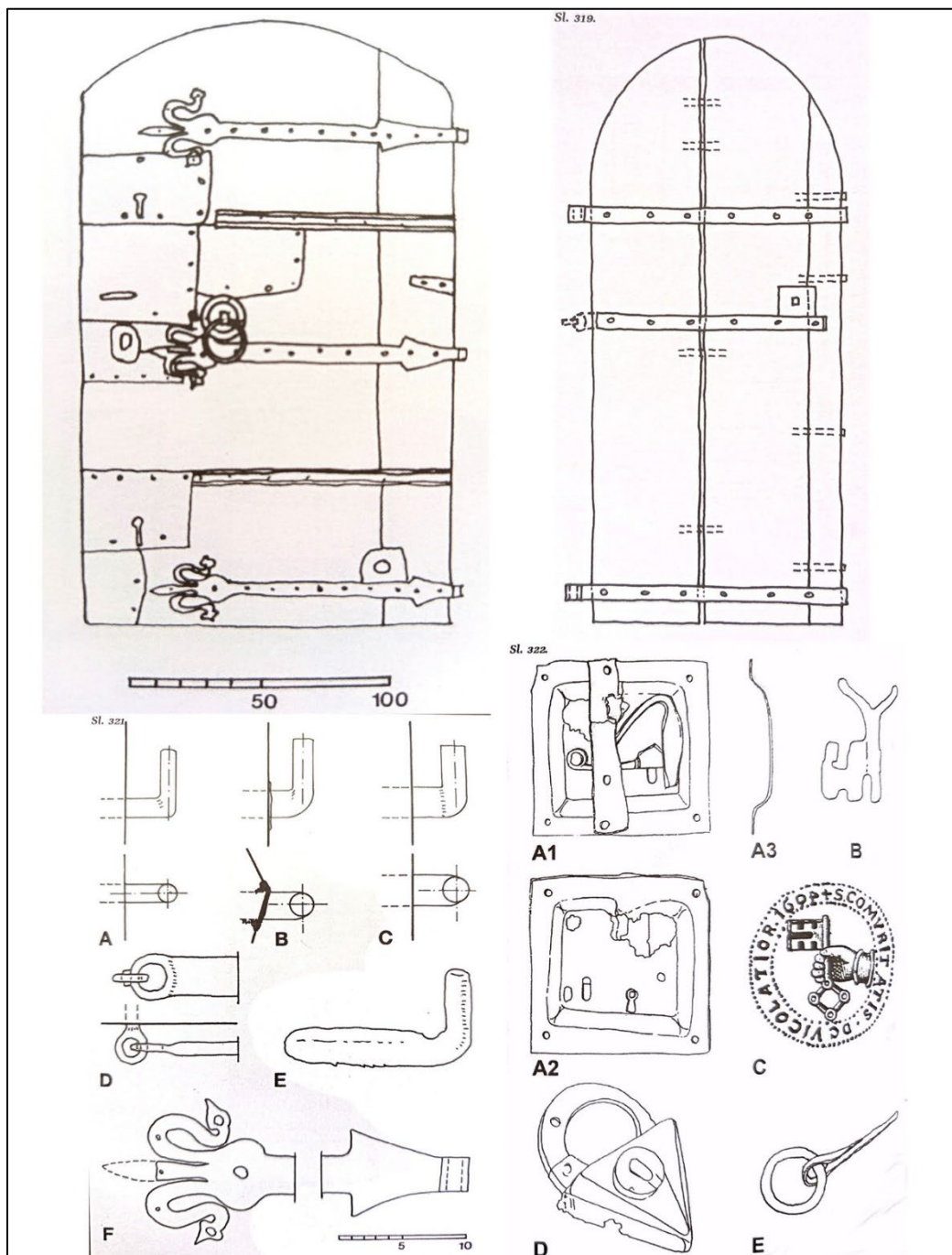
Budući da na gradu nemamo sačuvanih elemenata gradnje otvora u zidovima i detalja uređenja, uređaja i materijala osim samog kamena i nacrtne dokumentacije, primjeri drugih gradova s našeg područja i iz sličnog vremena gradnje, daju mogućnost za legitimni pristup pri rekonstrukciji povijesnih struktura. Navodimo neke moguće, a svakako je potrebno detaljnije pristupiti toj metodi u tijeku izrade projekata obnove.

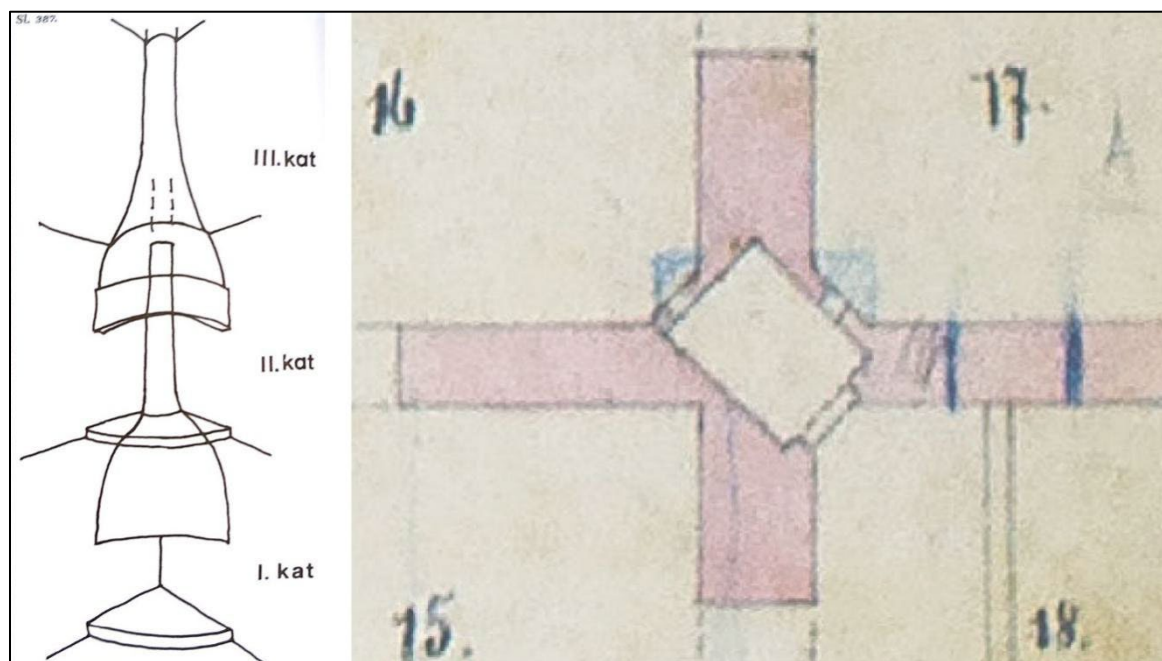
F. 102. Detalji prozora (Horvat, 2014)

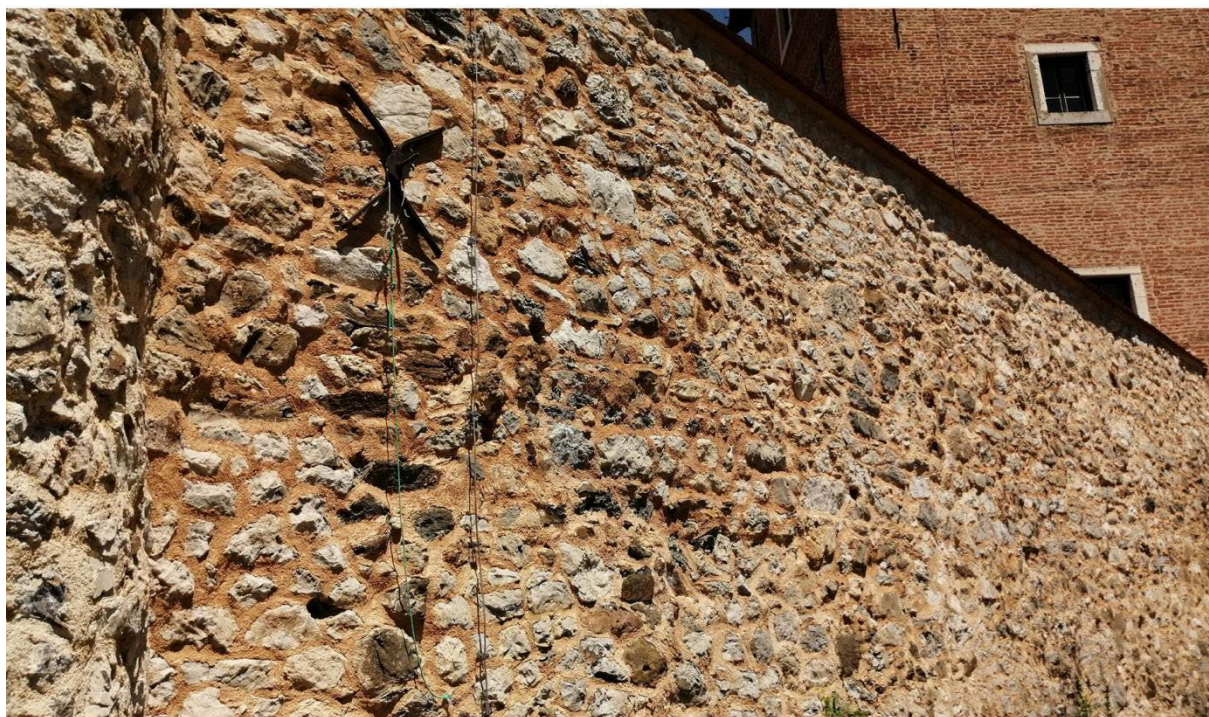
F. 103. Stari grad Dubovac, detalji otvora u kamenom zidu (B. Križanić, 2018.)

F. 104. Detalji vrata i okova (Horvat, 2014)

F. 105. Detalj dimnjaka i peći (Horvat, 2014. nacrt 1873. Tounj)

F. 106. Stari grad Dubovac, detalji strukture i načina zidanja kamenom (B. Križanić, 2025.)

5.4. Valorizacija

Stari grad Tounj u 2025. godini obilježava 545 godina povijesti od spomena grada, mjesta i ljudi koji su stvarali taj grad.

Pojedinačno je zaštićeno kulturno dobro, upisano 2007. godine u Registar kulturnih dobara Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z - 3095. Osim grada zaštićeno je neposredno okruženje u okviru prostornih međa zone zaštite. U rješenju o zaštiti starog grada povijesni je slijed godina, vlasnika i graditeljskih promjena, koji je već od 1481. godine u vlasništvu Stjepana Frankopana. Vrijeme gradnje govori o srednjovjekovnom gradu iz 15. stoljeća koji kroz slijedeća stoljeća i graditeljske mijene poprima oblik utvrđenog vojnog grada po propisanim vojnim pravilima. Osim toga rubne zgrade grade se u duhu tradicijske arhitekture, prizemnice na kamenom podrumu. Prikladno prati konfiguraciju krškog terena, tradicijske materijale gradnje, te proporcije i odnose volumena krovišta i građevine primjerene stilu baroka 18. stoljeća.

Položaj grada na terenu daje mu oznaku gorskog burga (grada) s longitudinalnim položajem, koji pri tom koristi prirodnu strminu i stijenu kanjona rijeke Tounjčice kao najbolji obrambeni položaj. Dok se u 15. stoljeću grad nalazi na osamljenoj lokaciji, *burg izvan naselja*, u 17. stoljeću se oko grada formira gusto izgrađeno podgrađe krajiških kuća pa govorimo o *gradu s podgrađem*. Zanimljiva činjenica za ovaj grad je da se ni kakvim spisima, nacrtima, izvještajima ne spominju dva ključna i tipična elementa, a to su bunar i gradska kapela. I dok se tek u 17. stoljeću gradi kapela sv. I. Nepomuka izvan gradskih zidina, u njegovoj neposrednoj blizini, pitanje osiguranja pitke vode za vojne postrojbe u gradu nigdje se ne spominje. To može biti pod obvezom tajnosti od starteške važnosti. Izvori u kanjonu Tounjčice mogu biti jedan od načina ili izvori u krškom prostoru brda Krpel, s kaptažom u samom gradu. Tek se u 20. stoljeću s gradnjom škole gradi bunar pred školom.

Razvojne faze grada zabilježene su u vojnim izvješćima od 17. do 19. stoljeća. S gubitkom vojne uloge i uvođenjem civilnih funkcija grad postupno propada. Pokušaj integracije preostalih elemenata grada, glavne kule i zgrade uz nju te okrugle kule, s novom zgradom škole između njih početkom 20. stoljeća, ipak nije bio uspješan. Škola je u gradu do sredine 20. stoljeća, a od tada se povijesne strukture grada napuštaju i prepuštaju propadanju. To je i početak razgradnje kvadratne kule i zgrade uz kulu i gradskih zidina. Materijal s grada razvozi se po selima i služi za daljnju gradnju stambenih i gospodarskih zgrada, jer s nemirnim ratnim stoljećima grad i utvrda više nikome ne trebaju.

Prirodno okruženje grada na strmoj litici iznad Tounjčice vrijedna je zona ekspozicije sačuvana do danas. Uvjeti njegovog očuvanja i zaštite od devastacije predmet su odredbi za provođenje u mjerama zaštite kulturnih dobara ugrađeni i u važeći Prostorni plan uređenja Općine Tounj. Međutim, zbog blizine kamenoloma i pratećih industrijskih postrojenja, planom su označene najugroženije pojedinačne građevine, stari grad Tounj i kapela sv. Ivana Nepomuka. Za njihov ugroženi i devastirani neposredni okoliš predviđeno uklanjanje svih novih građevina i rekultivacija cijelog prostora. Tek u zaštićenom i uređenom okolišu može

doći do ponovne zaštite i obnove grada. Zona ekspozicije starog grada sastavni je dio grada i jedinstvene valorizacije lokaliteta.

Nova arhivska istraživanja i nalazi idu u prilog većoj dodatnoj povijesnoj valorizaciji grada i njegovog okruženja.

Veliku vrijednost ima kartografski prikaz i katastarska izmjera Tounja iz 1870. godine, na kojoj je označena k.č. broj 163, starog grada Tounja definirana svojim obrambenim zidinama, s kvadratnom kulom, zgradom uz nju, okruglom kulom i dvije zgrade uz istočni gradski zid. Ovaj prikaz govori o uređenosti i tipologiji grada 19. st., a ujedno će biti vrijedan dokument za ponovni upis grada u katastar, budući da ga u današnjim katastarskim kartama nema ucrtanog.

Dodatna vrijednost starog grada Tounja su i titule plemstva nekim časničkim obiteljima ogulinskog i tounjskog kraja, za njihove vojne zasluge, dodijeljene od samog Bečkog dvora i cara. Plemstvo je dio kulturne baštine i dio nacionalnog identiteta, kao i njegovo heraldičko znakovlje. Grbovi su svjedoci političkog i socijalnog identiteta i borbe za obranu, naročito na prostorima gdje je taj identitet često bio ugrožen. Do danas su sačuvane kopije i prijepisi grba i grbovnice (plemički list) iz 1639. g. dodijeljeni Stjepanu Juraicu, te grb s pečata Ivana Juraica iz 1817. g

U završnom dijelu Obrazloženja rješenja o zaštiti starog grada Tounja kao kulturnog dobra stoji: "Zbog slojevitosti gradnje i činjenice da je dio starog grada pod zemljom, možemo pretpostaviti i starije kulturološke slojeve unutar kao i izvan kompleksa. Zbog svoje visoke povijesne vrijednosti kao imanje Frankopana, a kasnije kao važna predstraža karlovačkoj utvrdi, te upravno i obrazovno sjedište, kompleks ima visoku povijesno umjetničku vrijednost."

Nakon cjelovitog arhivskog istraživanja i provedenih snimanja i mjerenja sadašnjeg stanja graditeljske strukture grada, potrebno je preispitati i nove parametre za njegovu valorizaciju. Sadašnje stanje ukazuje na dramatično narušenu prostornu situaciju i ugroženost svih sačuvanih sastavnica grada. Snimke grada i njegove šire zone iz zraka daju prostorni odnos izvornih i recentnih građevina. Dominantni volumen u prostoru je zgrada škole u neartikuliranom prostoru, a materijalni ostaci zidina starog grada i njegove glavne branič kule, glavnog simbola svakog obrambenog grada, na rubu su prepoznatljivosti. Stoga su nužna hitna arheološka istraživanja, koja trebaju donijeti ključne podatke o sačuvanim nalazima ispod zemlje i mogućnostima rekonstrukcije povijesnih slojeva. Nakon toga može se donijeti konačna odluka o mogućnostima revitalizacije grada. Elaborem su predložena četiri varijantna rješenja s dodatnim razmatranjem o samoj kuli.

Ovim elaboratom otvaramo vrata ka novom poglavlju starog grada Tounja. Detaljnom analizom arhitektonsko prostornih i urbanističkih elemenata grada i njegovog šireg prostora, prikazanom u elaboratu utvrđeni su novi kriteriji za valorizacijom arhitektonsko urbanističkog koncepta. Temelji se na dokumentaciji iz 1912. godine Zemaljskog povjerenstva za čuvanje umjetnih i historičkih spomenika u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, prve hrvatske ustanove za zaštitu spomeničke baštine i iz vremena gradnje zgrade škole u starom gradu. Dokumentacija sadrži oštre iskaze naših prvih konzervatora Emila Laszowskog, Gjura Szabe i Tadije Smičiklase glede takvog zahvata na gradu. Na temelju te dokumentacije, a nakon više

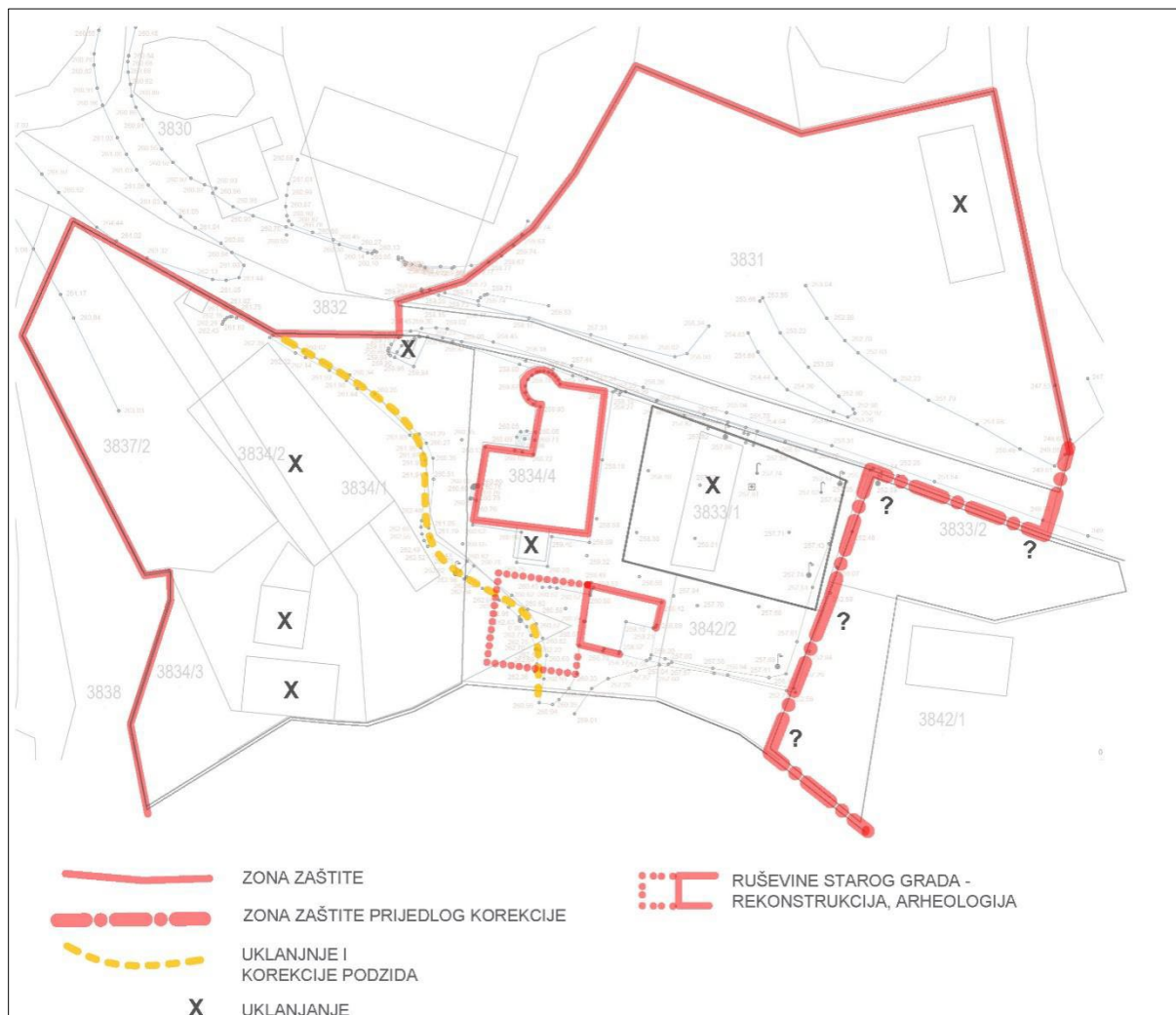
od 100 godina, možemo govoriti o recentnoj i neprimjerenoj intervenciji i interpolaciji nove zgrade škole u povijesnu strukturu grada. Možda je upravo sada trenutak, kada su svi slojevi grada u velikom stupnju oštećeni, donijeti odluku o njegovoj revitalizaciji i rekompoziciji, svim metodama konzervatorske i graditeljske struke, s ciljem da se stari grad Tounj ponovno stavi na listu vidljivih povijesnih i kulturnih točaka frankopanske i hrvatske kulturne baštine, te nađe svoje mjesto u brojnim projektima kulturne i turističke namjene.

Stari grad bi time postao središnja kulturna točka Općine Tounj, a uz ostale kulturno povijesne i prirodne vrijednosti, Općina Tounj može dobiti novi smjer svoga razvoja.

Stoljeća uspona i padova, gradnje i razgradnje, bivanja i odlazaka, sačuvana u jednom malom gradu, koji je bio sve samo ne malen i beznačajan.

6. PRIJEDLOG POSEBNIH MJERA ZAŠTITE I OČUVANJA

6.1. Prijedlog smjernica za zahvate u prostoru zone zaštite

F. 107. Građevinski zahvati u prostoru (analiza B. Križanić 2025.)

Predmet građevinskih zahvata u prostoru prioritetno je uklanjanje dijela podzida hale na zapadnoj strani grada koji ulazi u zonu kvadratne kule, te djelomična korekcija linije podzida nakon uklanjanja hale i pripadajućih prigradnji za koje se utvrdilo da nemaju potvrdu o legalnosti. Uklanjanje svih građevina u zoni zaštite, kao i ruševnog sanitarnog čvora kao prigradnje zgrade škole.

Novo zatečeno stanje u terenu istočno od grada, a u zoni zaštite je pomicanje međe postojeće nepravilne privatne parcele ispod podzida vodospreme. Pitanje je treba li se zbog toga mijenjati i rub zone zaštite i donositi novo rješenje o zaštiti?

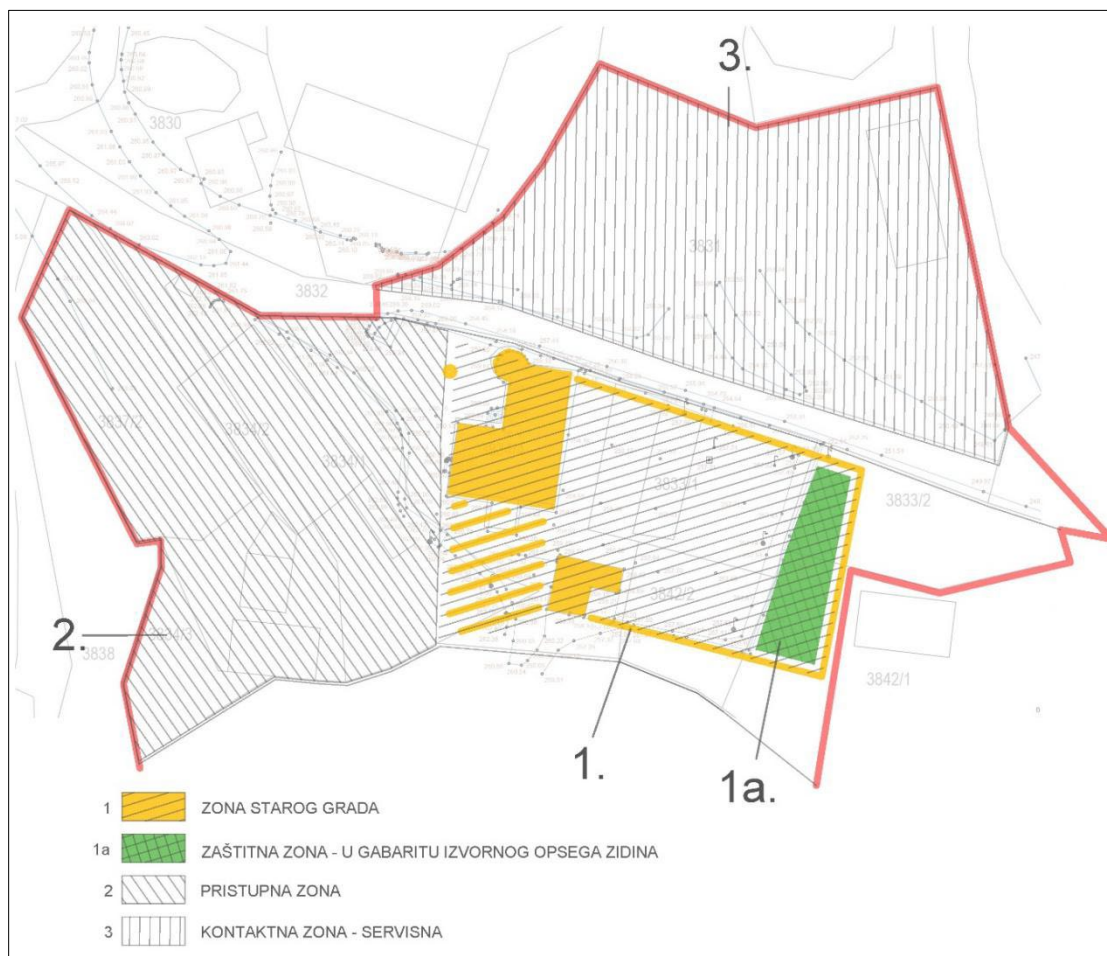

F. 108. Korekcija međa i vlasničkih odnosa u zoni zaštite (analiza B. Križanić 2025.)

1. Općina Tounj
2. Privatna k.č. – proveden otkup
3. međa privatne k.č.
4. međa zone zaštite

Konačni prijedlog korekcija u prostoru je:

- međe zone zaštite kulturnog dobra ostaju iste
- sve k.č. unutar zone zaštite postaju vlasništvo Općine Tounj kao sigurna kontaktina zona i u funkciji grada nakon obnove
- dio novoformirane privatne parcele uz istočni rub zone zaštite ostaje u zoni zaštite i unutar te zone propisuju se konzervatorske mjere za zahvat u prostoru.

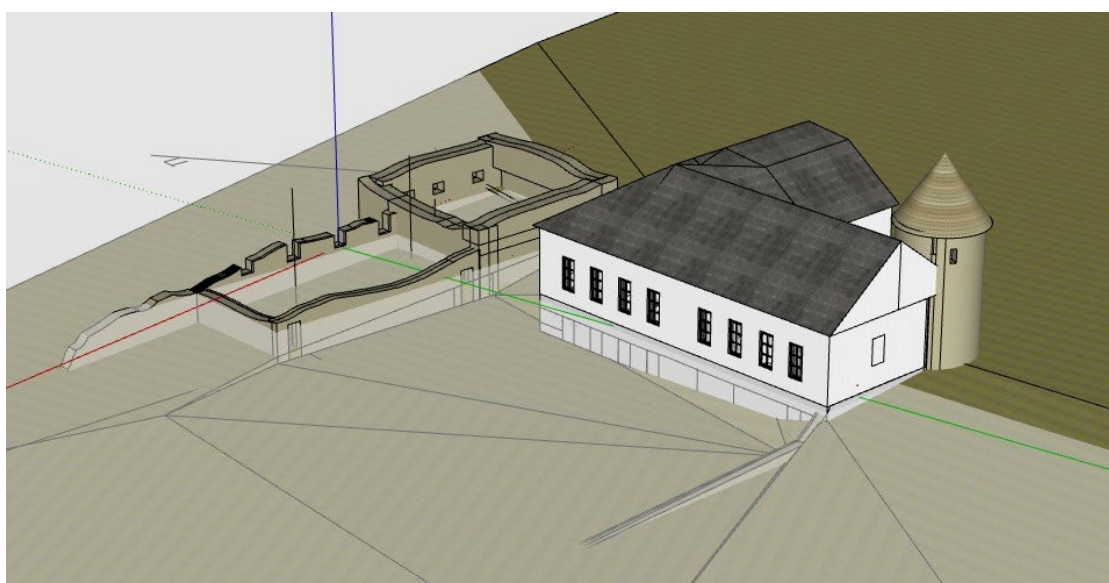
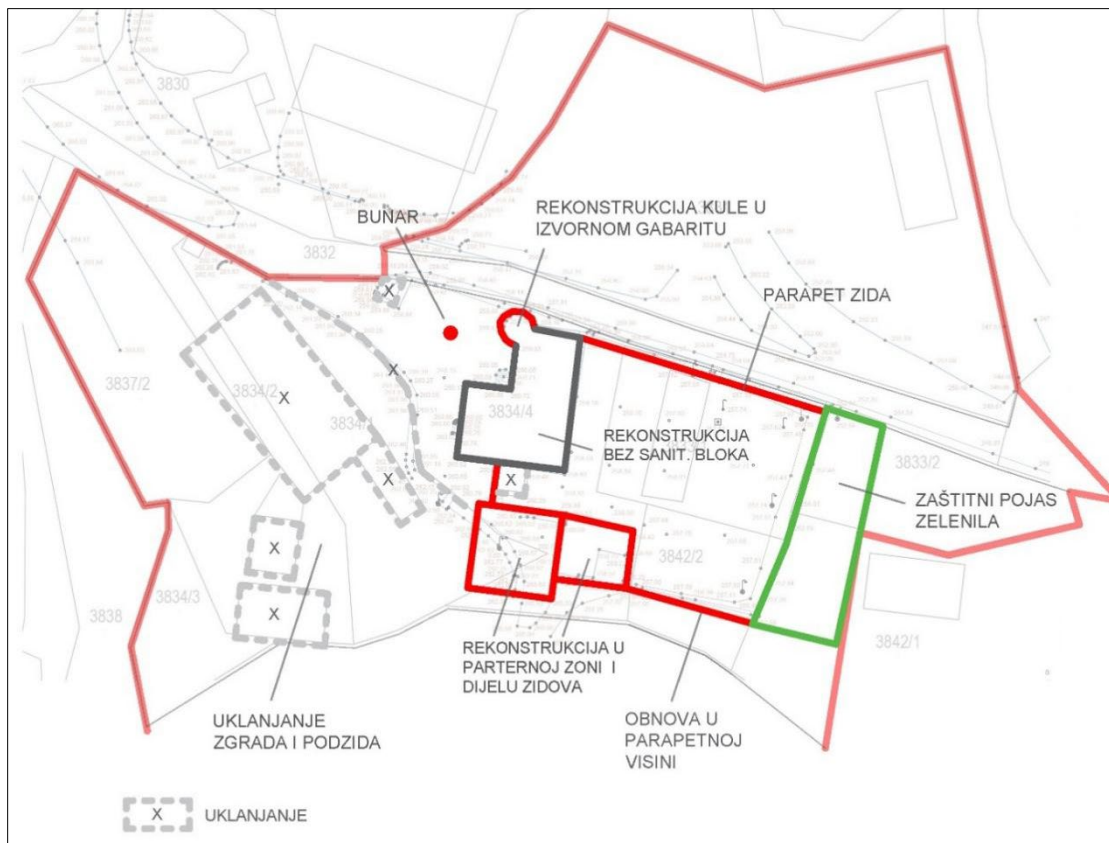

F. 109. Prijedlog zoniranja i namjene prostora u zoni zaštite

Unutar prostornih međa starog grada, a nakon prethodno riješenih uvjeta uklanjanja označenih zgrada i promjene vlasništva, predlaže se zoniranje prostora. Središnja zona je povijesni okvir starog grada unutar kojeg se provode višestruki zahvati istraživanja, rekonstrukcije, rekompozicije, prenamjene građevinske strukture, te rekultivacija vanjskog prostora. (1) Dio zone grada na dijelu privatne k.č. s istočne strane uvjetuje se urediti kao tampon zonu visokog zelenila (1a), prema privatnom vlasniku, prema aktivnostima na otvorenom prostoru grada a vizualno negirajući novi podzid s istočne strane. Pristupna zona (2) ima vizualno vrijednu i i značajnu ulogu, koju treba posebnim projektom definirati, u prvom redu kao prostor nekadašnjeg trga, sajmišta, javnog okupljanja domaćih i stranih gostiju, a koju ulogu je imao nekada prostor ispred ulaza u grad s istočne strane. To postaje novi trg kojeg Tounj nema. U ovaj prostor treba integrirati i kapelu sv. Ivana Nepomuka, te pristupnu stazu prema željezničkoj postaji za putnike i turiste, te cestu prema župnoj crkvi sv. Ivana Krstitelja., vidikovac prema kanjonu Tounjčice. Tampon zelena zona sa zapadne strane treba prostor vizualno zaštititi od pogleda na kamenolom i zagađenja. Sjevernu stranu zone (3) treba posebno pažljivo kultivirati kao zaštićenu servisnu zonu i parkiralište za grad. Ovim zoniranjem stari grad Tounj treba postati turistička točka, kulturnog, vjerskog, edukacijskog, prirodnog turizma i života domicilnog građanstva.

6.2. Prijedlozi varijantnih rješenja obnove i revitalizacije grada i okoliša s 3D prikazima

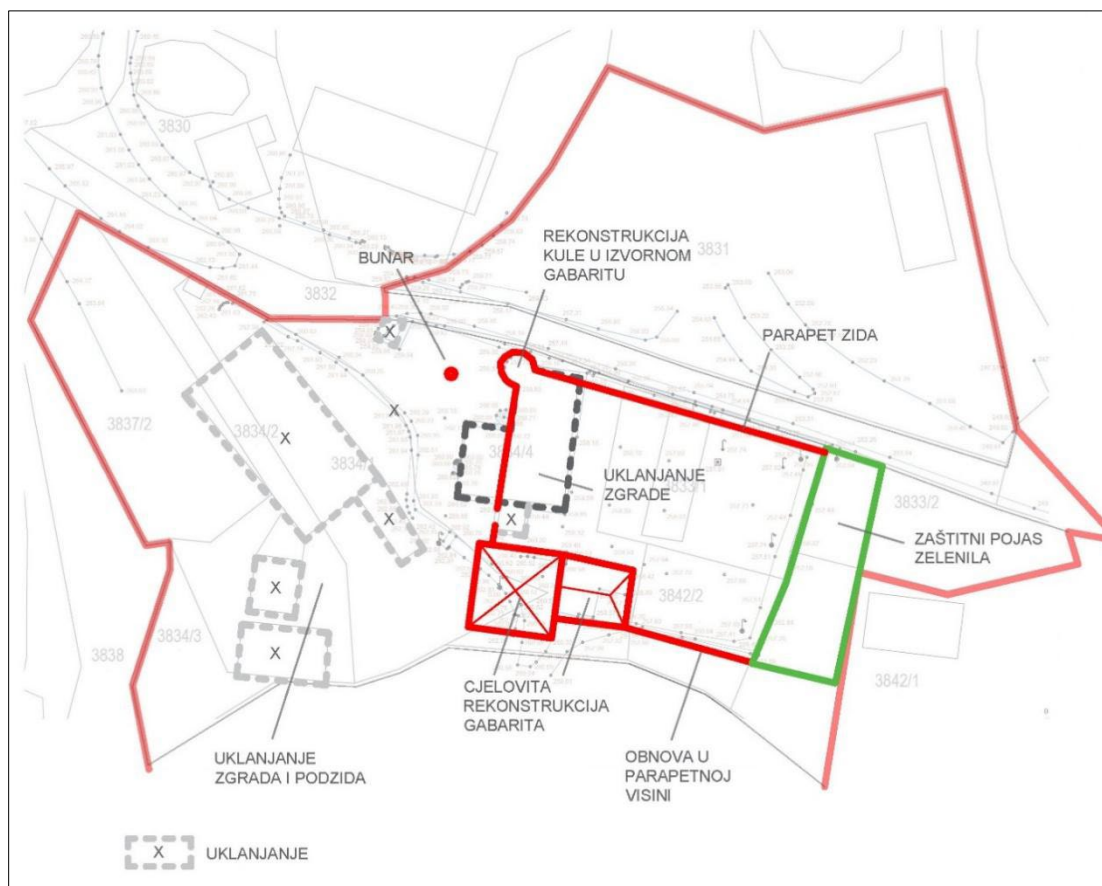
VARIJANTA 1 – Djelomična rekonstrukcija grada i škole prema 1912. godini

F.110. 3D – Škola iz 1912. s okruglom kulom i djelomična rekonstrukcija nalaza kule i zgrade
(B. Križanić, APE d.o.o.)

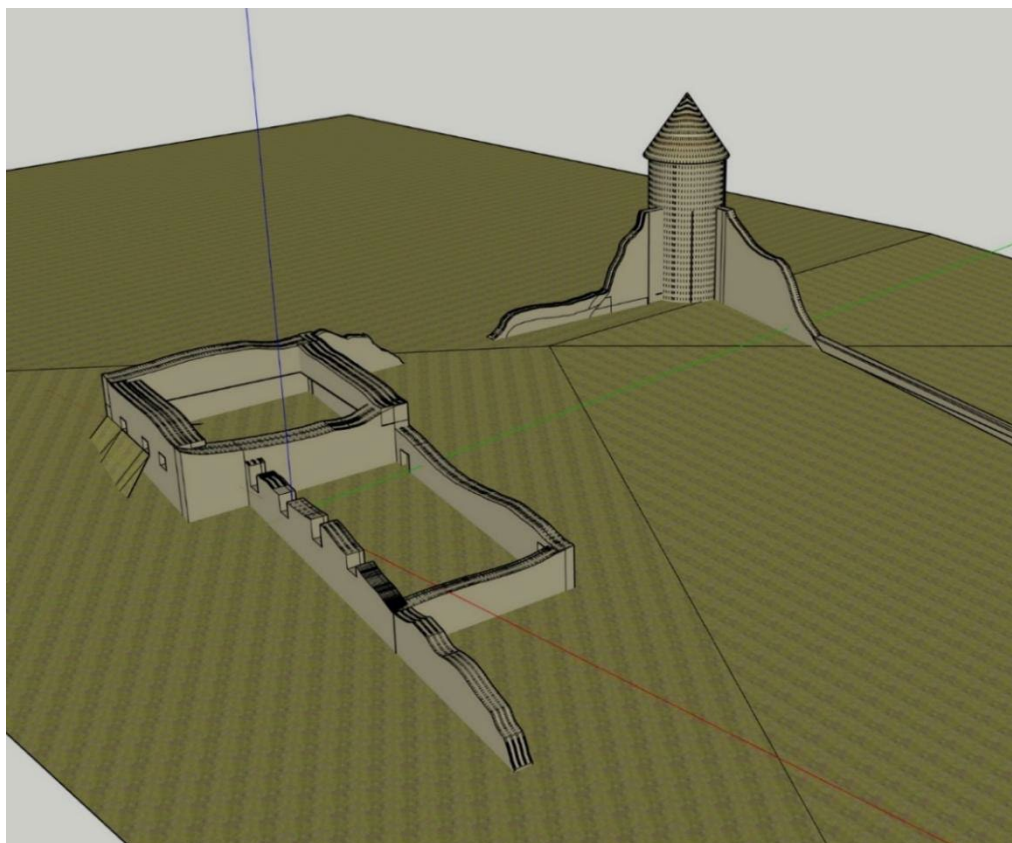
Prema prethodnom planu zoniranja prostora potrebno je definirati rubni prostor grada sa sjeverne, južne i istočne strane, zaštitnim zelenilom i kamenim podzidima metodom redizajna i asocijacije i rekonstrukcije arheološkog sloja rubnog južnog zida. U gabaritu zgrade škole, koja dobiva novu namjenu, treba provesti rekonstrukciju volumena, vanjskog gabarita bez sanitarnog bloka, izvornog tipa stolarije i ostalih materijala obrade pročelja i krovništva. Rekonstrukciju okrugle kule izvesti u izvornom gabaritu, visini, s krovijem i materijalima gradnje. U zoni kvadratne kule i zgrade uz kulu, a nakon arheoloških istraživanja izvesti rekonstrukciju nalaza u parternoj zoni, zajedno sa dijelom zapadnog zida kao ulaza u unutarnji prostor grada. Ispred škole sa zapadne strane treba obnoviti bunar.

Ova varijanta predstavlja minimum obnove lokaliteta grada, s prihvaćanjem zatečenog stanja i interpolacije zgrade u povijesnu strukturu samog grada, a što je u konačnici dovelo do gotovo potpunog nestanka glavne kule i zgrade uz nju i zapadnog obrambenog zida.

Grad je svoju zadnju fazu postojanja s najvrjednijim kulturno povijesnim slojem izgrađenosti i funkcionalnošću imao do početka 20.stoljeća, 1909. godine. Ova varijanta podrazumijeva uklanjanje zgrade škole , a faksimilsku rekonstrukciju kvadratne kule i zgrade uz nju, te rekonstrukciju okrugle kule i izgradnjom zapadnog zida u punoj visini. Sjeverni i južni obodni zid moguće je prilagoditi mogućnostima rekonstrukcije i reinterpretacije povijesnih zidova. Tampon zona zelenila s istočne strane grada i u ovoj varijanti je neizostavna.

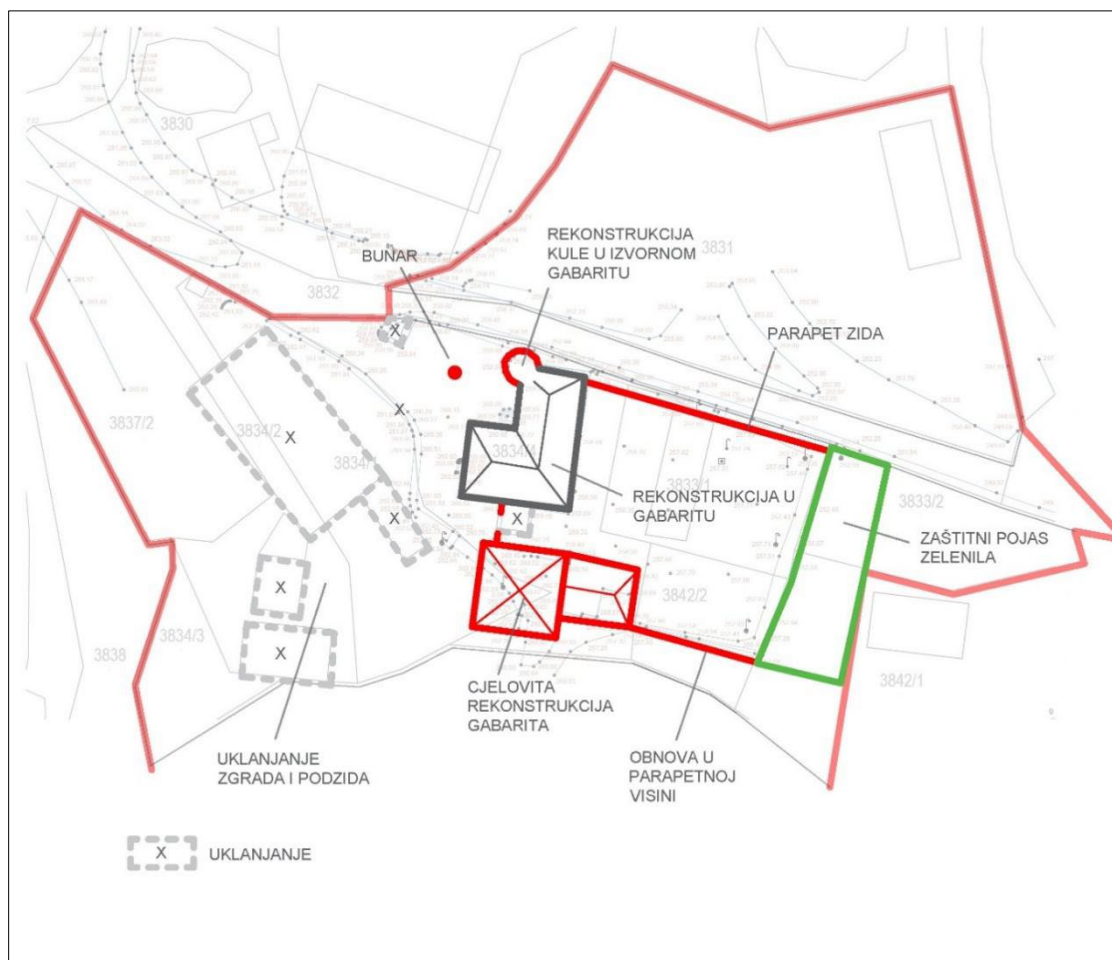
Varijanta 2 rehabilitira pojam utvrđenog grada, njegovu vidljivost u prostoru i otvara mogućnost odabira suvremene namjene. Varijanta 2 rehabilitira same početke i korijene konzervatorske struke, njezin začetak 1910. godine i pionire zaštite kulturne baštine od njezinog trajnog nestanka, a naročito starih gradova. Na gradu Tounju bili su potpuno nemoćni zaustaviti proces nestajanja, svjesni da neprikladna interpolacija zgrade škole predstavlja i propast grada. I bili su u pravu. Varijanta 2 uključuje radikalni pristup prema suvremenoj interpolaciji u povijesno tkivo kulturnog dobra. Materijalima starog grada građena je škola, materijalima škole gradila bi se kula i zgrada uz nju, obrambeni zidovi. Memorija o obrazovanju generacija u toj školi pretočila bi se u živu edukacijsku djelatnost grada programima i stalnom postavom unutar njezinih zidina.

F.112. 3D – Od minimalne rekonstrukcije arheoloških nalaza do faksimilske rekonstrukcije izvornog povijesnog sloja grada iz 1895. godine

(B. Križanić, APE d.o.o., 2025.)

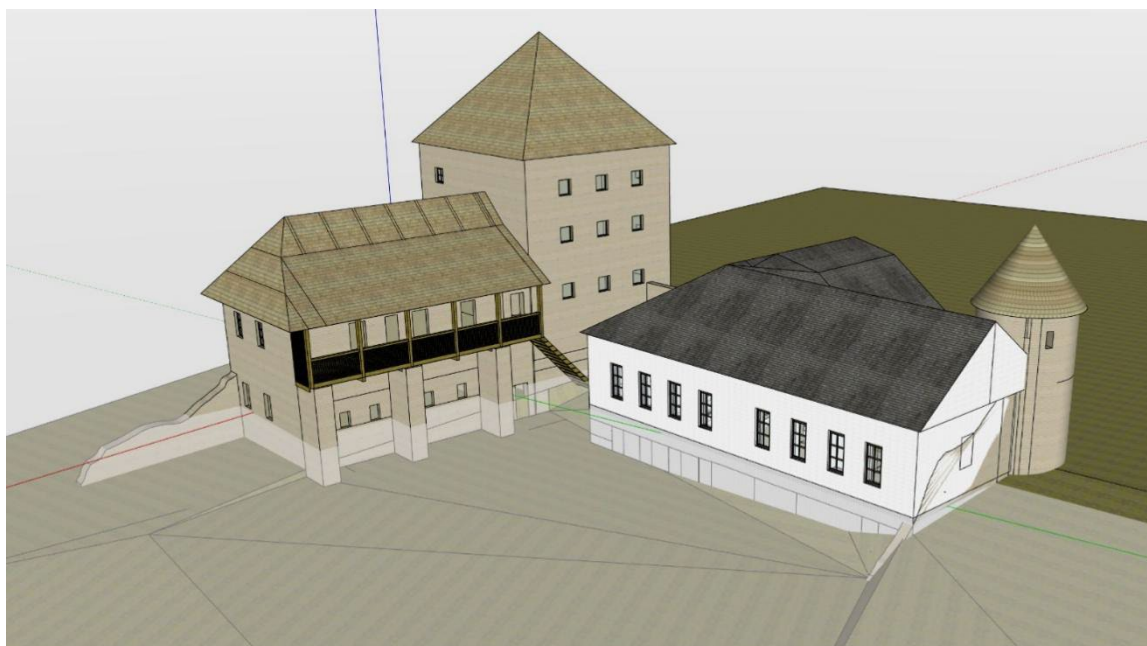
VARIJANTA 3 – Rekonstrukcija prema stanju iz 1912.godine

F. 113. Rekonstrukcija svih povijesnih slojeva iz 1912. godine

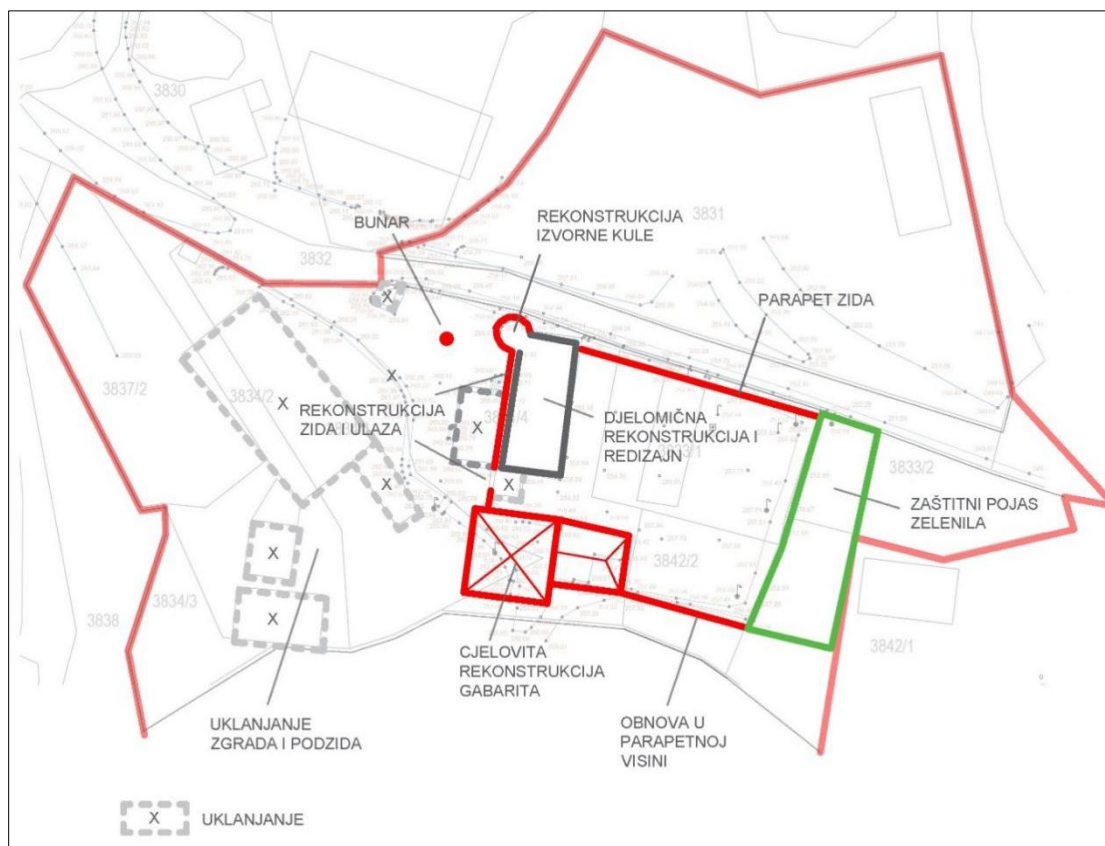
Cjelovita rekonstrukcija svih povijesnih slojeva grada nastalih 1912. godine, uključujući izvorne elemente strukture grada i recentne interpolacije zgrade škole, oblikovanje novog arhitektonsko urbanističkog okvira unutar zone zaštite.

Ova varijanta u velikoj mjeri ovisi o rezultatima arheološkog istraživanja stvarnog položaja i veličine kvadratne kule i njezinog odnosa s gabaritom ugrade škole.

F.114. 3D – Faksimilska rekonstrukcija izvornog sloja grada prema nacrtu iz 1873/76. godine i rekonstrukcija interpolirane zgrade škole iz 1912.g. (B. Križanić, APE d.o.o., 2025.)

VARIJANTA 4 – Rekompozicija izvornih i recentnih građevinskih slojeva i prostora

F.115. V4 – faksimilska rekonstrukcija grada iz 1895. godine i redizajn postojeće zgrade škole, s dvorišne strane zapadnog zida(B. Križanić, APE d.o.o., 2025.)

Varijanta 4 nudi faksimilsku rekonstrukciju grada iz 1895. godine i redizajn postojeće zgrade škole.

Faksimilskom rekonstrukcijom kvadratne kule, zgrade uz kulu, okrugle kule, zapadnog obrambenog zida i dijelova zida s južne i sjeverne strane, stari grad bi dobio svoju povijesnu dimenziju vidljivu i sačuvanu još 1895. godine, visoko valoriziranu i od najznačajnijih pionira konzervatorske struke u Hrvatskoj, a koja se temeljila na snažnoj namjeri očuvanja povijesnih i umjetničkih slojeva graditeljske baštine tog vremena s početka 20. stoljeća, naročito starih frankopanskih gradova.

Zgrada škole, tada izvedena bez dozvole i suradnje s konzervatorskom službom, predstavlja graditeljsku interpolaciju u povijesnu strukturu još sačuvanog grada uz rušenje dijela postojeće strukture. Odabir lokacije bio je jedino s ciljem štednje prostora uz korištenje postojećih zgrada tada izvan funkcije i korištenja postojećeg materijala za novu gradnju.

Ovom varijantom bi se, na dijelu temelja sadašnje zgrade, mogao interpolirati novi redizajnirani volumen zgrade, odvojen od kompozicije faksimila grada. Novi volumen treba biti dimenzioniran u tlocrtnim i visinskim gabaritima niži od sadašnje zgrade škole, iza zapadnog zida, tlocrtno kraći, ali s cijelom podzemnom etažom, prizemljem i krovom, arhitektonski neutralan u odnosu na prezentaciju faksimilnog sloj grada. Njime bi se sačuvala memorija na zgradu škole, kao obrazovne institucije. Zajedno s uređenjem unutarnjeg dvorišta povezala bi se graditeljska, povijesna i funkcionalna kompozicija grada u novu cjelinu za 21. stoljeće.

Rekompozicija izvornih i recentnih građevinskih slojeva i prostora

6.3. Prijedlozi varijantnih rješenja prezentacije grada - render prikazi (APE d.o.o.)

VARIJANTA 1 – djelomična rekonstrukcija grada i škole iz 1912. godine

jug

zapad

istok

VARIJANTA 2 – Rekonstrukcija grada prema stanju iz 1895. do 1909. godine

jug

zapad

istok

VARIJANTA 3 – Rekonstrukcija prema stanju iz 1912. godine

jug

zapad

istok

VARIJANTA 4 – Rekompozicija izvornih i recentnih građevinskih slojeva i prostora

jug

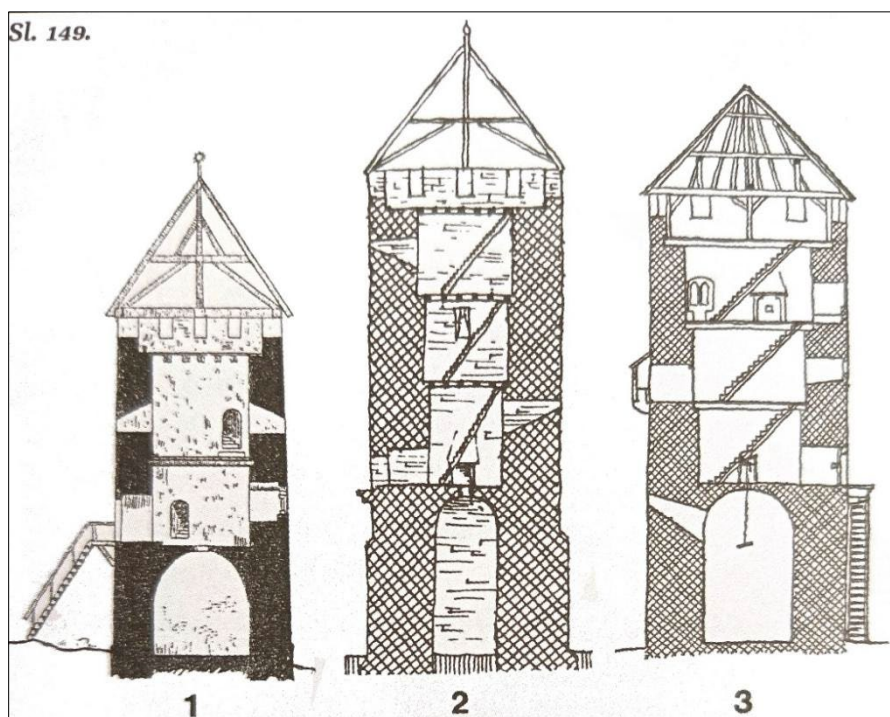
zapad

istok

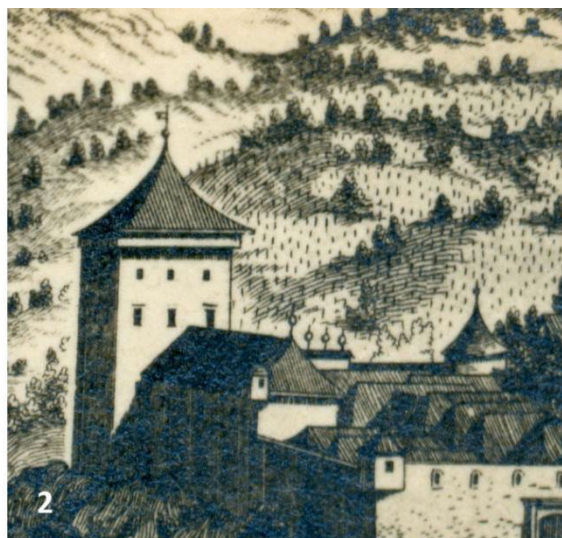
6.4. Čardak/branište na glavnoj kuli starog grada Tounja - da ili ne?

Čardak, kao završni oblikovni i funkcionalni element glavne branič kule utvrđenog grada, tema je na mnogim starim gradovima, pa tako i na Tounju. Nalazimo ga najprije na najranijim vedutama 17. stoljeća, 1639. i 1689. g. i to kao istaknuti obrambeni element pod šatorastim krovom. **(1,2)** Uklonjen je poč. 19. stoljeća kada je izvedeno novo krovšte i nažalost iz tog vremena nema fotografskog ili grafičkog prikaza grada. U sačuvanim nacrtima iz 1873. g. čardaka kao završnog elementa krovšta i kule nema, ali tada je grad već izgubio vojnu funkciju. Najraniji fotografski zapis radi E. Laszowski 1895. g. **(3)** i tada je kula bez čardaka s tipičnim četverostrešnim krovom i plitkom strehom (moguće blažeg nagiba od krovšta s čardakom). Visina kule pa tako i krovšte kule bili su dugo razdoblje podložni promjenama, ovisno o vojnim potrebama, a sasvim moguće i zbog kratkog vijeka trajanja i otežanog održavanja drvenih konstrukcija. Iz vremena Austro-Ugarske i Vojne Krajine od sred. 18. st. do sred. 19. st. sačuvani su nacrti tipičnih drvenih čardaka, na drvenim konzolama, istaknutim izvan gabarita zida, koji je služio u obrambene svrhe. **(4)** Dakle, izvjesno je da je i tounjska kula u to vrijeme imala krajiški tip čardaka. Stari grad Tounj u to je vrijeme bio važna vojna stražarnica.

F. 116. Tipovi kula i krovšta s čardakom (braništem). 1.G. Szabo 2.O. Pipper 3.I. Villena (Z.Horvat, 149:2014.)

Braništa kula bila su obavezan dio svake branič kule kroz srednji vijek i mnoge su kule sačuvale svoje izvorne elemente. Iako navedeni primjeri nemaju istaknutu konzolnu ophodnu stazu, očitava se vrsta krovne konstrukcije i nagiba krovnih ploha te visina etaže braništa s malim pravokutnim otvorima za promatranje i obranu. F...

F. 117. Tounjska branič kula

F.1. I. Pieroni, 1639.

F.2. V. Valvasor, 1689.

F.3. E. Laszowski, 1895.

F.4. Krajiški čardak, nacrt, sred. 18. - sred. 19.st. (Ž. Holjevac, 2012.)

Od nacrtu kule s krovom bez čardaka iz 1873. godine do prve fotografije iz 1895.godine (3) također kule bez čardaka i plićim stožastim krovom, koji se zadržao sve do 1. pol. 20. stoljeća, ostala je i memorija kule bez čardaka. Iznad malih otvora treće etaže kule visoki je puni nadozid koji je mogao imati otvore čardaka, a koji su u kasnijim rekonstrukcijama krovašta zazidani.

1

2

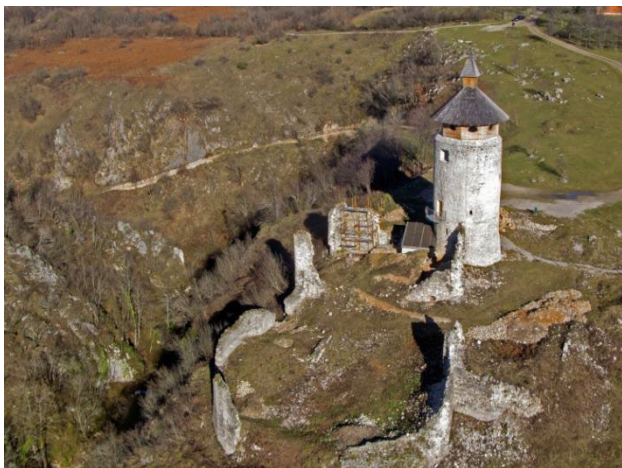
F.1. Stari grad Dubovac (E. Laszowski, 1920.)

F.2. Stari grad Dubovac (K. Križanić, 2016.)

Emil Laszowski crta Dubovac i objavljuje 1920., *Slika iz vremena dok je grad još čitav bio*, sa svim kulama i tipičnim krovštima, povišenim od krune zida. (1)

Stari grad Dubovac je pri zadnjoj sveobuhvatnoj i konstruktivnoj obnovi krovšta i zidina obnovljen poč. 21. stoljeća prema zatečenom stanju, projektiranom i izvedenom 50-ih godina 20. stoljeća, prema projektu Konzervatorskog zavoda Hrvatske. Projekt je izrađen na temelju izvornih nacrti i planova Martina Stiera iz 1657.g. i prikazima grada s kraja 18. stoljeća. Dakle, M. Stier crta branič kulu s čardakom koji nalazimo na nacrtu austrougarskog projekta krovšta kule s drvenim istaknutim čardakom za stražarska izviđanja.

Stari grad Dubovac rekonstruiran sa svojom branič kulom i drvenim istaknutim čardakom predstavlja izuzetnu i atraktivnu turističku točku grada Karlovca. Mogući je komparativni primjer za rekonstrukciju i starog grada Tounja.(2)

1

2

3

F. 118. Primjeri interpretacije izvedenih krovišta kula: 1. Stari grad Drežnik, 2. Stari grad Bribir, 3. Stari grad u Velikoj Kladuši (google..)

Dok se na drežničkoj kuli krovište izvodi prema izvornom nacrtu faksimilskom rekonstrukcijom, krovišta na kladuškom gradu kombiniraju faksimilsku rekonstrukciju s detaljima moderne interpretacije. Bribirska kula zadržava zidani gabarit kule uz metodu reinterpretacije krovišta, jasno pokazujući da podatke o izvornom obliku krovišta nema, ali ali se ne odriče njezine povijesne uloge u prostoru, a to je promatranje i izviđanje prostora – danas od strane posjetitelja.

. Zaključno, tounjska branič kula imala je sve do poč. 19. stoljeća istaknuti drveni čardak, kao oblikovni i funkcionalni element. U vrijeme Vojne Krajine primjenjuju se tipizirani projekti gradnje, pa se i sačuvani nacrt krajiškog čardaka može smatrati tipološkim. To ujedno upućuje na vrlo vjerojatnu pretpostavku da je i na ovoj kuli građen čardak istog tipa, drveni na istaknutoj grednoj konstrukciji i stupovima koji nose šatorasto visoko krovništvo.

Ako svi ostali nalazi arhivskih istraživanja daju dovoljno elemenata za rekonstrukcijom tounjske branič kule, rekonstrukcija krovništva s drvenim čardakom može biti značajan oblikovni i funkcionalni element kule i imati vrlo atraktivnu ulogu vidikovca, kao što je to primjer čardaka na starom gradu Dubovcu u Karlovcu. Čardak, branište nekad, vidikovac i osmatračnica sutra, ista povijesna uloga za nova stoljeća.

i u zoni arheološkog sloja. Dogovori između općine i Rudara d.o.o. o radovima u zoni zahvata odnose se na uklanjanje, razgradnju mehanički otkop, uklanjanje dijela podzida platoa hale i uklanjanje sanitarnog bloka, otkup zemljišta i slično.

Prva faza istražnih radova izvodi se u zoni zidanih struktura kvadratne i okrugle kule i vidljivih ostataka ruševina zgrade uz kulu te i južnog obrambenog zida prema kanjonu Tounjčice.

Geotehnička i geomehanička istraživanja posebno su osjetljiva zbog radova u blizini temeljne zone sačuvanih i skrivenih kamenih struktura na kojima treba utvrditi stabilnost i eventualne poteškoće za daljnje radove. Dubina temeljenja, struktura zida ili nasipa unutar gabarita kvadratne kule i utvrđivanje kote poda podruma moguće sačuvanih dijelova zidanog svoda podruma daju početne parametre za arheološka sondažna istraživanja, nastavak radova i izrade projektne dokumentacije.

Arheološka sondažna istraživanja imaju za cilj u prvoj fazi utvrditi vanjske gabarite i položaj kvadratne kule i zgrade uz kulu u elaboratom pretpostavljenim gabaritima, te položaj i opseg sačuvanosti južnog obrambenog zida grada.

6.7. Zbirni pregled posebnih mjera za zaštitu, očuvanje, revitalizaciju i prenamjenu starg grada Tounja

- Posebne mjere za zaštitu, očuvanje, revitalizaciju i prenamjenu moraju biti utemeljene na primarnim konzervatorskim odredbama prihvaćenim važećom prostorno planskom dokumentacijom
- Odluka o prihvaćanju i odabiru varijantnog rješenja prezentacije i rekonstrukcije grada
- Pripremni radovi na terenu u široj zoni građevinskih struktura grada
- Geotehnička i geomehanička istraživanja i geotehnički elaborat
- Konzervatorsko restauratorska istraživanja i sondiranja ziđa
- Arheološka sondažna istraživanja i izrada elaborata i zaštita i prezentacija nalaza
- 3D lasersko skeniranje I fotogrametrijska izmjera arheološkog lokaliteta kvadratne kule Starog grada Tounja, izrada u dwg formatu za iscrtavanje snimke post. stanja,
- geodetska snimka stvarnog stanja kule, evidentiranje, brisanje ili promjena podataka o zgradama ili drugim građevinama
- Provođenje hitnih mjera sanacije, konzervacije i rekonstrukcije najugroženijih dijelova sačuvanih ili arheološkim radovima utvrđenih izvornih zidnih struktura grada
- Izrada cjelovite potrebe projektne dokumentacije koja uključuje arhitektonsko urbanistički i krajobrazni projekt uređenja prostora grada, prometne parametre i sadašnje i nove vlasničke odnose u prostoru
- Izrada studije o održivom razvoju i kulturnom i turističkom razvoju starog grada kao nove destinacije i dijela zajedničkog projekta očuvanja i revitalizacije kultrune i prirodne baštine Općine Tounj
- projekti unutarnjeg uređenja s prenamjenom grada u kulturno, edukativnu, multimedijску i turističku namjenu, vidikovac, vanjska pozornica

6.8. Prijedlog smjernica za nastavak radova

- dokumentacija za upis starog grada u katastar i dokaz o legalnosti građevine evidentiranje, brisanje ili promjena podataka o zgradama ili drugim građevinama
- Projekt uklanjanja dijela građevine (sanitarije) i troškovnik
- glavni projekt obnove konstrukcije dijela kulturnog dobra – rekonstrukcija okrugle kule Starog grada Tounja
- glavni projekt obnove grada prema odabranoj varijanti rekonstrukcije i revitalizacije

7. LITERATURA I IZVORI

Literatura

BOŽIĆ, Vlado. 1991. *Prikaz špilje Tounjčice u prošlim stoljećima*. Zagreb: Speleolog, 38(1), 39-43. Pristup: <https://hrcak.srce.hr/file/343397>

GRUPA AUTORA. 2024. *Leksikon utvrda Hrvatske, srednji i rani novi vijek*. Zagreb: Leksikografski zavod Hrvatske.

GRUPA AUTORA. 2002. Konzervatorska podloga za potrebe izrade PPU Općine Tounj. Karlovac.

GRUPA AUTORA. 2009. Izmjene i dopune Konzervatorske podloge za potrebe izrade PPU Općine Tounj. Karlovac.

HOLJEVAC, Željko. 2012. *Ogulinska pukovnija 1746-1873*. Ogulin: Ogranak Matice Hrvatske.

HORVAT, Zorislav. 2014. *Burgologija*. Zagreb: UPI 2M BOOKS, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet.

HORVAT, Zorislav. 2020. *Kaštelologija*. Zagreb: UPI 2M BOOKS, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet.

KLAIĆ, Vjekoslav. 1901. *Krčki knezovi Frankapani*. Zagreb: Matica Hrvatska

KRMPOTIĆ, Ljudevit. 1997. *Izvještaji o utvrđivanju granica Hrvatskog Kraljevstva od 16. do 18.st.*: Hannover-Karlobag-Čakovec: Nakladni zavod Hrvatski zapisnik.

KRUHEK, Milan. 1993. *Graditeljska baština karlovačkog Pokuplja*. Karlovac: Matica Hrvatska.

KRUHEK, Milan. 1995. *Karlovac utvrde, granice, ljudi*. Karlovac: Matica Hrvatska.

KRUHEK, Milan. 2016. *Knezovi modruški, Bernardin i Krsto Frankopan: mačem i govorom za Hrvatsku*. Modruš: Katedra Čakavskog sabora Modruše.

KRUHEK, Milan. 2016. *Krajiške utvrde Hrvatskog Kraljevstva u 16. st.* Zagreb. Institut za suvremenu povijest.

LASZOWSKI, Emil. 1897. *O starom gradu Tounju*. Zagreb: Naklada Prosvjeta 5/1897 br.3.

LASZOWSKI, Emil. 1898. *Izveštaji I. Pieronija*. Zagreb: Naklada Starine JAZU, knj. 29.

LASZOWSKI, Emil. 1902. *Hrvatske povijesne građevine 1. dio*. Zagreb: Naklada autorova, L.

LASZOWSKI, Emil. 1920. *Srednjovjekovni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*. Zagreb: Naklada autorova, L.

LASZOWSKI, Emil. 1914. *Monumenta Habsburgica I*. Zagreb:

LASZOWSKI, Emil. 1917. *Monumenta Habsburgica III od 1544. do 1554.* Zagreb:

LOPAŠIĆ, Radoslav. 1895. *Oko Kupe i Korane, mjestopisne i povjestne crtice*. Karlovac: Matica hrvatska.

LIUBOVIĆ, Enver. 2011. *“Grbovi plemstva ogulinskog kraja”*. Modruš: Modruški zbornik.

MAGDIĆ, Mile. 1917. *Tounjska kula*. Zagreb: Naklada Novosti br.115.

SALOPEK, Hrvoje. 1999. *Stari rodovi ogulinsko-modruške udoline*. Zagreb: Matica Hrvatska.

ŠIBARIĆ, Josip. 2023. *250 godina školstva u Tounju*. Tounj: OŠ „Josipdol“ Područna škola „Lucija Čapan“ Tounj.

ZEMALJSKO POVJERENSTVO ZA OČUVANJE UMJETNIH I HISTORIČKIH SPOMENIKA.1912. *Tounj, rušenje grada, molba za obustavu rušenja Rbr.b4/1912*. Zagreb: Ministarstvo kulture i medija. Zagreb.

Izvori

ADF d.o.o. Karlovac, 2025. *II. Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Općine Tounj*.
Karlovac: ADF d.o.o.

APE d.o.o. Zagreb, 2025. *Stari grad Tounj, Arhitektonska snimka postojećeg stanja*.
Zagreb: APE d.o.o.

Arcanum maps. *Povijesni kartografski prikazi*. Pristup: <https://maps.arcanum.com/en/>

DGU. Geoportal. <https://geoportal.dgu.hr/>

DRŽAVNI ARHIV U KARLOVCU. DA-KA. *Zbirka HR-DAKA-139 Zbirka građevinskih nacrti kotara Karlovac, Ogulin, Otočac, Gospić, Delnice i Sušak, inv. br. 77, ZGN inv. br. 31*.
Karlovac.

DRŽAVNI ARHIV U VARAŽDINU. 2025. *Obavijest o grbovima i grbovnici Juraić*. Varaždin.

GEOKOM d.o.o. Zagreb, 2025. *Stari grad Tounj, 3D lasersko skeniranje sa fotogrametrijom vanjskog plašta grada, geodetska snimka stvarnog stanja zone obuhvata te georeferenciranje modela*. Zagreb.

GRADSKA KNJIŽNICA I. G. Kovačić Karlovac. *Fond Studijskog odjela, Fond Zavičajnog odjela*. Karlovac.

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA OGULIN. *Fond Studijskog odjela*. Ogulin.

HRVATSKI DRŽAVNI ARHIV. HDA. *Grafička zbirka (HR-HDA-903), Zbirka planova (HR-HDA-904), Zbirka građevinskih nacrti (HR-HDA-905), Arhiv mapa za Hrvatsku i Slavoniju (HR-HDA-1421, HR-HDA-25. Ugarska dvorska komora. Hrvatske plemićke obitelji i vlastelinstva, HDA-157, HDA-785*. Zagreb.

HRVATSKI RESTAURATORSKI ZAVOD, *Arhivska datoteka o starom gradu Tounj*. Zagreb.

HISTORIJSKI ARHIV LJUBLJANA. ARS. *SI AS 2/I Pokrajinski posjedi za Kranjsku - I. Registar, 1457.-1782. (Podfond)*. Ljubljana.

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA. Uprava za arhive, knjižnice i medije, Odjel za dokumentaciju kult. baštine. Foto središnja arhiva. *Putni izvještaji. Stari grad Tounj*. Zagreb.

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA. Područni konzervatorski ured Zagreb. *Arhivska datoteka*. Zagreb.

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA. Područna konzervatorska služba Karlovac. *Arhivska datoteka i fototeka*. Karlovac.

MUZEJ „KUĆA ŠENOA“. *Zbirka Šenoa*. Zagreb.

POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE. 5185. *Dokumentarna zbirka, 24724. Zbirka slika, grafika i skulptura*. Zagreb.

Georeferencirani digitalni preslici originalnih katastarskih planova (fond HR-HDA-1421, link: <https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=1698549.0609971764%2C5661156.143438693%2C1716750.6283575841%2C5667681.95472854>)

ARS, Ljubljana. link: (<https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=579984>).

8. PRILOZI

1. Katastar
2. Arhitektonska snimka postojećeg stanja 1:200
3. Prijepis grbovnice